Štev. 163. Posamezna številka 1 Din. V Ljubljani, v nedeljo 12. avgusta 1923. Poštnina pavšalirana. Leto I.

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvzemši pondeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10·—, po pošti Din 12·—, inozemstvo Din 20·—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213
Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana".
Upravništvo: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.
Pismenim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 12. strani

in vsebuje med drugim: Boj dveh jugoslovenskih idej. — Angleška javnost in Mala antanta. — Pisma iz Pariza, Londona in Varšave. — Fr. Veber: Problem etične sankcije. — Al. Böhm: Češka gledališča. — Gospodarska politika. — Več podlistkov, mnogo zanimivosti itd.

Odkrita beseda opozicijonalnemu tisku.

Naši bratje so nam na stežaj odprli vrata ter so nas sprejeli odprtih rok in odkritih src ob ujedinjenju. Lahko bi bili nastopali kot zmagovalci nad premaganci, a tega jim ni dopustila njihova odkrita nrav in pa bratska ljubav. V nas so videli samo brata iste krvi, istega jezika, ki jim je bil še tem bolj mil in drag, ker je živel toliko stoletij v verigah suženjstva. Naših slabosti niso poznali dovolj, ker so gledali samo vrline naše. Ako bi bili nas poznali že takrat vsaj približno tako, kakor nas poznajo danes, nastopili bi bili najbrže drugo pot v svojo in našo lastno srečo. Dasi smo mi manjši po številu in je zunanji svet zvedel o naši eksistenci šele tekom vojne in pri sklepanju mirovne pogodbe, vendar bi bili ravno mi lahko igrali važno vlogo v našem skupnem domu, ako bi bili pokazali in dokazali, da nam je več za svobodno državo, kakor pa za strankarske in osebne koristi.

A vsega tega in še marsičesa drugega mi žal nismo storili. Na svojega brata nismo gledali s tistim bratskim pogledom, kakor je gledal on na nas. Iskali in stikali smo le za njegovimi slabostmi in jih obešali na veliki zvon. Naše opozicijonalno časopisje je govorilo in govori še danes le o balkanizmu in balkanskih metodah v prav tako zaničljivem tonu, kakor so nekdaj pisarili dunajski šmoki. Bili smo se na prsi in se ponašali s svojo lažikulturo, katero je nam prirezal in po svoje prikrojil naš vekoviti sovražnik in tlačitelj. Za težkoče, s katerimi se ustvarja nova država in katere so naravna posledica dolgoletne vojne, nismo pokazali dovolj razumevanja, ampak smo jih skušali izkoristiti v svoje strankarske namene, ki so često v ozki zvezi z nameni posameznih vodilnih osebnosti. Tiste širokogrudnosti, ki je neobhodno potrebna v takih slučajih in prilikah, nismo imeli, ampak smo vse motrili iz svojega ozkega plemensko strankarskega vidika.

Ali je potemtakem čudno, da smo zadeli pri svojih bratih na odpor, da smo vzbudili v njihovih dušah dvom, ki je bil popolnoma upravičen in jih je prisilil k opreznosti? Ali ni samoobsebi umevno, da je padla v vročici razburjenja, ki ga je rodilo razočaranje, tudi tam na oni strani kaka ostrejša beseda, ki bi bila v normalnih prilikah gotovo izostala?

Ako škoduje našemu ugledu in naši valuti v inozemstvu pisanje beograjskega časopisja o naših razmerah v takem tonu, potem škoduje prav toliko in še več ugledu in valuti pisava našega provincijalnega opozicijonalnega časopisja, ki zavzema ne samo napram vladi, ampak tudi napram državi kaj čudno stališče. Zakaj inozemstvo zasleduje še z večjim zanimanjem naš pokret v posameznih pokrajinah, kakor n. pr. v centrali. Saj ve, da si ustvari le na ta način pravo sliko o naših razmerah. Lahko si je pa misliti, kakšno sodbo si more ustvariti o nas objektivni opazovalec tam zunaj na podlagi našega opozicijonalnega časopisja, pa naj bo to glasilo Radiča, Korošca ali pa naših demokratov.

Radi priznamo, da ta slika ni resnična in nikakor ne odgovarja dejanskim razmeram. Zakaj naše časopisje dandanes po večini ni več glasilo širokih plasti naroda, kar bi bilo edino pravilno, ampak je glasilo malih skupin političnih voditeljev, ki hočejo svoje lastno mnenje ljudskmi plastem vsiliti in jih vpreči v jarem svoje stranke. Najboljši dokaz za to nam nudi naš »najboljši in najbolj informirani« dnevnik »Jutro«, ki nima niti enega zastopnika v parlamentu in ga po vseh vidikih tudi ne bo nikoli dočakalo. Mase naroda gredo svojo pot kljub vsemu in proti vsemu. In jedro v našem narodu je zdravo in ga še ni pokvarilo ne klerikalno demagoštvo, niti demokratsko zavijanje. Zakaj kljub vsemu hujskanju proti Srbom in proti državi, katerga je še danes polno zlasti klerikalno časopisje, se ne opaža v narodu nobenega sovraštva ne proti Srbom in ne proti državi. Tudi naša inteligenca stoji še danes po veliki večini na realnih tleh in se ne da speljati na opolzka tla, kamor ji kaže pot demokratsko časopisje, ki pogosto istoveti vlado z državo in ki graja vse samo zato, ker ni na krmilu demokratska stranka, dasi dobro vemo, da ni bilo za časa demokratske vlade prav nič boljše, ampak še slabše.

Živimo v resnih časih in boriti se moramo z mnogimi težkočami. Lahko sicer korakamo vsak svojo pot in zastopamo vsak svoje mnenje. Pri tem pa ne smemo nikoli pozabiti, da je nam svobodna in od nikogar neodvisna država nad vse. Temu principu moramo podrediti vse drugo. Zato moramo iskati pota in sredstva, ki nas vežejo in spajajo, ne pa še globlje kopati prepada, ki zija med nami. Zakaj lahko se zgodi, da se v jamo, katero kopljemo svojemu bratu, zvrnemo sami še preje, predno si to mislimo.

Senzacijonelne vesti o Radićevem begu.

Radić pobegnil že 21. julija! — Vznemirjenje med hrvatskimi seljaki.

Zagreb, 11. avgusta. (Z) Danes dopoldne je izšla posebna izdaja »Novosti«, ki prinaša sezacijonelne vesti o Radićevem begu. **Radić je pobegnil 21. julija ob tri četrt na 8. uro zjutraj z g. Milanom Prpićem iz Zagreba v Drnje pri Koprivnici,** kjer ga je sprejel kmet Dombaj. **Še prej sta odpotovala z železnico dr. Krnjević in bivši podpolkovnik — intendant Begić, kateremu je bil Radić izročil svoječasno organizacijo svoje stranke na vojaški način.** Iz Dombajeve hiše v Drnju so se s pomočjo seljakov Večenaja in Jelenkovca in še nekaterih drugih prepeljali Radić, Begić in Krnjević čez Dravo, odkoder so prestopili madžarsko mejo. Na meji so jih sprejeli emigranti, Kertesz, Dremac, a nekoliko dalje poročnik Lukač. Prenočili so pri Kerteszu, razven Dombaja, ki se je vrnil v Drnje, **dočim sta Radić in Lukač nadaljevala pot do Blatnega jezera.** Dombaj je nato v Veliki Kaniši prinesel Radiću obleko, ki je prispela iz Zagreba, a **Radić se je z Lukačem in Begićem takoj napotil na Dunaj.** Krnjević se je vrnil v Zagreb. **Med seljaki v Podravju vlada vsled tega Radićevega bega veliko vznemirjenje, ker so seljaki mnenja, da jih je Radić zapustil.**

Beograd, 11. avgusta. (Z) Včeraj je pokrajinska uprava v Zagrebu obvestila ministrstvo za notranja dela, da se Radić ne nahaja v Zagrebu, ampak na Dunaju. Razen od onih oseb, ki so na Dunaju videle Radića, trdi pokrajinska uprava, *da ima tudi od druge strani točne podatke, iz katerih je razvidno, da je Radić na Dunaju že nekoliko dni.* Pokrajinska uprava zlasti kategorično demantira vesti onih zagrebških listov, ki trde, da je Radić v Zagrebu. Ti listi delajo to zaradi tega, ker so Radiću naklonjeni in ker gledajo na to, da ga opravičijo pred javnostjo. Ministrski svet je na sinočnji seji sklepal o odredbah, ki bi jih bilo treba ukreniti proti Radiću. O ekstradiciji ne more biti govora zaradi tega, ker bi bil Radić smatran kot političen krivec in tudi zaradi tega, ker so vsi delikti, ki jih je obdolžen, take narave, da nimajo sami po sebi za posledico preiskovalnega zapora. Proti Radiću se mora uporabiti zakon o zaščiti države, toda samo v tem slučaju, ako se da ugotoviti, da je bil v inozemstvu v stiku s sovražniki države. Ako se to ugotovi, potem bo, kakor izjavljajo na merodajnem mestu, Radić takoj prijet, čim se vrne v Zagreb.

Budimpešta, 11. avgusta. (B) Jutranji listi javljajo, da je Radić z dvema tovarišema pobegnil na Madžarsko.

Dunaj, 11. avgusta. Od merodajne strani se zagotavlja listu »Neue Freie Presse«, da so govorice o tukajšnjem bivanju Radića neutemeljene. Radić se ne nahaja na Dunaju.

Beograd, 11. avgusta. (Z) V službenih krogih se govori, da pride za namestnika v Hrvatsko g. admiral Prica, ki bi izvedel likvidacijo pokrajinske uprave in razdelitev cele Hrvatske na oblasti. Ta verzija se potrjuje tudi s tem, da je bil g. Prica stavljen na razpoloženje in je bila na njegovo dosedanje mesto imenovana druga osebnost.

Seja ministrskega sveta.

Beograd, 11. avgusta. (Z) Ministrstvo je včeraj imelo sejo, na kateri se je v glavnem razpravljalo o resortnih vprašanjih. Največji del seje se je porabil za diskusijo o notranji situaciji. Minister notranjih del je priobčil obvestila, ki jih je dobil iz Zagreba in inozemstva o Radićevem begu na Dunaj. Glede te stvari same ministrstvo še ni zavzelo nikakega dolčenega stališča, ker pričakuje naknadnih podatkov. Na to je minister g. Vujičić predložil ministrskemu svetu razmestitev velikih županov, ki je bila sprejeta. Ukaz o tem se bo poslal Nj. Vel. kralju na Bled. Krediti za posamezna ministrstva so istotako bili na dnevnem redu. Ministrska seja je odobrila in se iz proračunskih rezerv ministrstvu saobraćaja nakaže en milijon dinarjev za gradnjo mosta preko Drine pri Zubovlju in upravi monopolov eden in pol milijona dinarjev za gradnjo monopolskih skladišč. Končno je bilo na predlog ministra socijalne politike odobreno, da se uradništvu v Beogradu pomore v stanovanjskem vprašanju.

SPREMEMBA CARINSKE TARIFE.

Beograd, 11. avgusta. (B) Jutri dopoldne se vrši v ministrstvu financ konferenca strokovnjakov v svrho proučavanja vprašanja glede spremembe carinske tarife.

Obiski vladarjev.

Beograd, 11. avgusta. (B) Bratislavski listi javljajo, da bosta proti koncu avgusta naš kralj Aleksander in kraljica Marija posetila dr. Massaryka. Ob tem času bo prišla na Češko tudi romunska kraljevska dvojica. Kraljica Marija bo ob tej priliki posetila komponista Nedbala, ki je komponiral muziko za balet, ki ga je ona spisala.

Beograd, 11. avgusta. (B) »Novi List« poroča z Dunaja: Novine poročajo, da namerava priti predsednik Masaryk v jeseni v Bukarešto, od tam pa v Beograd, kjer bo posetil kralja Aleksandra. Od tam bo potoval v Pariz.

SESTANEK V KARLOVIH VARIH.

Praga, 10. avgusta. (B) Predsednik romunske vlade g. Bratianu je odpotoval v Karlove vare. Pričakuje se, da dospe tja tudi predsednik češkoslovaške vlade g. Švehla in predsednik vlade kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev g. Pašić.

Redukcija uradništva.

Beograd, 11. avgusta. (B) Kabinet ministra za promet objavlja preko Presbiroja: »Pravda« je v številki od 10. avgusta med dnevnimi vestmi prinesla notico pod naslovom: »Za radikale nema hleba,« glasom katere bi naj bil minister za promet o priliki redukcije uradnikov direkcije rečnega prometa reduciral samo demokrate in da bo vsled tega g. Sević, četudi je radikal, stavil svoj položaj na razpolago. Ta vest zasleduje posebno tendenco. Redukcija osebja vseh prometnih ustanov je izvršena po predlogu dotičnih direkcij in komisije ministrstva za saobračaj, ki je podala svoje poročilo g. ministru. Minister za promet je odobril predloge komisije in s svoje strani ni napravil nobene izpremembe v predlogih, najmanje pa je storil kako izpremembo iz strankarske nestrpnosti. **Med reduciranci so uslužbenci vseh strank in so med temi tudi radikali.**

EKSPLOATACIJA RUDNIKOV.

Beograd, 11. avgusta. (B) Ministrstvo za šume in rude bo odredilo komisijo, **ki bo imela nalogo, da pregleda vse pogoje, pod katerimi so bile izdane koncesije za eksploatacijo poedinih rudnikov in šum privatnim osebam. Istotako ima ta komisija dolžnost, da preizkusi, ali so te koncesije škodljive za državne interese**

Angleški odgovor.

London, 11. avgusta. (Radio.) Angleška nota na pred kratkim doposlani noti Francije in Belgije se objavi. Ta važni, zelo obširni diplomatski spis, ki javno obravnava po zasedbi Porenja nastalo situacijo, govori o reparacijskem vprašanju na tak način, kakor ga razumeva angleška vlada, omenja nadalje angleško stališče glede vprašanja medzavezniških dolgov, se izraža v vprašanju legalnosti zasedbe Poruhrja in odgovarja sploh na vsa vprašanja, ki sta jih stavili francoska in belgijska vlada v zadnji noti. Obenem se objavi angleška vprašalna pola, načrt odgovora na zadnji predlog Nemčije ter spremna nota zaveznikom.

London, 11. avgusta. (Agence Havas.) Kakor poročajo listi, pobija angleška nota v obširnih razmotrivanjih zakonitost zasedbe Poruhrja.

Kriza v Nemčiji.

Berlin, 11. avgusta. (K) V okrožju državnega železniškega ravnateljstva berlinskega so nastale zaradi stavke ovire v blagovnem prometu ter v mestnem železniškem in predmestnem prometu.

Berlin, 11. avgusta. (K) Kakor poročajo Siemens-Halske, delniška družba, in tvornice Siemens-Schuckert se delavnice v Siemenstattu do nadaljnega zaprejo, ker delavci kljub ponovnim pozivom niso prišli na delo, vsled česar je reden obrat onemogočen. Delavstvo je z današnjim dnem odpuščeno. (W.)

Ratibor, 11. avgusta. V teku včerajšnjih demonstracij je bil ubit en stražnik, en delavec in dve deklici, 30 oseb pa je bilo ranjenih. (W.)

Reško vprašanje.

Beograd, 11. avgusta. (B). »Politika« poroča iz Rima: »Corriere d' Italia« prinaša zanimivo informacijo glede reškega vprašanja in sicer med ostalim tudi to, da se bo na osnovi maskirane aneksije Reke priznala suverenost kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev nad Barošem. Četudi je rešitev reškega vprašanja v zadnjem času napredovala, se vendar ne more reči, da se ista nahaja v definitivni fazi. Diskusija o tem vprašanju se drži v največji tajnosti, tako v Beogradu kakor tudi v Rimu. Kljub temu pa se lahko reče, da so se pogajanja ugodno razvijala. Četudi se vlada kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev kaže pripravljeno, da omogoči sporazum, vendar bo omahovala pod pritiskom notranjih političnih razmer, da se ogne koraku, ki bi povzročil prelom z italijansko delegacijo.

Vprašanje konkordata

Beograd, 11. avgusta. (B) »Novi List« poroča iz Rima: Pogajanja za sklenitev konvencije med našo državo in Vatikanom so stopila v končno fazo. Pogajanja so se zavlekla vsled volitev v naši državi. Pred nekaj dnevi je naša komisija za proučavanje konkordata končala svoje delo. Naša vlada bo stopila po svojem poslaniku pri Vatikanu v direktna pogajanja s sekretarjem Vatikana, kardinalom Gasparijem. Misli se, da bo konkordat gotov že čez nekaj dni.

Nov most čez Muro.

Beograd, 11. avgusta. (B). **Za izdelavo betonskega mosta čez Muro na cesti Murska Sobota—Oran je dovoljen kredit v znesku 5,403.000 Din. Izdelava mosta se je poverila nekemu slovenskemu podjetju za zgradbo mostov take vrste.**

TELEFONSKA PROGA LJUBLJANA —BEOGRAD.

Beograd, 11. avgusta. (Z) Nova telefonska proga Zagreb-Beograd kakor tudi Beograd-Ljubljana bo v par dneh dokončana, tako da bosta obe novi progi v najkrajšem času izročeni prometu.

DRUGA OBLETNICA SMRTI KRALJA PETRA OSVOBODITELJA.

Beograd, 11. avgusta. (Z.) Vlada priredi v torek 14. t. m. spominsko svečanost kralju Petru, Osvoboditelju, povodom dveletnice njegovo smrti. Ta svečanost se bo vršila v Beogradu, v Topoli in na Bledu.

POGREB VATROSLAVA JAGIĆA.

Zagreb, 11. avgusta. (Z) Jutri predpoldne ob 10. uri bo v Varaždinu pogreb dr. Vatroslava Jagića. Z jutrišnjim predpoldanskim vlakom se odpeljejo iz Zagreba predstavniki korporacij, ki se udeleže svečanega pogreba. Povodom tega je izdalo mesto Varaždin posebno posmrtnico, vse mesto je izvesilo črne zastave. V Varaždin so že dospeli minister prosvete g. Trifunović, prof. Murko iz Prage in zagrebški nadškof dr. Ante Bauer, ki bo obenem vodil kondukt.

MINISTER VER NA BLEDU.

Beograd, 11. avgusta. (B) Minister ver dr. Vojislav Janjić je odpotoval na Bled radi poseta svojega bolnega sina. Ob tej priliki bo posetil g. Janjić našega kralja in mu predložil v podpis nekaj ukazov iz svojega resorta. Janjić se bo mudil na Bledu en do dva dni.

Znižanje izvoznih carin

Beograd, 11. avgusta. (B) Vlada je pooblastila finančno-ekonomski odbor, da razmotriva vprašanje znižanje izvoznih carin, **ker je žetev tega leta prav obilna.**

Beograd, 11. avgusta. (Z) Jutri se vrši v ministrstvu financ konferenca strokovnjakov, ki bodo na podlagi včerajšnjega sklepa ministrskega sveta pretresali vprašanje o znižanju izvozne carine na pšenico.

Prijave dolgov v a. o. kronah.

Beograd, 11. avgusta. (B) Generalni inspektorat ministrstva financ objavlja po tiskovnem uradu: Pozivajo se zainteresirane osebe in ustanove v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, da najpozneje tekom enega meseca od objave tega poziva prijavijo na finančne delegacije svojega področja, pozivajoč se na br. 30.879, sedanje stanje dolgov in terjatev prebivalcev kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev našega državljanstva v avstroogrskih kronah pred 10. aprilom 1919 napram privatnim pravnim osebam, kakor tudi trgovskim krogom, ki imajo v Italiji svoj sedež ali svoje podružnice. Posebej se omenjajo dolgovi in terjatve prebivalcev kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev brez razlike državljanstva v točki prvi, ki so nastali po 10. aprilu 1919. leta, a ki so po tem datumu na kakršenkoli način izplačani. V prijavi je treba navesti točen naslov upnika ali dolžnika, dobo dolgov in terjatev, kedaj je terjatev ali dolg nastal, pravni naslov dolga ali terjatve in kje je imela oseba, ki je prijavila svoj dolg ali terjatev, stalno bivališče 10. aprila 1919. leta.

IZMENJAVA 10 DINARSKIH BANKOVCEV.

Beograd, 11. avgusta. (Z) Ministrstvo financ je sklenilo, da se vzamejo iz prometa novčanice po 10 dinarjev državne izdaje iz leta 1919. To se izvrši v teku 10 mesecev. Iz prometa vzete novčanice se bodo nadomestile z novimi novčanicami Narodne banke. Skrajni rok za to zamenjavo traja do 10. junija 1924. Zanimivo je, da se bodo sedaj vzele iz prometa vse novčanice državne emisije iz leta 1919. Že prej se je to zgodilo z novčanicami po 20 in 50 dinarjev. Vse te novčanice so slabo izdelane in se dajo lahko ponarejati. Novčanice, ki se imajo sedaj vzeti iz prometa, imajo na prvi strani sliko kovača in podpis takratnega ministra financ g. dr. Momčila Ninčića.

Stavke v Budimpešti.

Beograd, 11. avgusta. (Z) »Novosti« javljajo iz Budimpešte: Tiskarji so stopili v stavko. Vojska je zasedla Narodno banko, denar se ne izdaja. Komunisti so sklicali veliko zborovanje, da sklepajo o svojem zadržanju. Sklepali bodo o tem, ali stopijo v stavko, ali pa delajo samo pasivno resistenco.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Kino Matica: »Čuvajte svoje hčere«.
Kino Ideal: »Lepo dekle«.
Kino Tivoli: »Lyda Sanin« — Lya Mara.

V pondeljek dne 13. avgusta:

Kino Matica: »Misericordia«.
Kino Ideal: »Grehi Odette Ferrate.
Kino Tivoli: »Revizor«.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: lekarna Piccoli na Dunajski cesti in Bakarčić na Karlovški cesti.

C. in kr. skledolizniki.

Ko se je pojavila Narodna radikalna stranka v Sloveniji, v svojih prvih početkih je nam nasprotno časopisje popolnoma molčalo, le po svojih vernih zaupnikih je trosilo med slovenski narod lažnjive vesti, češ, to so velesrbi, ki ne bodo našli med slovenskim narodom tal, da se razširijo. Njihovo molčanje je bilo takrat znak, da so bili o tej svoji trditvi tudi resnično prepričani in da niso imeli nikake bojazni, da se naša stranka razširi in jim postane opasna konkurentinja, kar je bilo slabo znamenje za našo moč.

Ali po preteku šestih mesecev, ko je dobila mlada radikalna stranka čas in tudi priliko, da razjasni svoje stališče v nacijonalnem, državnem, gospodarskem, kakor tudi socijalno-političnem vprašanju, ko se je pričela udejstvovati že z pozitivnim delom (preskrba koruze za Slovenijo, podpora pogorelcem in tistim posestnikom, ki so bili po toči oškodovani itd.), jo je pričelo glasilo Slovenske ljudske stranke s precejšnjo vehemenco napadati.

To je dober znak, ki dokazuje, da dobiva nasprotnik pred tistim, ki ga je imel v njegovem prvem porodu za slabiča, bojazen, in da ga je začel tudi kot svojega nasprotnika že resno upoštevati.

Mi dobro razumemo gospode voditelje pri Slovenski ljudski stranki, da jih boli naše pravilno stališče v verskem vprašanju, da jih boli to, da mi nismo nikaki velesrbi, temveč enakopravni bratje Slovenci v mogočni radikalni stranki s Srbi in Hrvati, da jih globoko peče, ker hočemo mi urediti državno življenje v bratskem in prijateljskem sporazumu, kakor se to dogaja med tistimi brati, ki se med seboj ljubijo in spoštujejo. Oni dobro vedo, ker jim absolutno ne moremo odrekati neke politične sposobnosti, da z demagogijo, lažjo in s praznimi frazami, da s hujskanjem na naše brate Srbe, kakor tudi s svojo avtonomijo, ki jim naj služi, da krijejo s pomočjo davčne sile našega delavnega ljudstva svoje zavoženo gospodarstvo, ne bodo dolgo vlekli za nos naše dobre, in ne neumne, kakor to oni mislijo, mase slovenskega delavnega ljudstva.

Pravilna taktika Narodne radikalne stranke v socijalnih vprašanjih jim dela velike skrbi, ker oni instinktivno čutijo, da so se počele rahljati njihove vrste. Gospodom pri »Slovencu« ni ljubo, kar mi prav lahko razumemo, da je ravno Narodna radikalna stranka tista, ki ima dovolj širokogrudni program, da se lahko zavzema za dobrobit in pravice širokih mas delavnega ljudstva, in kar je najvažnejše, da ona v smislu tega svojega programa tudi kaj naredi, razume se, v kolikor to dovoljujejo povojne razdrapane narodnogospodarske, kakor tudi politične prilike. To gospodo težko peče dejstvo, da edino mi radikali lahko pozitivno delujemo za slovensko delavno ljudstvo in da klerikalci ne morejo prav nič doseči, in da tudi prav nič ne pomenijo.

Da, gospodje, tako je ta stvar, g. dr. Brejc, vam je ob priliki celjskega sestanka v principu pravilno povedal, pazite se, kaj delate, ker bodo prišli srbski okrajni glavarji in žandarji, ki vas bodo učili reda. Stvar pa ni tako huda, ker bomo mi to sami poskrbeli brez pomoči naših južnih bratov. E, gospodje, vidite, taka je danes politika, vendar bomo mi v izvedbi našega programa dosti nežnejši, kakor je bil n. pr. g. dr. Brejc, odlični Slovenec in narodnjak, vaš voditelj, ki je pustil po ravno tako odličnih Slovencih in narodnjakih delavcih, streljati na Zaloški cesti, da je tekla kri slovenska in to popolnoma brez potrebe, medtem ko je general Smiljanić-Srb se odločno branil pobijati delavce Slovence, dasi je to dr. Brejc od njega odločno zahteval! Iz navedenega nam je jasno, v koliko ljubite vi kot Slovenci svoje delavno ljudstvo in v koliko je ljubil general Smiljanić kot Srb svoje brate Slovence.

Ako vas človek ne bi poznal iz stare Avstrije, bi vam mogoče še kaj verjel, toda vi ste v predvojnem in medvojnem času igrali vlogo *skledoliznikov*, o katerem pojmu razpravljate v sobotnem »Slovencu«! Gospodje, počasi! Tega nam vendar ne morete utajiti, *da niste v bivši Avstriji bili verni hlapci Habsburžanov, ter njim v svoj strankarski dobrobit izdajali nacijonalne in gospodarske koristi Slovencev! Ne morete utajiti,* da ste bili vi tisti, ki ste dovoljevali, da se je potujčeval po od vas nastavljenih nemških ali nemčurskih hofratov slovenski življ, ne morete utajiti, da ste bili vi tisti, ki ste predstavljali s svojim hlapčevstvom pobiranje vojnih posojil, glasovanje za vojno, parole »Srbe na vrbe«, višek politične nemorale, reakcijonarstva in korupcije! Gospodje leccapiattini, to je, *skledolizniki habsburškega korita, vi ste v stari Avstriji kot dejanski šefi in vojvodi avstrijakantskih podružnic kupovali duše, podeljevali koncesije in korupirali naš slovenski narod,* da je izvajal germanofilsko politiko! Kdo naj vam danes veruje, ako oblačite na sebe plašč čuvarjev vere in dobrobita slovenskega delavnega ljudstva, vam, ki *ste v nedoglednem času bili ponižni hlapci habsburžanov, vam, ki ste prodajali najglobija čustva svete vere za germanofilsko politiko,* vam, ki ste bili še pred kratkim za centralizem, vam, ki ste še pred kratkim pobijali slovenskega delavca na Zaloški cesti, vam, ki danes kričite za avtonomijo, vam, ki danes hočete čuvati tistega delavca, ki ste ga pred kratkim pobijali, vam, ki hujskate danes proti Srbom?! *E, gospodje, ta dejstva, za katera nosite vi odgovornost, nam vendar ne morete in ne boste utajili!*

Prišel bo čas, ko bo naše svobodoumno in verno slovensko ljudstvo, ki bo moralo spregledati vaše mahinacije z njegovo kožo, lopnilo po vas voditeljih, toda če bo potrebno, bomo mi poskrbeli za to preje, kakor se vam mogoče sanja!

Iz boljševiške Rusije.

Upor v Sibiriji.

V Sibiriji se borijo boljševiki brez vsakega uspeha proti uporu, Uporniki štejejo 16.000 mož in so zelo dobro oboroženi. Po prvem neuspehu in umiku so se sedaj dvignili znova ter so začeli prodirati. Prekoračili so že eno največjih sibirskih rek, Jenisej, in so zavzeli mesto Minusinsk, ki leži v sredini rodovitnega ozemlja (Minusinska stepa). Baje dobivajo uporniki pomoč in orožje iz Kitajske, kamor so se umaknile protiboljševiške čete po padcu Vladivostoka.

Rusko žito za Poruhrje.

Boljševiki sedaj agitirajo pri ukrajinskih kmetih, da naj oddajo svoje žito za pomoč delavstvu v Poruhrju. Nemški delegati so se odpeljali v Ukrajino, da nadzorujejo oddajo in odpremo žita, kakor je bilo dogovorjeno s sovjetsko vlado.

Pismo prijatelju v Paradiž.

Dragi! Kar je res, je res! To veš sam, to vemo mi vsi in potemtakem popolnoma drži. Zato poslušaj in si zapomni!

V Ljubljani tiskajo dnevnik in ime mu je »Jutro«. To je res in drži. Sicer ni to prav nič hudega. Zakaj ne bi med tolikimi dnevniki izhajal tudi list, ki mu pravimo »Jutro«?

Kakor vsak list ima tudi omenjeni gotovo število naročnikov. Gotovo je celo to popolnoma v redu. Saj si vendar ni mogoče misliti lista brez naročnikov, ali ne? Koliko jih ima, to je sicer tajnost uprave, ki nas navsezadnje čisto nič ne briga. Ali ne?

Potem ima ta dnevnik tudi gotovo število čitateljev. Jasno! Kar je res, je res. Saj listov po tiskarnah ne tiskajo samo zato, da potem branjevci lahko zavijajo bonbončke v časniški papir. Ta namen je nekako podrejen, takorekoč namen druge vrste. Poglavitno pri listu je pač to, da ga ljudje čitajo. Ker je to poglavitno, naj se nekoliko pomudim pri tej točki.

Je namreč vsa ta stvar sledeča: Za pasje dni je nekdo videl živalico, ki ji pravimo z domačim izrazom bolha, pa je bil vsled hude vročine prepričan, da vidi slona. In ker je bilo to slučajno v upravi »Jutra«, se je enemu izmed gospodov tam v upravi malo zapletlo po možganih, pa je kljub temu pogodil prav dobro. Mislil je namreč: »Pred menoj skače bolha, jaz pa vidim slona. Ali ne bi bilo lahko mogoče, da bi se izvršila taka pomota z ozirom na število naših naročnikov?!« Pa je jel viti številke in gledati križem. In res! Sicer je šlo počasi, šlo je pa le! Številke so plesale Davidov ples in so se ustavile šele pri 90.000! To je bil pa že slon in gospod je bil vesel in zadovoljen. Sestavil je letak in sporočil ,da obišče »Jutro« dnevno najmanj 90.000 čitateljev.

Ko je bilo delo gotovo, je vestni gospod pokazal slavni elaborat vsem najuglednejšim funkcijonarjem, torej vsem onim višjim gospodom, ki imajo pri tej zadevi kako tehtno besedo. Gospodje so brali, strmeli in se čudili, se čudili, strmeli in brali, naprej in nazaj in na vse strani, pa so dejali:

»Kljukec, dobro si jo pogodil. Le tako se drži, pa te napravimo za portirja na magistratu, kadar enkrat premagamo črnordečega zmaja!«

Gospod je bil silno vesel in se je globoko priklonil, njegov slavni elaborat pa je hitro romal v stroj in potem med slavno občinstvo, ki se sicer ni mnogo brigalo za novo razodetje, ker je že vajeno prerokov, ki govore po napačnem navdihnjenju.

Vse drugače pa je bilo v uredništvu »Jutra«. Ko so posamezniki izvedeli, koliko ljudi čita njihovo modrost, so se ojunačili, češ: »Ako vživamo celo v pasjih dneh take simpatije, da čita naše produkte 90 tisoč ljudi, kako mora biti to šele pozimi!«

Seveda so novinarji — kakor dandanes ves svet — v nekem oziru orijentirani nekam materijalistično in so se takoj domislili plač. Posvetovali so se temeljito in nazadnje stopili s konkretnimi predlogi in zahtevami pred konzorcij »Jutra«.

Zda je bilo hitro slave konec. Visoki funkcijonarji so za trenotek odložili frake in so kolegijalno povedali novinarjem pri »Jutru«, da jim ne morejo ugoditi, ker je bilo vse tisto zvonenje o 90.000ih samo nespreten in naiven trik, ki mu ni hotel nasesti niti en inserent.

Tako se je zadeva končala prav klavrno in po tistem slovenskem reku, ki pravi, da ima laž kratke noge.

Kar je res, je res!

Tvoj

Tone Zemljan.

Če se zanimate za dogodke onstran vaškega zvonika

in ste si svesti, da smo del živega telesa onstran Evrope, da živimo v mednarodnih zvezah, potem se gotovo ne boste ogrevali samo za večkrat precej kratkovidno domače cepljenje in neplodne prepire raznih lističev, temveč boste hoteli biti informirani tudi o vseh evropskih problemih.

JUTRANJE NOVOSTI

prinašajo dan na dan izvirne dopise stalnih poročevalcev ne samo iz domovine, temveč tudi iz inozemstva. V kratkem času svojega obstoja so postale »Jutranje Novosti« najbolje informiran slovenski dnevnik o tu- in inostranskih dogodkih, o domačem in mednarodnem položaju.

O raznih aktuelnih vprašanjih vam ni več treba listati po tujih časopisih, »J. N.« prinašajo izvlečke francoskih, angleških, italijanskih, grških itd. časnikov in revij, tako da so tudi oni, ki ne znajo tujih jezikov ali ki nimajo prilike čitati tujih listov, natančno informirani o mišljenju evropskega časopisja.

Kupite si parkrat »J. N.«, čitajte in primerjajte. Svesti smo si, da jih boste potem gotovo naročili, kajti brez njih sploh ne boste mogli več izhajati.

—

Zapiski.

STENICE NA MIKLOŠIČEVI CESTI.

Demokrati so vsi iz sebe, odkar so zleteli iz vlade, kakor so bili dolgi in široki. Svojo onemoglo jezico stresajo sedaj dan za dnem na NRS, katero dolžijo, da je kriva razpada nekdaj mogočne JDS. Da bi pokrili svojo polomijo na vseh frontah, katero so zakrivili v prvi vrsti njeni popolnoma nezmožni voditelji, kričijo prav posebno o korupciji, ki jo po njihovem mnenju uganja NRS. Ta »korupcija« pa obstoji seveda v velikem prodiranju idej NRS v demokratskih vrstah. tedaj namreč šele razumemo, zakaj se »Jutro«, glasilo Slavenske banke, tako besno zaganja v NRS v Sloveniji. NRS zares preganja stenice in »Jutro« naj bo le uverjeno, da bije JDS zadnja ura. Tej zadnji uri ne bo ušla, kar nam potrjuje fiasko njene filijalke Samostojne kmečke stranke, potem pa tudi delavske »Unije«, o kateri ve že vsak otrok, da jo financira Trboveljska premogokopna družba. Besne JDS ne bo rešila niti »Orjuna«, v vodstvo katere so se spretno vrinili demokratske glave, kajti mi smo na straži, gospodje demokrati! Naš boj velja vsem stenicam, predvsem pa vam, zato pa se čuvajte, gospodje, da ne bomo strogo neizprosni, ko boste zbiti in brez upa zmage ponižno prosili, da vas sprejmemo kot spokorjene grešnike v svoje okrilje! Takrat se utegne zgoditi, čeprav boste opravili pokoro ter obudili kes, da bomo primorani pustiti vas žalostno poginiti na cesti.

99.999

izvodov »Jutra« se čita dandanes vsak dan po vsem svetu. Število »Jutrovih« naročnikov se je v pasjih dneh povečalo tako, da je moral konzorcij »Jutra« potom neke ravnokar nacionalizir. banke odkupiti vse hiše v bližini Miklošičeve ceste v svrho razširjenja d. d. tiskarne in redakcijskih prostorov. Konzorcij »Jutra« je kar čez noč angažiral vse strojne in ročne stavce od blizu in od daleč, vzel v službo vse novinarje in nenovinarje obeh spolov ter izposloval pri poštnem ministrstvu abonma na vse številke avtomat. telef. centrale v Ljubljani. Potom brezžične postaje na Golovcu si je pridobilo »Jutro« lastne poročevalce v Kurji vasi, v Polževem gnezdu, na Pasjem brodu, v Babjem selu itd. Za posebne in neposebne rubrike je nastavilo »Jutro« patentirane strokovnjake, za rubriko »Radikalija« pa je najelo diplomirano babico moškega spola. Vrhu tega je »Jutro« za težke denarje kupilo 1. pravico od svetovnoznanega podjetja za »plonkanje«, kar bo pripomoglo, da se razširi število njegovih naročnikov do prihodnjih pasjih dni na 999.099...

Nova angleško-francoska pogajanja.

Od našega stalnega pariškega dopisnika.

ap. *Pariz, 9. avgusta.*

Tri dni že bivata dva odlična člana angleškega kabineta v Parizu. Njuni razgovori z gg. Millerandom in Poincarejem in drugimi merodajnimi politiki spadajo pač k najpomembnejšim dogodkom zadnjih, na senzacijah ne ravno preveč revnih tednih.

Po izjavah, ki sta jih dala g. Baldwin v Spodnji zbornici, lord Curzon pa v Zgornjem domu, sta bili dve stvari za vsakega logično mislečega človeka popolnoma jasni: 1. potreba za Anglijo, da prinese v svoje razmerje do Francije več jasnosti; 2. težka kriza, v kateri se je Baldwinova vlada znašla malodane brez njenega znanja.

Nekateri Angleži (tu mislim na važni nedeljski članek v »Evening Standardu«), smatrajo prisotnost duha, ki jo je pokazal g. Poincare z bliskovitim razumevanjem situacije v onem trenutku, ko je objavil dve noti, za doslej nedoseženo. G. Baldwin je moral v zunanjepolitičnem oziru stopiti v defenzivo, to pa v trenutku, ko je rabil zunanji uspeh tako nujno za utrditev svoje notranje pozicije. Ko je prečital v Spodnji zbornici svoje izjave o reparacijskem vprašanju do konca, je vladal na celi desnici ledeni molk. Ploskali so le delavci in liberalci, in to je dokaz, da bi se bila večina zbornice izrekla pri trenutnem glasovanju proti ministrskemu predsedniku. Med konservativci in liberalci te ali one baže — Lloyd George je žel s svojim govorom le krvavi cinizem! — sedaj ne more biti nobene skupnosti več in še pred nekaj dnevi je bil postavljen g. Baldwin pred alternativo: ali pade njegov spiritus rector Mac Kenna, kot rizničar, ali pa mu preostane samo še demisija. Žrtvoval je bodočega rizničarja in je tako pomiril duhove vsaj za en trenutek. Ali nezaupljivost proti njegovi osebi se širi v konservativnih krogih neprestano dalje in bojna napoved skupine Chamberlain je pač najboljši znak za omahujoče stališče kabineta.

Jasno je, da angleški konservativci pod nobenim pogojem ne marajo privoliti v prelom s Francijo. Navadno se govori: iz bojazni pred Nemčijo. Anglija je leta 1914 postavila svojo eksistenco na tehtnico, da bi neizmerni imperijalizem in silen pohlep po svetovni oblasti vrgla v svoje normalne meje. Lord Rother Mere je sedaj izračunal, da je bila vsa angleška vojna proti Nemčiji zastonj, če bi sedaj napravila pogreške, podpirati Nemčijo proti Franciji. Nato odgovarjajo drugi: Notranji dolg Francije znaša 360 milijard papirnatih frankov. To je nad 80 milijard zlatih mark. Skupne obveznosti Nemčije napram zaveznikom znašajo kvečjemu 50 milijard zlatih mark. Padec marke je Nemčiji sedaj omogočil, da svoj notranji nemški dolg, ki je bil najet v obliki vojnih posojil, plača s par tisoč dolarji. Nemčija ima torej, tudi če bi ostala vsota 50 milijard nedotaknjena, manj vojnih dolgov nego Francija. Nemčija more v kratkem pokupiti ladje, ki nam jih je morala prepustiti po premirju. Medtem ko leži naša trgovska mornarica brezposelna po pristaniščih, se je Nemčiji posrečilo že v letu 1922 izvleči iz svojih trgovskih ladij polovico vseh dohodkov, ki jih je istočasno zabeležila vsa angleška mornarica. To je rezultat, ki ga ni dosegla Nemčija niti pred vojno! Borba, ki jo je Lloyd George otvoril proti Franciji, se je danes razblinila.

Pismo iz Poljske.

Skrajna desnica za Malo antanto. — Aluzije socijalistov na nesposobnost ministra Seyde. — Odnošaji med Poljsko in Malo antanto.

ip. *Varšava, 7. avgusta.*

Stanislav Stronski je napisal v »Rzeczpospoliti« objektiven članek, ki izzveneva v želji, da pristopi Poljska k Mali antanti. Poljska ima zelo tesno zvezno razmerje z Romunijo, ki je starejše nego Mala antanta. Meseca novembra l. 1921., za časa Skirmuntovega bivanja v Pragi, je bil storjen prvi korak v svrho politične pogodbe med Poljsko in Češkoslovaško. Odnošaji med Poljsko in kraljevino SHS so najboljši. Tik pred genovsko konferenco in za časa tedanjih razprav je započela tesna kooperacija Poljske z Malo antanto. Ali kljub temu ni prišlo do formalnega zbližanja. Zakaj? O tem govore najjasneje vse pogodbe Male antante, ki pokazujejo, da za Poljsko tam ni mesta. Mala antanta se oslanja na tri pogodbe. Prva se tiče Češkoslovaške in Jugoslavije (14. avg. 1920). Razširili so jo 31. avg. 1922. Nadalje pogodba Romunije s Češkoslovaško z dne 23. aprila 1921 in Rumunije z Jugoslavijo z dne 7. julija 1921. Njih vsebina je ista, nanašajo se pa predvsem na neuillysko in trianonsko mirovno pogodbo. Temelj Male antante je torej skupna obramba proti Madžarski ali proti Madžarom in Bolgarski. Jasno je, da na tej tesni bazi trianonskega in neuillyskega miru ni mesta za Poljsko. Poljska je v marcu l. 1921 z lahkoto odredila svoje stališče napram Romuniji. Obe državi sta se obvezali, podpirati se medsebojno v slučaju, da bi bila ena ali druga napadena od — Rusije. Osnova Male antante bi morala obsegati obrambo celokupnega političnega stanja v Evropi, kakor je bilo ustvarjeno na mirovni konferenci v Parizu, a ne samo delnega stanja v Srednji Evropi. To bi bila zveza Francije in Poljske z Malo antanto, ki bi se oslanjala na prijateljstvo z Italijo in Anglijo ter z baltiškimi državami. Obrambena naloga bi obsegala: Nemčijo, Avstrijo, Madžarsko, Bolgarsko in v gotovem slučaju tudi — Rusijo. Romunija je za razširjenje baze, morda tudi kraljevina SHS. Ali naglo se to ne bo dalo doseči. Premagane države so oslabljene, zato se moment nevarnosti še tako ne občuti. Ali že sama eksistenca Male antante, če ne bo krenila s prave poti, je velike važnosti za ono zvezo na široki bazi. *Poljska je od nekdaj za iskreno sodelovanje s skupino teh držav.*

Socijalisti imajo svoje veselje z zunanjim ministrom dr. Marijanom Seydo, kateremu očitajo nesposobnost. »Robotnik« pravi odkrito, da doživlja poljsko zunanje ministrstvo poraz za porazom. Prvi poraz je doživel dr. Seyda v vprašanju Gdanska. Desničarski blok je spočetka določil novi kurz zbližanja v smeri proti Čehom. Toda dr. Seyda je doživel zopet svoje razočaranje. Sedaj je dr. Beneš kandidat za svet Društva narodov in dr. Seyda ni storil ničesar, da se to onemogoči... Iz tega se vidi, kako Poljska danes pripravlja duhovno in formalno zbližanje med severnimi Slovani...

•

Mariborsko pismo.

Takozvana mrtva sezona, ki objame vsako večje mesto v času vročine, in ki se je naselila tudi v našem Mariboru, se bliža koncu. Ta nedelja je takorekoč zadnja v tej sezoni. Zakaj prihodnji teden se otvori industrijsko obrtna razstava, katera bode prinesla novega življenja v našo javnost in puls mestnega življenja se bode brez dvoma znatno dvignil. Za razstavo se vrše z veliko vnemo obširne priprave, ki kažejo da hoče letošnja razstava nadkriliti vse dosedanje. Prostorna Prešernova ulica je že zaprta in sicer jako okusno in v skladu s svojo okolico. Prostor je jako srečno izbran za take namene, ker leži v sredi mesta ob najbolj prometni Aleksandrovi cesti in je dovolj obširen za tako podjetje. Zato upamo, da bode moralni in gmotni uspeh odgovarjal gmotnim žrtvam in požrtvovalni delavnosti razstavnega odbora, ki vrši vse obsežne priprave z velikim razumevanjem in neumornim trudom.

Mesto samo pa se za ta veliki dogodek ni pripravilo tako, kakor bi bilo želeti. Poziv vlavnosti, da bi hišni posestniki dali svojim od zoba časa oglodanim hišam novo lice, ni našel skoro nobenega odmeva. Ostalo je z malimi izjemami vse pri starem. Tudi mestni magistrat ni našel sredstev za zakrpanje razdrapanega trotoarja vsaj po najprometnejših ulicah. Pač pa je naš »Narodni dom« dobil te dni novo obleko, ki je prav lična in uveljavlja impozantnost te lepe stavbe. Le škoda je, da je potisnjen v stransko ulico, kjer ni skoro nobenega prometa in bo vsled tega ostal za tujca neopažen.

Od razstave bodo imeli sigurno znaten dobiček naši hotelirji, restavraterji in gostilničarji, kateri najmanj žrtvujejo v te namene. Upamo, da ne bodo te prilike izkoristili s pretiranimi cenami in slabo postrežbo, ampak da si bodo obdržali dober sloves in ga še povečali. Še nekaj bi omenil pri tej priliki. Naše mesto je na meji in zadobiva kljub žalostni preteklosti vedno bolj in bolj slovenski značaj. Naj bi to upoštevali tudi naši gostilničarji in dali svojim podjetjem tudi v notranjosti ta značaj. Ako se odpravi nemško kramljanje uslužbenstva med seboj, ne bo radi tega prav nič trpela njihova obrt tudi ne pri tujcih. Čas bi že bil tudi, da uvedejo vsaj večja podjetja plačilne listke naših obrambnih društev družbe sv. Cirila in Metoda ali pa Jugoslovenske Matice in izginejo že enkrat razni bloki Franka ali pa kisle vode. V tem oziru naj bi ravno odbori podružnic CM družbe in J. M. dali inicijativo in ukrenili vse potrebno, če je treba tudi osebno. Zakaj samo čakati, da pride plačilni natakar sam po listke, je popolnoma izključen vsak uspeh. Upeljava listkov naših obrambnih društev ne bi prineslo samo lepih dohodkov podpore potrebnim društvom, ampak bi pokazalo domačinom in tujcem, da se zavedamo svoje narodnosti in nismo pozabili svojih neodrešenih bratov. Marsikdo sicer misli, da je to neznatna malenkost, a tudi po malenkostih nas sodi svet.

Po zaključku razstave bodo začeli prihajati dijaki, ki bodo prinesli zopet za nekaj tednov novega življenja in vrvenja v naše mesto. O našem gledališču še sedaj vse molči v tej vročini. Upamo pa, da se vršijo vse potrebne priprave in da se sezona pravočasno začne. Lanska sezona se je zlasti v moralnem oziru prav dobro obnesla kljub vsem slabim vidikom in prerokom. Zato tembolj pričakujemo, da bode letos uprava tem lažje premagala vse težkoče in bode nivo našega gledališča še povečala.

Na našem Pohorju je v teh vročih dnevih zlasti ob nedeljah prav veselo vrvenje in življenje. Ljudje se hočejo oškodovati za deževne pomladanske dneve in obiskujejo prav pridno toliko priljubljene izletne točke na zelenem Pohorju.

Organizacija NRS.

— **Srezka konferenca v Laškem.** V sredo dne 15. t. m. se vrši v Laškem redni občni zbor krajevne organizacije NRS in sicer ob štirih popoldne v gostilni Drolc. Istega dne se vrši v istem prostoru in ob šestih popoldne srezka konferenca s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo o našem dosedanjem delovanju; 2. naše gospodarske zahteve; 3. volitev odbora; 4. razni predlogi in sklepi. Udeležba na srezki konferenci je za vsakega predsednika in podpredsednika krajevnih organizacij v Laškem okraju obvezna.

— **Jesenice.** Občni zbor krajevne organizacije NRS se vrši v nedeljo 19. t. m. ob pol enajstih dopoldne v hotelu Triglav. Dnevni red je zelo važen. Zato pa je dolžnost vseh članov, da se občnega zbora zanesljivo udeleže. Istega dne se vrši srezka konferenca za Radovljiško okrajno glavarstvo. Dolžnost vseh predsenikov in podpredsednikov krajevnih organizacij v Radovljiškem okrajnem glavarstvu je, da se bodo srezke konference zanesljivo udeležili. Srezke konference se lahko udeležijo tudi člani, ki pa bodo imeli samo posvetovalen glas. O srezki konferenci natančnejše prihodnjič.

Meštrovičeva razstava je danes v nedeljo zadnji dan odprta. Posetite razstavo drugič, da Vam delo našega največjega umetnika ostane v najtrajnejšem spominu. Vodstvo ob enajstih.

Dnevne novosti.

— *Izročitev najvišjega češkoslovaškega odlikovanja Nj. Vel. kralju Aleksandru.* Včeraj, v soboto, je češkoslovaški poslanik na našem dvoru g. Jan *Šeba* predal na Bledu Nj. Vel. kralju Aleksandru veliki križ reda Belega leva, ki je najvišje odlikovanje češkoslovaške republike. Pri predaji odlikovanja je g. poslanik izrazil, da je to odlikovanje izraz najvišjega spoštovanja in občudovanja vsega češkoslovaškega naroda napram kralju Aleksandru, ki je za časa vojne na čelu srbske armade pomagal s svojo hrabrostjo pri osvobojenju češkoslovaškega naroda. Nj. Vel. kralj je sprejel odlikovanje z velikim veseljem ter se je razgovarjal z g. poslanikom več kot pol ure o skupnih interesih obeh držav.

— **Sožalje prezidenta Masaryka povodom Jagićeve smrti.** Prezident češkoslovaške republike T. G. Masaryk je poslal sinu preminulega slavista Vatroslava Jagića kondolenčno depešo sledeče vsebine: »Globoko obžalujem izgubo, ki jo je utrpela znanost in obenem tudi Slovanstvo s smrtjo Vašega očeta. S hvaležnostjo se spominjam, da mi je bilo omogočeno, delovati skupno s pokojnim, s katerim sem si dopisoval vse do zadnjega časa. Sprejmite izraz iskrene simpatije. — T. G. Masaryk.«

— **Z ljubljanske univerze.** Pogreba velikega slavista g. prof. Vatroslava Jagića se udeležita v imenu slušateljev ljubljanske univerze g. Ivan Tomšič kot zastopnik katoliškega akademskega dijaštva in g. Dolfe Schauer, predsednik Centralnega tajništva jug. napredne omladine iz Slovenije.

— **Napredovanja v upravni službi.** V »Službenih Novinah« je bil objavljen seznam vseh napredovanj v upravni službi po sledečem redu: za vladina svetnika v VI. čin. razr. sta imenovana gg. Leon Grasselli in Rajko Svetek. Za okrajne glavarje v VI. č. razr. so imenovani vladni tajniki: dr. Josip Hubad, vodja okr. gl. v Ljutomeru, Rihard Koropec, vodja okr. gl. v Prevaljah, Gašpar Lipovšek, vodja okr. gl. v Murski Soboti, dr. Peter Vaupotić, vodja okr. gl. v Radovljici, dr. Otmar Pirkmajer, vodja okr. gl. v Ptuju. Za vladine tajnike na sistemiziranih mestih v VIII. čin. razr. so imenovani sledeči okr. komisarji: Stanko Masić, službujoč pri okr. gl. v Ljubljani, dr. Fran Bratina pri okr. gl. v Murski Soboti, Franc Levičnik, vodja politične ekspoziture v Gornji Radgoni, Anton Svetina pri okr. gl. v Murski Soboti, Janko Vidic pri okr. gl. v Brežicah, Franjo Marsič pri okr. gl. v Kamniku, dr. Anton Megušar pri okr. gl. v Ptuju, dr. Ivan Vidmar pri okr. gl. v Brežicah, Mirko Brezigar pri pokr. upravi v Ljubljani, Fran Vovšek pri okr. gl. v Celju, dr. Tina Čuš pri okr. gl. v Kočevju, nadalje Matko Kandrič vodja politične ekspoziture v Dol. Lendavi in Mihael Zavadlal pri okr. gl. v Ptuju.

— **Napredovanja v poštni službi.** Pri poštni direkciji v Ljubljani so imenovani: za šefa odseka IV. klase g. Anton Vesenjak, inspektor V. klase; za inspektorja I. klase inž. Marij Osana ter inž. Matej Kolarič; za šefa odseka I. klase g. dr. Franc Janžekovič; za sekretarja I. kl. g. Miroslav Matjašič in za kontrolorja IV. klase g. Bogdan Kurbos.

— **Imenovanje v poštni službi.** Z najnovejšim ukazom ministrstva pošt in telegrafa je postavljen za pomočnika direktorja I. kl. pri direkciji pošte in telegrafa v Novem Sadu g. Dragutin Nikotijević, za pomočnika direktorja v Sarajevu g. Slavoljub Kovač, dosedanji pomočnik v Novem Sadu.

— **Na tehniški srednji šoli v Ljubljani** bodo v šolskem letu 1923-24 otvorjeni sledeči oddelki: 1. višja stavbna šola; 3. stavbna rokodelska šola; 4. strojna delovodska šola; 5. elektrotehnična delovodska šola; 6. mizarska in strugarska mojstrska šola; 7. kiparska in rezbarska šola; 8. ženska obrtna šola; 9. javna risarska šola; 10. javna modelirska šola in 11. štukaterski tečaj. Vse podrobnosti glede vpisovanja, sprejemnih pogojev itd. so razvidne iz razglasa v Uradnem listu št. 72, z dne 4. avgusta 1923 in iz objave na razglasni deski v vestibulu zavoda. Še potrebna pojasnila daje na zahtevo tudi ravnateljstvo šole.

— **Učiteljem in učiteljicam brez stalnega učnega mesta.** Višji šolski svet pozivlje z ozirom na odlok pokrajinske uprave oddelka za prosveto in vere z dne 27. dec. 1921, št. 6824, vse one učne osebe brez stalnega učnega službenega mesta, ki že imajo zrelostni izpit ter jih je pristojna okrajna (mestna šolska oblast razrešila od službe na dosedanjem začasnem učnem mestu, naj se prijavijo v službo, sklicujoč se na ta odlok pri okr. šolskih svetih v področju okrajnega glavarstva v Brežicah, Črnomlju, Konjicah, Ljutomeru, Mariboru, Slovenjgradcu predvsem pa pri okrajnem glavarstvu (šolskemu oddelku v Murski Soboti. Vsaka zgoraj omenjena učna oseba mora prijavo vložiti do 25. avgusta t. l. in sicer vsaj pri treh navedenih okr. šolskih oblastih, če že nima zagotovila za določeno učno mesto v kateremkoli izmed omenjenih krajih. V prijavah mora navesti vse tri okraje, za katere se je prijavila. Višji šolski svet bo smatral, da je učna oseba, ki se ne izkaže 1. oktobra t. l., da je službo že nastopila, izstopila iz šolske službe s posledicami §§ 15 in 18. naredbe bivše deželne vlade z dne 14. februarja 1919 štev. 361 Ur. l.; njeno mesto bo v staležu zasedel z drugo učno osebo. Prizadete učne osebe se opozarjajo, da bi se smatrala odklonitev po okr. šolski oblasti določenega učnega mesta za izstop iz učiteljske službe z zgoraj navedenimi posledicami. Ako bo morda prejela učna oseba pomotoma dekret od več okr. šolskih oblastev, velja brezpogojno oni s prejšnjim datumom. V dvomljivih primerih bo določil mesto višji šolski svet. Ta razglas naj vzamejo na znanje tudi one zgoraj omenjene učne osebe, ki bi morda ne prejele še posebnega obvestila od pristojne okr. šolske oblasti. Potni stroški na novo učno mesto se povrnejo. — Predsednik: dr. Stanko Bevk, s. r.

— **Za vojne sirote.** Ministrstvo je odobrilo kredit 600.000 dinarjev, s katerim bi se imela nabaviti potrebna količina obleke in obutja za vojne sirote.

— **Direktni tovorni vlak za Dunaj.** Zagrebška direkcija državnih železnic se pogaja z madžarskimi železnicami v svrho vzpostave direktnega brzotovornega vlaka, ki bi povezal Beograd preko Subotice z Dunajem. Ta vlak bi vozil specijalno naše sadje na Dunaj.

— **Najdena asfaltna ruda.** V neposredni bližini Ulcinja so našli bogato najdišče asfalta. Ministrstvo za šume in rude je takoj odposlalo posebno komisijo na lice mesta. Preiskava je ugotovila, da je kvaliteta rude zelo povoljna za eksploatacijo.

— **Delovni trg v Beogradu.** Mestna državna borza dela v Beogradu objavlja sledeče zanimive podatke: V času od 30. julija do 4. avgusta t. l. je bilo prijavljenih praznih mest za 1657 delavcev. Delo je zahtevalo 537 delavcev. Posredovanje se je izvršilo v 319 slučajih. V druga mesta, za gotovim kruhom, je odpotovalo zavsem 122 delavcev.

— **Živinska razstava v Valjevu.** Dne 23. septembra t. l. se bo vršila v Valjevu velika živinska razstava. Istega dne bodo priredili tudi velike konjske dirke kola jahačev »Knez Mihajla«.

— **Doktoranti in vojska.** Vojni minister je odredil, da se osvobodijo vojaške službe vsi dijaki, ki se pripravljajo na doktorski izpit, in sicer tako dolgo, dokler tega izpita ne položé.

— **Morski pes v Jadranskem morju.** Te dni je javil pristaniški urad v Martinščici, da so mornarji opazili pred Kraljevico morskega psa, ki je plaval uprav proti Sušaku. Ta pes je dolg 7 m in potemtakem eden izmed največjih, ki so se pojavili v našem morju.

— **Reklama za »Jutro«!** Iz Maribora nam pišejo: Kakor čujemo, bo »Jutro« zvišao naročnino ter bo doslej mogoče ta list dobiti samo proti nakaznici. Te odredbe so postale potrebne radi prevelikega navala na ta dnevnik. Množice se trgajo za »Jutro«, v ljubljanskih in drugih družinah so pretepi na dnevnem redu, ker hoče vsak prvi čitati »Jutro«. Tiskajo ga, kakor sami pravijo, »okroglo 15.000«. Sicer je »okrogla številka« ravnotake kakovosti, kakor »okrogli« človek, ki rad pade v jarek, toda pustimo to. Glavno je, da čita »Jutro« vse, mlado in staro. Na tukajšnji porodnišnici je pred nekaj dnevi zdravnika skoro kap zadela, ko jo primaha novorojenček na svet — z »Jutrom« pod pazduho. Na pokopališču pa je baje vsako noč silen prepir, ker imajo mrliči — premalo izvodov »Jutra« na razpolago. Toda kaj hočemo, tudi živi ljudje se trgajo zanj, saj ga bere, kakor trdi »Jutrova uprava« ali mali čifut, vse, ljudje moškega, ženskega in srednjega spola. »Jutro« čitajo tudi nepismeni ljudje, pa tudi vse boljše hiše Culukafrske so naročene na ta najboljši slovenski dnevnik. Oglasi v »Jutru« imajo največji uspeh. Če rabiš stanovanje, inseriraj v »Jutru«, in moral boš poklicati na pomoč policijo, da te ne zmečkajo in pohodijo številni odzivniki na tvoj ogas. Sploh, če inseriraš v »Jutru«, se pripravi, kajti odziv je naravnost strašen. Zato je oglašanje v vsakem drugem dnevniku nepotrebno. In postalo bo še bolj nepotrebno, kajti »Jutrovi« čitatelji in naročniki se množe, kakor gobe po dežju. Vsak dan pride kaka ničla zraven, in število raste... 150, 1500, 150.000... 00000..! Pa naj kdo reče, da je na svetu dolgčas!

— **Sobotni trg ljubljanski** je bil zopet izredno živahen in vsestransko bogato in dobro založen z najrazličnejšim blagom. Tik ob frančnškanskem mostu so se pričele stojnice z železnino in kleparskimi izdelki. Sledile so stojnice za semena, razne suhe cvetice, domače čaje, mahove in domača zdravilna zelišča. Na sadnem trgu smo opažali krasne izložbe najrazličnejšega sadja. Breskve. res krasni sadovi, po 30 Din, grozdje različno od 10 do 20 Din, jabolka in hruške izredno lepe kakovosti od 8—17 Din, dalje češplje, špengli in ribizelj po 8 in ringlo po 14 Din. Bogato je bil trg založen s fižolom (5 Din) in veliko in lepo čebulo po 1 do 2 Din. Na prodaj so bili tudi lepe karfijole in špargli. Za sadnim trgom smo opažali lepe zaloge sirovega masla, smetane in raznega domačega sira. Tudi stojnica z raznimi dišavami in ingredijencami je imela mnogo posetnikov. Tudi mesni trg je imel soboti primerne obile zaloge raznega svežega in suhega mesovja po primernih cenah. Tudi domači trg okoličanov je bil natlačeno poln raznih okoliških prodajalcev in prodajalk. Pripeljali so iz okolice v mesto vse polno raznega domačega sadja, borovnic, malin in jagod, razno zelenjavo in sočivje, jajca (3 Din par), krompir, korenje, repo in druge pridelke. Dosti je bilo tudi razne perutnine, zajcev in golobov Tudi domačega cvetja, zelenja in vejevja je bilo polno na trgu.

— **Pobegnil je** iz deželne blaznice 28 letni Horvat Ivan. Moža so oddali v blaznico iz kazniinice, kjer je bil zaprt zaradi požiga. Fant je v obče nevaren človek.

— **Kolo znamke »Kinta«,** črno pleskano, vredno 750 Din je bilo ukradeno iz dvorišča Ogrinčeve gostilne na Lavrici redovu Francu Ahčinu.

— **Ukraden prešič.** Posestnici Mariji Novakovi iz Ligojne pri Vrhniki je bil ukraden prešič, bele barve, 60 kg težak in vreden 1400 Din.

— **Pobegnila** je neznano kam od svojega moža Ana Skarbutova iz Tržaške ceste, 29 let stara. S sabo je vzela 12letno hčerko Štefanijo in 9letnega sinka Vladimira. V stanovanju je pustila možu pismo, v katerem mu piše, da naj je ne išče in zasleduje, ker ne bo več videl svoje družine. Vzrok običajni družinski prepiri.

— **V Janževrhu** je bilo ukradeno Martinu Pavliču 3 moške in ena ženska obleka, srebrna ura, 27 srebrnih dvajsetic, Marije Terezije tolar in cekin od leta 1717. Skupna škoda znaša 14.000 Din. Lopova, dva mlada poba, so domači zalotili. Na begu sta odvrgla vso obleko, z uro in denarjem pa sta pobegnila.

— **V Črensovcih** je bilo vlomljeno v trgovino Ivana Kalinko. Tatovi so odnesli več posteljnine, raznega platna, cefirja, batista, naglavnih rut, 20 žepnih nožev in nekaj gotovine. Skupno število cenijo na okroglo 14.000 Din. V zvezi s tatvino je gotovo neki 20letni neznanec, ki je kupoval prejšni dan v trgovini šivanke.

— **V Mežici** je bilo vlomljeno pri posestniku Juriju Škudniku. Tat je odnesel več obleke, čevljev in perila in nekaj malega v gotovini. Tatvine sta sumljiva dva Nemca, ki sta izgledala kot pobegla kaznjenca.

— **Samomor neznane deklice?** Dne 10. avgusta smo objavili, da se je vrgla v bližini savskega mosta pri Zagrebu pod vlak mlada deklica. Vlak jo je popolnoma raztrgal, tako, da niso mogli ugotoviti njene identitete.— Dne 26. julija je pobegnila iz Ljubljane iz službe neka Karolina Germovšek, roj. 17. nov. 1904, iz Dol. Prapreč, vsled različnih neprilik. Pri sorodnikih se obuja deloma opravičen sum, da bi bila morda to ona, posebno ker je pred begom govorila, da gre v Zagreb in da se usmrti, če ji ne bo šlo dobro. Policija je uvedla poizvedbe za pobeglo Germovšekovo.

— **Kranjske novosti.** Gorenjska metropola se čim dalje bolj industrijalizira. Sedaj so pričeli graditi velike tekstilne tovarnice na Gašteju, ki bodo zaposlovale baje do 3000 delavcev. To bo največje podjetje te vrste v celi kraljevini. Narodni dom bo kmalu pokrit in nato bodo pričeli vlivati notranje betonske plošče v telovadnici, foyerju in pri vhodu. Pridno gre delo izpod rok, tako, da bo ob čitalnični 60letnici že mogoče prirediti veselico v stavbi. Za slavnostno odkritje spominske plošče pesniku S. Jenku vlada veliko zanimanje. Pri slavnostni predstavi, ki jo priredi dramatski odsek Nar. Čitalnice na predvečer 1. septembra bo sodeloval tudi naš znani umetnik, g. Skrbinšek. Vsekakor bo udeležba pri temu slavlju zelo številna in vredna tega praznika dne 2. septembra.

— **Celjske novosti.** Podružnica ferijalnega saveza na celjski gimnaziji je otvorila svojo ferijalno kolonijo, ozir. zavetišče v Kocbekovi koči na Molički planini. — Nov mesečnik v Celju. S 15. avgustom prične v Celju izhajati »Jugoslovenski Muzičar«, glasilo za zaštitu i interesa glasbenika. — Prikrojevalni tečaj v čevljarski stroki se je vršil v Celju od 9. julija do 4. avgusta. Bil je zaključen z dobrim uspehom. Preložen umetniški koncert. Poroča se nam, da je koncert umetniške trojice Šimenc, Štritof in Ferštnik, kateri bi se imel vršiti v torek 14. avgusta v mali dvorani hotela »Union« preložen na soboto 18. t. m. Vstopnice za koncert se bodo od pondeljka dalje dobivale v predprodaji v trgovini Goričar in Leskovšek na Kralja Petra cesti. — Še ena nova trgovina. V Samostanski ulici je otvoril novo trgovino s špecerijo g. Alojzij Ploj. — Legitimacije za ljubljanski velesejem in za mariborsko obrtno razstavo se dobe tudi v tajništvu Občeslovenskega obrtnega društva v Celju v Vrvarski ulici. — Letina krompirja bo v naših krajih, kakor vse kaže izborna. Cene istemu pa so pri nas vsled obilnega pridelka previsoke, dočim so v Mariboru in po drugih mestih nižje. Celje ne slovi zastonj kot najdražje mesto. — Most pri osnovni šoli je mestno oskrbništvo razširilo. Nasproti javne bolnice pa se čez Sušnico gradi nov betonski most. — Tombola in veselica požarne brambe v Gaberju se vrši danes v nedeljo popoldne. Čisti dobiček prireditve je namenjen nabavi orodja. — Železniške mostove čez Savinjo so minule dni nanovo prebarvali, kar je bilo že zelo potrebno. — Hotel pri »Belem volu« so lastniki od zunaj popolnoma renovirali. Renoviranje se sedaj nadaljuje tudi od znotraj in bodo hotelski prostori novo urejeni. Tudi nekateri drugi hišni posestniki prenavljajo pridno svoje hiše, so pa tudi drugi, ki se za kaj takega ne zmenijo, dasiravno bi to lahko storili. Ti pač za lepoto in snago mesta nimajo mnogo smisla. — Popravljalna dela pri Kapucinskem mostu polagoma napredujejo in bodo končana menda še pred zimo.

— **Mariborske novosti.** V minulem tednu sta umrli v Mariboru samo dve osebi ženskega spola. — Nočno lekarniško službo ima prihodnji teden lekarna »Pri Mariji Pomagaj« na Aleksandrovi cesti. — Pred okrožnim sodiščem se je v petek vršila razprava proti bivši blagajničarki pri tvrdki Kühar Mariji Menhard, ki je poneverila 8000 Din. Z ozirom na to, da se je pri razpravi ugotovilo, da je tudi svojemu prejšnjemu delodajalcu »Union« poneverila 1000 Din. ter nato izginila, ji je sodišče prisodilo 15 mesecev težke ječe. — Kleparski pomočnik Vinko Lešnik je med delom padel v odprt kanal in se na glavi težko poškodoval. Iz kanala so ga potegnili v nezavestnem stanju. Po prvi pomoči rešilnega oddelka si je ponesrečenec opomogel in odšel v domačo oskrbo. — Med delom v samostanu šolskih sester se je ponesrečil slikarski učenec Lojze Ribnik. Med pleskanjem je padel z odra in si izpahnil levo nogo v kolenu. Voz rešilnega oddelka ga je pripeljal v javno bolnico. — Zasebnica Frančiška Gutmacher, stanujoča v Jenkovi ulici št. 5, je v petek nenadoma zblaznela. Prepeljali so jo v javno bolnišnico.

— **Domače sodarsko delo.** Tvrdka Hynčik in Kralj je izdelala za papirnico v Goričanah ogromno kad iz mecesnovega lesa visoka je 14 m, široka 208 cm spodaj in 168 cm zgoraj notranje svetlobe in iz 8 cm debelega lesa ter okrogla, meri pa 38.864 litrov. Kad je lepo in solidno izdelana ter je visoka kakor Stepičeva hiša v Sp. Šiški s streho vred. Sestavljena je iz štirih kosov in se bode prihodnji teden mondiralo v Goričanah ter se bo rabila za razkrojanje žveplene kisline.

— **Velika tatvina dragocenosti v Beogradu.** V torek dne 7. avgusta so neznani lopovi odprli s ponarejenim ključem stanovanje vdove inženerja Markovića, ko je ni bilo doma. Odprli so s sekirico predal, v katerem je imela Markovićeva shranjene svoje dragocenosti, katre so odnesli. Škoda znaša nad 30 tisoč dinarjev. Lopovi so pustili vse druge predmete popolnoma v miru. Uvedena je bila takoj preiskava, ki pa je ostala do sedaj še brez uspeha.

— **Krvna osveta še vedno ni izumrla.** Krvna osveta je bila v navadi že pred par stoletji in je nadomestovala kaznovanje po državnih oblastih. V večini držav so jo sčasoma zatrli, v južni Srbiji pa, kjer še danes ne vladajo popolnoma urejene razmere, se je še do danes ohranila in se tu pa tam ponavlja. Tako je pred nekaj dnevi nekdo ubil odmetnika Salijovića iz Nerodina iz krvne osvete.

— **Trenutno izgubil dar govora.** V neko zagrebško trgovino je prišel te dni neki moški in pričel zbirati blago za obleko. Naenkrat pa je obmolknil in pričel samo mahati z rokama. Vsi navzoči in tudi sam so se zelo začudili. K sreči je trajal njegov molk samo par minut. Nato je zopet vesel spregovoril, kajti trgovec mu je znižal ceno, ki ga je tako osupnila.

— **Kino Ideal,** Ljubljana, predvaja od pondeljka dne 13. t. m. do vštevši srede krasno društveno dramo v 6 dejanjih »Grehi Odette Ferrath«. V glavni ulogi igra obče priljubljena Emmy Lynn. Vsebina drame je maščevanje zavrnjenega čestilca, ki vodi obupni boj, da bi dosegel svoj namen, to se mu le deloma posreči in pade konečno sam kot žrtev maščevanja. Brez kričeče reklame se obisk občinstva lahko priporoča, ker bode vsak posetnik gotovo zadovoljen.

— **Kino Vodmat v Mlad. domu na Kodeljevem.** Danes, v nedeljo dne 12. avgusta: »Življenje in trpljenje Jezusa Kristusa.« Monumentalen film v štirih dejanjih. Predstave se vrše na prostem. Pri predstavah svira godba Mlad. doma. Začetek ob pol 9. uri zvečer. V pondeljek dne 13. avgusta: »Ljubezen do matere.« Začetek ob četrt na 9 zvečer.

— Običajne in posebno dolge valičke z večletnim jamstvom »STOLWER«, zastopstvo Ljubljana, Šelenburgova ulica 6-I.

Naš novi roman.

V torek, 14. tm. pričnemo priobčevati roman

„Renee Mauperin"

ki sta ga spisala brata Edmond in Jules de Goncourt.

Roman je velezanimiv in slika francosko družbo pred kakimi sedemdesetimi leti, ne da bi hotel kaj drugega kot točno zabeležiti resnico.

To je eden velikih francoskih realističnih romanov, ki so imeli globok vpliv na vse bodoče generacije slovstva pri vseh narodih. V napetosti in zanimivosti pa ne zaostaja za nobenim sodobnih romanov in bo nudil našim čitateljem prav poseben užitek.

Novosti iz Primorske.

— **Razpisana notarska mesta.** »Osservatore Triestino« objavlja sklep tržaškega in goriškega notarskega sveta, po katerem se razpisuje notarska mesta v Bistrici, Kobaridu, Podgradu, Cerknem, Idriji, Piranu, Trbižu in na Vołoskem. Prošnje se imajo vložiti najkasneje do 10. septembra t. l. na pristojni notarski svet v obliki, predpisani v brzojavki bivšega justičnega ministrstva z dne 31. oktobra 1887 št. 9172.

— **Smrtna nesreča v cementarni v Anhovem.** 8. t. m. se je dogodila v Anhovem ob Soči težka nesreča, ki je zahtevala mlado človeško življenje. Okoli 19. ure je večja skupina delavcev v tamkajšnji cementarni porivala prazne železniške vozove pred skladiščem tovarne. Med temi delavci se je nahajal tudi 23 letni Pavel Valentinčič iz bližnje vasi Deskle. Mladeniču, ki se je upiral z ramo ob vagon, se je nenadoma spodrsnilo in je padel tako nesrečno, da je prišel s spodnjim delom telesa pod vagon. Kolesa so mu šla preko nog ter mu jih odrezala v stegnu. Nesrečneža so prepeljali nemudoma v bolnico usmiljenih bratov v Gorici, toda revež je že medpotoma umrl vsled številne izgube krvi. Nesrečnež je četrti sin, ki so ga starši izgubili po nezgodi.

*

Sokolski vestnik.

— **V Št. Vid torej.** Z vlakom, ko so zveze tako ugodne, ali peš, ker je pot za železnico mehka in brez prahu — kakor kdo izbere. Za zadovoljnost je na senčnem Cirmanovem vrtu v odlični meri poskrbljeno. Godba železničarjev, lep plesni oder, pestrost dobitkov morajo vsakogar privabiti, če le količkaj življenja čuti v sebi. Doma gotovo nihče ne ostane.

— **Ljubljansko okrožje II** je končalo priprave za I. okrožni zlet v Št. Vidu dne 12. avgusta. Telovadne enote prispo z opoldanskimi vlaki, ravnotako godba. Društva naj se točno drže danih navodil. Ob 13. so skušnje, nato slavnostni obhod, ob 16. telovadba. Posebne točke so prijavili Sokol II in domači odsek. Zdravo!

Sport in turistika.

— **Slovensko planinsko društvo** opozarja na planinsko veselico, ki jo priredi v sredo 15. avgusta (na dan Velikega Šmarna) pri Hotelu Zlatorogu ob Bohinjskem jezeru. Najugodnejša zveza je jutranji turistovski vlak, ki odhaja iz Ljubljane ob 4.40 zjutraj. Poleg oskrbe v hotelu bo za okrepčila pripravljenih več paviljonov v zelenju. V svežem planinskem zraku, v bajnokrasnem gorskem kraju preživeli bomo v krogu veselih planincev in krepkega bohinjskega ljudstva kar najlepši dan.

— **Slovensko planinsko društvo** priredi, kakor že naznanjeno, v sredo 15. avgusta planinsko veselico pri Hotelu Zlatorog ob Boh. jezeru in javlja, da sta Direkcija drž. železnic v Zagrebu in Obratno ravnateljstvo južne žel. v Ljubljai dovolila članom SPD 50 odstotkov popusta voznih cen 3. razreda potniških vlakov za enkratno vožnjo tja in nazaj. Za postaje drž. železnic se vrši odprava 14., 15. in 16. avgusta na ta način, da kupi vsak udeleženec pri vstopni postaji celo karto 3. razreda do postaje Bistrica-Bohinjsko jezero. Ta karta se v Bistrici ne odda, temveč velja do 16. avgusta v zvezi s člansko izkaznico tudi za povratno vožnjo. Za postaje južne železnice: Dravograd-Meža, Ruše, Maribor, Ptuj, Ormož, Slov. Bistrica, Celje, Zidanimost, Sevnica, Zagreb j. k., Sisak, Litija, Rakek in Logatec se vrši odprava od 13. do 15. avgusta na ta način, da kupi udeleženec celo karto do Ljubljane gl. kolodvor. Ta karta s člansko izkaznico vred mora biti »žigosana z mokrim postajnim dnevnim žigom in velja v zvezi z izkaznico tudi za povratno vožnjo do 18. avgusta 1923. Prekinjenje vožnje ni dopustno. Otroci pod 10. leti ne vživajo večjega popusta.

Iz društvenega življenja.

— **Državnim nameščencem in železničarjem!** V pondeljek, dne 13. t. m. se vrši ob 20. uri zvečer na Turjaškem trgu seja organizacij državnih nameščencev in železničarjev. Vse organizacije, ki so sodelovale v prejšnjem akcijskem odobru, naj sigurno pošljejo svojega zastopnika. Dostop imajo le pooblaščeni delegati.

*

× **Za izvoz.** Subotiška železniška direkcija je zahtevala od ministrstva saobračaja 70 lokomotiv, 500 zaprtih in 70 odprtih vagonov. Ako bi se sedanji železniški park subotiške direkcije pomnožil z navedenimi vozili, bi se moglo ugoditi velikim zahtevam vojvodinskega izvoza.

Izpred sodišča.

MICA KOVAČEVA V HLAČAH.

V gostilno k Figovcu je prišel mlad fant. Napravil je za 20 Din. 50 p cehe in izginil kljub temu, da je natakarica pazila nanj. Gostilničar pa ga je zalotil in fant je bil obsojen na 3 dni zapora. Pritožil se je in se izdal za žrtev nekega neznanca, ki ga je povabil v gostilno, naročil pijačo in ga zopet pod zvijačno pretvezo, da gre nekaj iskat, zapustil. Na predlog drž. pravdnika, da bi bilo treba take Mice Kovačeve, ki imajo že bog zna koliko podobnih lopovščin na vesti še strožje prijeti, je bila potrjena kazen prvega sodnika.

ZGODAJ STA ZAČELA

krasti, mlad nepridiprav, komaj 18 letni delavec Alojz Kosec, doma od Sv. Valpurge, sedaj v Sp. Pirničah. Ukradel je Lovrencu Kosu 900 Din vredno kolo, pri čemer je razbil s svojim tovarišem ključavnico, Valentinu Polaku pa v teku 1 meseca zneske po 100, 70, 70 in 2250 Din in pa srebrno verižico. Kosec trdi, da si je kolo le izposodil, pa si ga kasneje ni upal vrniti, tatvino denarja pa mora priznati. Fant, kateremu daje njegov stari oče vedno potuho, je nepoboljšljiv tat, ki je že precej pokradel, ni pa še prišlo do obsodbe, ker je stari oče vedno pravočasno poravnal njegove grehe. Danes pa se mu to ni posrečilo in bo sedel dečko 6 tednov v ječi. — Nekoliko boljši je drugi obtoženec, ki pa s prvim ni znan, Pavle Valentinčič, po domače Kucarjev iz Želimelj. Ta je ukradel svoji službodajalki Marjeti Kramarjevi železno in srebrno žensko uro, prstan, brošo, 2 srebrni kroni in pol litra vina. Ker fant vse prizna in je verjetno, da je kradel res le za igračo, ker ni nobene stvari prodal, uri pa je obe razložil, je bil obsojen z ozirom na njegovo mladost in prvo kazen samo na 14 dni navadne ječe.

KAZNOVANO NASILSTVO.

Jože Klun, ki je znan kot nasilnež, posebno če se ga napije, je napadel v neki gostilni v Podgori tovariša Franceta Troha, ga prekucnil trikrat s stola in ga slednjič tako sunil z nogo v prsa, da mu je nalomil deseto rebro. Klun bo sedel za to sirovost 1 mesec v ložkih zaporih, mora plačati Fr. Trohi 1000 Din za zdravljenje in 2000 Din za bolečine.

ZAPELJIVE RIBE.

Dne 21. aprila je naletel delavec Anton Plevel ob potoku Levca v lovišču baronice Apfaltrernove v Kamnikom Franceta Škofica, ki je dr[illegible] nad vodo palico z vrvico na kateri je bil obešen iz navadnega žeblja prirejen trnk. Fant je ravno potegnil ribo iz vode. Škofič, ki se je zagovarjal, da je on sam prepodil nekega kmečkega fanta, mu vzel palico in nato le poskusil, če prime riba tudi na žebelj, je bil obsojen na 5 dni zapora. Vzklicni senat je njegov priziv zavrnil in potrdil prvo obsodbo.

DOMAČI PREPIRI.

Posestnikov sin Miha Bolka iz Homca, je bil obtožen, da je povodom domačega prepira, ki je pri Bolkovih skoro na dnevnem redu, udaril tudi slučajno navzočo učiteljico Marijo Trampužovo, ki se je vtikala v prepir. Njegov tovariš Anton Pogačar pa, da se je izrazil po prepiru, da je prav, da jo je sunil. Obsojena sta bila prvi na 3 drugi na 2 dni zapora. Ker se je vzklicni senat uveril, da so domačega fanta, katerega bi se ženske rade iznebile, mati in sestra napadle in da je odrinil učiteljico le v silobranu od sebe, sta bila oba obtoženca oproščena.

Urbasov Lojze iz Mandrg pri Dol. Logatcu je nepoboljšljiv človek. Prvi dan ko je prišel iz 2 mes. zapora, si je izposodil pri tovarišu 20 Din, češ da je lačen in bi rad civilno jedel. Ko se je najedel, mu je vzel še svežo srajco in nove hlače in pobegnil. Mimogrede je vzel še tovarišu Lampiču hlače. Pozabil pa je plačati Birku 60 Din za hrano. Vsled tega je odredil sodnik, da se vrne še za 14 dni v zapor, da ga minejo te čudne muhe.

Borzna poročila.

Curih, 11. avgusta. Berlin 0.000125, New York 551, London 25.18, Pariz 31.15, Milan 23.50, Praga 16.07, Budimpešta 0.03, Bukarešta 2.70, Beograd 5.90, Sofija 4.95, Varšava 0.0025, Dunaj 0.0076625, avstrijske krone 0.007725.

Glavni urednik: Ivan Podržaj.

Odgovorni urednik: Miha Gaberšek.

Last »Zvezne tiskarne« v Ljubljani.

Pisalni stroji, potrebščine itd.
Mehanična delavnica (popravljalnica)
LJUBLJANA
Šelenburgova ulica 6/I.
L. Baraga.

THE REX Co,
LJUBLJANA.
TELEF. ŠT. 268 INT. GRADIŠČE 10.
Indigo papir.

Vremensko poročilo.

„Jutranje Novosti." — Ljubljana, dne 10. avgusta 1923.

Kraj	Čas	Zračni tlak	Zračna temper.	Veter	Oblačno 0 — 10	Padavine mm
Ljubljana	7	767·0	18·8	brezv.	del. obl.	
Ljubljana	14	764·4	31·3	jug. vzh.		
Ljubljana	21	764·5	25·5	vzhod	„	
Zagreb	7	766·8	23·0	jug. zap.	„	
Beograd	7	766·8	22·0		obl.	
Dunaj	7	765·8	17·0	zap.	jas.	
Praga	7	765·3	17·0	vzhod	obl.	
Inomost	7	768·8	15·0	brezv.	„	

Barometer: nižji Temperatura: visoka

Stalne cene pod svetovno pariteto ob največji izbiri
nudi za vse vrste blaga
V. mednarodni dunajski semenj (od 2.-8. sept. 1923)

Pojasnila daje
WIENER MESSE, WIEN VII.,
ter častno zastopstvo v Ljubljani:
Avstrijski konzulat, Turjaški trg št. 4.

Strežnica
v bolnici bratovske skladnice v Trbovljah
se nastavi v stalno službo z dobro mesečno plačo. Reflektantinje morajo imeti večletno prakso in naj pošljejo tozadevna spričevala do 20. t. m. na „Predstojništvo bratovske skladnice v Trbovljah".

Elektrotehnično podjetje
Leop. TRATNIK
LJUBLJANA, Sv. Petra cesta št. 25
Gradnja elektrarn, polaga motorjev in instalacijskega materijala. Svetilna telesa, likala itd.

Berson je in ostane najboljša kvalitetna znamka. Varuje čevlje, cenejši in trpežnejši je od usnja. Od vašega čevljarja zahtevajte, da Vam pritrdi Berson gumi podpetnike in gumi podplate.

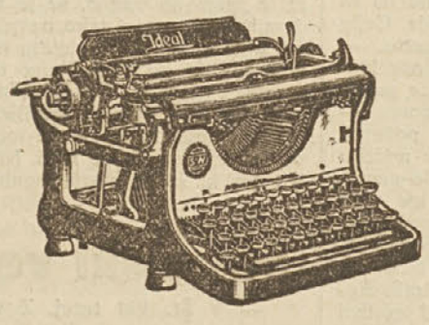

Najpopolnejši pisalni stroj sedanjosti!
Tudi na obroke!
The Rex Co., Ljubljana
Telf. 268 int. Gradišče 10.
Ustanovljeno 1906.
Zahtevajte ponudbe.

L. Mikuš
Ljubljana, Mestni trg 15
izdelovatelj dežnikov
Na drobno! Na debelo!
Zaloga **sprehajalnih palic.**
Popravila točno in solidno

PNEV. MATIKO
VSEH ZNAMK ZA AVTOMOBILE IN KOLESA
J. GOREC
LJUBLJANA: PALAČA LJ. KR. BNK

„MOJMIR"
Kreditna in stavbena zadruga Maribor,
Rotovški trg štev. 1
rabi stavbišča, stavbni materijal in stavbne delavce za Maribor, Celje, Ljubljana.

Šentjanški premog
se dobi po ugodnih cenah vsako množino.
Prodajni urad šentjanškega premogokopa
Ljubljana, Krekov trg 10.

Pohištvo.
Spalne in jedilne sobe kuhinjske oprave, stalno v zalogi. — Ogleda se lahko vsaki dan. — Za blago jamčimo. — **Prevzemamo vsa mizarska dela.**
Erman & Arhar,
mizarstvo
Št. Vid nad Ljubljano.

Za naše malčke!
Najcenejše in najhvaležnejše darilo našim malim je:
Moj zverinjak
knjiga s 45 slikami in k tem spadajočim besedilom, za pouk in kratek čas Din 6·—
Moji ljubčki
živalske slike za naše malčke na trdem močno vezanem kartonu Din 15·—.
Mladi slikar
10 tiskanih predlog za pobarvanje z akvarel-barvam ali pastel-barvniki Din 4·—
Črnipeter
staroznana, vesela družabna igra za zimske večere. 1 igra Din 4·—.
Vse se dobi v
Zvezni tiskarni in knjigarni
v Ljubljani, Marijin trg 8.

V kratkem bo začela izhajati
v založbi
Zvezne tiskarne in knjigarne
v Ljubljani
„Splošna knjižnica"
enotna zbirka
leposlovnih
mladinskih
znanstvenih
strokovnih i. dr.
književnih del
v izvirniku in prevodu
Lepa oprema
Format 15 × 12 cm.
Nizke cene.
Pojasnila daje
Zvezna knjigarna
Ljubljana, Marijin trg 8.

SINGER ŠIVALNI STROJI
Na celem svetu znani kot najboljši.
Podružnice in zastopstva v vseh mestih.
LJUBLJANA, Šelenburgova ul. 3.
Centrala za državo S. H. S. ZAGREB, Marulićeva ulica broj 5, II. kat.

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5·—; vsaka nadaljna beseda 25 para, z davščino vred.

Blazine, žima
morska trava. Peter Kobal Kranj, Glavni trg tvornica vseh vrst blazin in žime in morske trave, modroce na peresih. Specijelna tvrdka za izdelovanje klubgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! — Zahtevajte oferte in cenike!

Priporočam
svojo bogato zalogo spalnih in jedilnih sob ter raznega novega pohištva. Marija Baumgartner, Celje, Gosposka ulica št. 25.

Posestvo
na Teznu Maribor z hišo (takoj stanovanje) z gospodarskim poslopjem, 5 oralov polja, s pridelki vred, skupaj ali deljeno na prodaj. Ponudbe s priloženo znamko za odgovor pod „Tezno" na Mar-Stan Maribor, Rotovški trg 1.

Strojni inženir.
Veliko industrijsko podjetje išče za vodilno mesto veščega strojnega inženirja, kateri je bil že zaposlen pri strojništvu in železnih konštrukcijah, ki ima dobri odnošaj na deželi, ter je razen deželnega jezika tudi nemščine popolnoma vešč. Ponudbe pod „Strojni inženir", na upravo lista.

Priporoča se
konfekcija, kroj-nica za dame in gospode po meri v najmodernejših žurnalih. Cena delu damskih in moških oblek 30—40% ceneje in prvovrstno specijelno delo. **Brata Brunskole,** Ljubljana, Židovska ul. 5.

Večje posestvo
se proda v obrtnem kraju na Gorenjskem ob železnici v neposredni bližini Bleda. Stanovanje takoj na razpolago. V gospodarskem poslopju so kleti, ki so sposobne za večjo vinsko trgovino. Dopisi pod: „Posestvo na Gorenjskem" na Aloma Company, anon. družba Ljubljana, Kongresni trg št. 3.

Družabnik,
inteligenten za posredovalnico, katera namerava izdati list podjetništva z politiko, se išče s kapitalom Din 50.000. Ponudbe na Zagorski, Maribor, Barvarska ulica 3.

Mesečno sobo
za dva gospoda se takoj odda v Streliški ul. 10/I.

Delovodja
oženjen, izučen strojni ključavničar z večletno prakso, posebno pri delu na štancah, zanesljiv in trezen išče primerne službe. Ponudbe na zvezo delovodij in industrijskih uradnikov v Ljubljani.

Posestvo 66 oralov vse kulture, 2 uri od postaje krasen gozd in cel živ in mrtev inventar.
Vila enostanovanjska, 5 sob, parket, elektrika, park, Maribor, 2,000.000 K.
Skladišča z vilo pri postaji ter tovarne.
Posestva od 3 do 175 oralov tudi z grajščino in polnojarmenikom.
Grajščina v Mariboru z 3 orali parka sposobno za industrijo.
Gostilne, hiše, vila z posestvom proda pisarna Zagorski, Maribor, Barvarska 3.

Zidarski polir
s prakso in stavbni risar se sprejmeta. Ponudbe pod »Točnost« na upravo lista.

Pisalni stroj
že rabljen, dobro ohranjen kupim. Ponudbe pod «Stroj« na upravo lista.

10.000·-- K nagrade
kdor mi preskrbi v novi hiši mesto hišnice. Naslov v upravi lista.

Posojilo
100.000 Din se išče na novodograjeno vilo. - Ponudbe pod »Sigurno«, na upravo lista.

Prodam takoj
2 žimnici, 1 posteljo, 1 otroško posteljo, 50 parov namiznega orodja, 50 vrčkov, umivalni servis, kompletno krstno opravo in 120 let star namizni prt. Belgijska vojašnica I. Objekt Burger.

Prevzamem
takoj gostilno na račun v mestu, dam 10.000·— Din kavcije. Ponudbe pod „Kavcija" na upravo lista.

Koliko
stane en mali oglas? Do 20 besed 5 Din, vsaka nadaljna beseda 25 para, tako si lahko izračunaš sam kaj stane tvoj mali oglas.

Državni uradnik
išče dela za popoldneve. Ponudbe pod »Nujno«, na upravo lista.

Ročni voziček
za težo 300 — 400 kg, dobro ohranjen, se kupi. Ponudbe pod »Voziček«, na upravo lista.

Pst!
Higijenične gume, irigatorje in trajna srebrna sredstva za dame vržite med staro šaro, ter naročite najnovejše gotovo in trajno sredstvo, katero Vas ob enem zavaruje pred boleznimi. Nov, majhen, ekonomičen in praktičen izum za gospode in dame, tudi za potovanje, Tajnost pošiljatve strogo zajamčena. Naročila s 35 din. v kolekih vnaprej pod šifro. „Brez vsake skrbi na upravo lista."

Sobo
meblovano, veliko, s tremi posteljami iščem s 1. septembrom. Plača postranska stvar. Naslov v upravi lista.

Velika zaloga klobukov in slamnikov se dobi pri
Franc Cerar
družba z o. z.
tovarna v Stobu, pošta Domžale.
Prevzamejo se tudi stari klobuki in slamniki v popravilo pri Kovačević i Tršan v Ljubljani, Prešernova ul. 5.
Sprejemanje v sredo.
Zaloga v Celju,
Gosposka ul. št. 4.

Stavbenik Rud. Ročak v Trbovljah
izvršuje vsa stavbna dela.

Jadranska banka - Beograd
Delniška glavnica: Din 60,000.000. Rezerva: Din 32,515.000
Podružnice:
Bled, Cavtat, Celje, Dubrovnik, Ercegnovi, Jelsa, Jesenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Prevalje, Sarajevo, Split, Sibenik, Zagreb
Amerikanski oddelek.
Naslov za brzojave: JADRANSKA.
Afilirani zavodi:
JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.
FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.
BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Inserirajte v „Jutranjih Novostih".

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA
Delniška glavnica: Din 25,000.000
Rezerve: nad Din 20,000.000
LJUBLJANA, Dunajska cesta v novi palači
Brzojavni naslov: BANKA LJUBLJANA
Tel. št. 261, 413, 502, 503 in 504
Čekovni račun: št. 10.509
Podružnice: Brežice, Celje, Gorica, Kranj, Maribor, Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split, Trst
Izvršuje vse bančne posle najkulantneje.

Izdaja in tiska »Zvezna tiskarna in knjigarna« v Ljubljani.

Boj dveh jugoslovenskih idej

Politični boji, ki se sedaj bijejo v naši kraljevini, so po svojem bistvu boj med dvema koncepcijama našega osvobojenja in zedinjenja.

Ena koncepcija je imela svojo izhodno točko v Avstriji, a druga v Srbiji.

*

Ideja našega narodnega edinstva je živela med južnimi Slovenci vedno, od početkov naše narodne zavesti. Ta ideja se vleče kakor rdeča nit skozi celo naše slovstvo in našo celo zgodovino. Kdor bo hotel napisati pragmatično zgodovino našega naroda, bo moral vzeti za podlago to idejo in okrog nje razvijati vse dogodke. Ako bi hoteli zbrati vse izjave naših prijateljev in znanstvenikov od začetkov našega slovstva, kjer poudarjajo, da so vsi južni Slaveni en narod in govore en in isti jezik, bi morali napisati debelo knjigo. Skoraj vsi naši stari in najstarejši pisatelji vseh krajev, časov in ver začenjajo s tem »konfiteor« svoje spise.

Trditev, da so vsi južni Sloveni en narod, je tudi popolnoma znanstveno utemeljena od naših najboljših jezikoslovcev, tako, da je sploh izven vsake razprave. Kdor bi hotel še sedaj tajiti to znanstveno utemeljeno dejstvo, bi žel pomilovanje celega znanstvenega sveta.

Šele popolnoma v najnovejšem času so se našli ljudje, ki so pričeli trditi, da nismo en, nego trije narodi. Ta trditev je v nasprotju s celo našo slovstveno preteklostjo in z vsemi rezultati znanosti, nima prav nobene podlage, postavila se je čisto samovoljno in samo zato, da bi služila za nekako podlago za politične avtonomistične in federalistične težnje.

Da smo vsi južni Sloveni en narod, to je bilo vedno izven razprave. Vprašanje je bilo samo, kako doseči politično svobodo in edinstvo. Tu so bila mnenja različna.

Najprej se je razvila in v nekdanjih časih je bila splošno razširjena **avstrijska koncepcija.** Ko je začela propadati srbska samostojnost, se je habsburška moč širila ob srednji Donavi. Naravno je bilo, da so se nade Srbov obrnile k Avstriji. Srbski velikaši, ki so se s svojimi bojevniki preseljevali čez Donavo, srbski patrijarhi, ki so s svojimi verniki bežali pod okrilje dvoglavega črnega orla — so bili pripadniki avstrijske koncepcije. Toda ta koncepcija ni bila niti takrat izključna med Srbi. Vladala je tudi poljska in celo turška koncepcija. Hrvati so izvolili Habsburžane za svoje vladarje glavno radi tega, ker so od njih pričakovali osvobojenje in ujedinjenje našega naroda.

Do velike vstaje pod Črnim Jurijem je tudi med Srbi v Srbiji prevladovala izključno avstrijska orijentacija. Šele, ko je Avstrija pustila Črnega Jurija tako sramotno na cedilu in ga je celo zahrbtno denuncirala sultanu, je nastopil neke vrste preokret. Od Avstrije so se pričeli Srbi obračati k Rusiji, predvsem so pa začeli računati z lastnimi silami. Namesto avstrijske, je pričela nastopati domača, srbska, ali pravzaprav jugoslovenska orijentacija. Ta orijentacija ni bila nikdar popolnoma srbska. Raztezala se je izpočetka na vse južne Slovene, imela je široke jugoslovenske, ne samo ozke srbske cilje in ni delala razločka, iz katere zemlje je kdo. Toda tudi avstrij. orijentacija med Srbi še dolgo ni izginila. Pojavljala se je od časa do časa, včasih bolj, drugič manj intenzivno, odvisno od političnega položaja v Evropi. Šele z nastopom kralja Petra I. je bila popolnoma potisnjena v ozadje, toda je tudi še vedno imela nekaj predstavnikov.

Med južnimi Slovenci, ki so živeli pod Avstrijo, je vedno vladala samo avstrijska orijentacija: Avstrija naj se razširi na Balkan, spravi pod sebe vse južne Slovene. Na ta način bodo vsi zedinjeni — pod habsburškim žezlom, to se pravi: v avstrijskem robstvu. Najprej zedinjenje, čeprav samo v robstvu. Osvobojenje more priti pozneje. Ona prva domača orijentacija je pa rekla: Najprej osvobojenje, četudi samo dela našega naroda. Zedinjenje more priti pozneje.

Ta avstrijska orijentacija je tekom časa dobila nekaj oblik, kakor:

1. **avstrijska orijentacija** pur et simple. Avstrija naj se širi na Balkan, osvoboja narode, ter jih podvrže avstrijskemu žezlu. V meri, kot se bo širilo avstrijsko gospodstvo, se bodo tudi zedinjevali južni Sloveni.

Po vzoru državnopravnih stališč drugih narodov se je razvila tudi med Hrvati državnopravna ideologija. Hrvati imajo svoje državno pravo in na podlagi tega prava se imajo zediniti vse hrvaške zemlje v eno državno telo. K »hrvaškim zemljam« so računali jako mnogo, ne samo Hrvaško, Slavonijo in Istro, kar ima še nekaj zgodovinske podlage, pa tudi Bosno, ki je imela zelo malo zveze s Hrvatsko in celo Črnogoro in Slovenijo. Velikohrvaška ideja v svojem najkrajšem času je priznavala na Balkanu pravzaprav samo dva slovanska naroda: Hrvate in Bolgare. Ona je največji protivnik srbstva.

Beseda »pravo« dobi svojo polno veljavo šele, ako je tudi moč pri rokah, da se lahko uveljavi. Pravo brez sile je prazen zvon. Vprašanje je bilo torej samo, kako so mislili Hrvatje doseči svoje državno pravo, oziroma kje so imeli silo, da ga izvojujejo. Madžarji so bili proti njemu, Nemci tudi, Habsburžani niso imeli interesa, da podpirajo Hrvate in se pri tem zamerijo Madžarjem. Italijani bi podpirali Hrvate samo v tem slučaju, ako bi oni hoteli priti pod neke vrste italijanski protektorat, izmed tujih držav ni nobena imela računa, da podpira Hrvate.

Hrvaško državno pravo je bilo torej, kakor je izgledalo pred vojno, neizvršljivo. Slovenci seveda nismo mogli proti temu pravu imeti ničesar. Če bi se moglo izvršiti, bi privoščili Hrvatom prav od srca. Vsaka okrepitev slovanstva je pomenila tudi našo korist, in če bi bili mogli Hrvati priklopiti svoji državi še Slovence, bi bili morali biti prav veseli. Proti ideji torej nismo mogli imeti ničesar, mi se nismo mogli zanjo navduševati, ker je bila neizvršljiva.

Nerazumljivo je, kako se je mogel pred vojno velik del Slovencev navduševati za takozvani trializem, kar je bila samo na sebi samo takozvana velika hrvatska ideja, povečana s Slovenijo. Kar velja za hrvatsko idejo, to je veljalo tudi za trializem. Njegova slabost je bila v tem, da je bil neizvršljiv. Tudi Fran Ferdinand bi ne bil mogel trializma nikdar izvršiti, ker bi ga proti volji Madžarjev, avstrijskih Nemcev, in celo Čehov ter Nemčije, ne bi mogel.

Isto, kar s hrvatsko idejo in s trializmom, je bilo tudi s takozvano »avstrijsko« jugoslovensko idejo. Avstrija je zelo proti svoji volji zasedla Bosno, dalje pa nikakor ni marala, ker je mislila, da ima južnih Slovenov pod svojo streho že več kot dovolj in bi jih več nikakor ne mogla prenesti. Te politike se je držala od nekdaj. Za Habsburžane je bilo nekaj vasi nekje na Švabskem več vredno, kot ves Balkan, za Spansko, oziroma za vprašanje, katera žlahta bo sedela na španskem prestolu, je bojevala krvave vojne, a Balkana ni marala, ko se ji je ponujal. Spustila se je v strašno tridesetletno vojno na Nemškem, a obrambo meje proti Turkom je prepustila graničarjem.

3. Možje, ki so uvideli, da avstrijska jugoslovenska ideja sploh ne obstoji, a hrvatska ideja je neizvršljiva, so prišli na neko tretjo idejo, katero so imenovali **»jugoslovenska ideja«** brez vsakega drugega pridevka. Ta ideja je bila v nekem oziru v sredini med avstrijsko in med srbsko idejo. Z avstrijsko so videli, da ni nič, srbske niso marali ali si niso upali, torej so iznašli neke vrste surogat, neko idejo nedolžno kot postno juho, ki ni bila ne to ne ono. Da prikrijejo praznoto idejne vsebine, so govorili zelo veliko o kulturi. Jugoslovenska ideja je bila po njihovem samo kulturna ideja, ideja vzajemnega poznavanja, kulturnega zbliževanja in podobne fraze, ki so se potem premlačevale po slovanskih shodih in banketih.

Taka »jugoslovenska« ideja je bila seveda a priori obsojena k brezplodnosti. Kulturno zbliževanje je moglo priti šele kot plod politike, a ne obratno. Kulture nam z Balkana ni bilo potreba, pač pa pomoči v boju z germanizmom in to politične pomoči. Kulturo more razvijati narod šele, kadar si je priboril svobodo.

To so bile torej tri vrste avstrijskega jugoslovenstva, namreč onega jugoslovenstva, ki je stalo na avstrijskem stališču in je hotelo uresničiti program s pomočjo Avstrije. Nji nasproti je stala druga jugoslovenska ideja, ki se je naslanjala na Srbijo, ter se glasila: Najprej je treba izvesti politični program, namreč osvobojenje in ujedinjenje. Osvobojenje gre pred ujedinjenjem, to se pravi, ako ni mogoče osvoboditi vsega naenkrat, potem je bolje, da osvobodimo po etapah del za delom in potem ujedinjujemo. Boljša svoboda brez popolnega ujedinjenja, kakor pa ujedinjenje brez popolne svobode.

Imeli smo torej dvoje jugoslovenskih idej, ena je izhajala iz Avstrije, druga iz Srbije. Napačno je poslednjo zvati »srbofilstvo«. Tu se ni šlo za Srbe radi Srbov, ampak računalo se je z dejstvom, da je Srbija svobodna država, ki zamore igrati ulogo našega Piemonta. Srbsko jugoslovenstvo se je širilo vedno bolj, kajti v njem je bila pozitivna, realna ideja in logika misli. Kdor je bil v resnici Jugosloven in je logično mislil, ni mogel drugače. Avstrija je to vedela in to je bil glavni povod, da je pričela vojno.

Vojna je odločila na korist srbskega jugoslovenstva in s tem rešila jugoslovenstvo sploh. Toda borba med tema dvema idejama ni prestala. Obenem z borbo na svetovnih bojiščih se je vodila doma v emigraciji huda borba med srbsko in med avstrijsko jugoslovensko idejo. V tujini je avstrijsko jugoslovenstvo zastopal takozvani »Jugoslovenski odbor«, ki je neprestano intrigiral proti Srbiji in proti srbski vladi, in delal na to, da se osnuje neka izključno prečanska Jugoslavija. V Avstriji je dosegla avstrijska jugoslovenska ideja svojo kulminacijo s takozvano »majniško deklaracijo«, katero je obdajala avstrijska vlada s posebnim protektoratom. Poslednji poskus, da se osnuje prečanska Jugoslavija, je bil narejen s takozvano ženevsko konvencijo.

Avstrija je mrtva, toda avstrijakantstvo živi še krepko v onem delu našega naroda, ki je živel pod Avstrijo in bo živel vsaj še eno generacijo. Na političnem, kulturnem in gospodarskem polju nadaljeval se bo boj med dvemi jugoslovenstvi: avstrijskim in srbskim. Boj teh dveh idej bo še dolgo časa vsebina vseh naših notranjih bojev.

Angleška javnost in Mala antanta.

London, 8. avgusta.

Danes pač nikdo ne more več dvomiti, da je Anglija izvršila temeljito revizijo svoje politike na Balkanu. Še nikdar niso angleški listi posvečali balkanskim in srednje - evropskim vprašanjem tolike pozornosti, kakor ravno v tem trenutku. Ker bi utegnilo naše rojake zanimati, kako stališče zavzema angleška javnost napram problemom centralne Evrope in nemirnega Balkana, podajem tu nekaj značilnih in zelo uvaževanih nazorov.

Te dni je bilo v londonskih političnih krogih slišati, da namerava voditelj delavske stranke (Labour Party) g. Ramsay Macdonald obiskati bližnji Vzhod, kakor pravijo v študijske svrhe. Konservativci sedijo trenutno še močno v sedlu, ali vsa angleška javnost pričakuje, da bo konservativce v doglednem času zamenjal močan kabinet, sestavljen iz pristašev delavske stranke. To se bo seveda zgodilo šele po volitvah, toda pozicije Labour Party so take, da jih nobena meščanska stranka ne more več osvojiti.

Radi tega podajem najprej mnenje glasila, ki zastopa interese delavske stranke. O mali antanti je objavil »Daily Herald« (organ Labour Party) zelo informativen dopis svojega diplomatičnega dopisnika, ki pravi med drugim tole: »Lord Curzon je poizkusil ustvariti zvezo držav, ki bi stalno pretile — Franciji. Vprašanja, o katerih se je v Sinaji razpravljalo, so v tesni zvezi z angleško - francoskim konfliktom. Trenutno je Mala antanta najvažnejši element francoske skupine držav. Britanska politika, ki je bila še vedno nekoliko počasna, se trudi sedaj na vse kriplje, da vpostavi ravnotežje Male antante in da ji poišče njen ekvivalent v Turčiji, Bolgarski in Madžarski. Foreign Office protežira angorsko vlado kljub vsem disonancam, ki so se pojavile v Lausanni. Bolgarska revolucija, ki je končala po Stambolijskem započeto zbližanje med Beogradom in Sofijo, je napravila v britanskem ministrstvu zunanjih zadev najboljši vtis. To ministrstvo vzdržuje obenem tesno prijateljstvo s Horthyjevo Madžarsko in to ne samo platonično: iščejo se že finančna sredstva, da se pomore Madžarski, ki naj bi zopet dobila svoje nekdanje moči. V jugovzhodni Evropi ustanavljata Anglija in Francija sedaj dve skupini, čijih borba bo refleks konflikta v zapadni politiki. Položaj je resen, ker se države Male antante, ne oziraje se na razoroženost svojih premaganih sosedov, neprestano oborožujejo. Konferenca v Sinaji je ponovni znak, da je pričela diplomacija znova s svojim blaznim ustvarjanjem ravnotežij, skupin in protiskupin, ki oborožujejo eno državo proti drugi in ustvarja na ta način novo vojno.«

Neodvisne »*Times*« se bavijo v dolgem uvodniku s problemi Male antante. Interesantno je zlasti ono mesto članka, ki razpravlja o težkočah med Malo antanto in Madžarsko. Madžarska — tako piše ugledni londonski organ — se nahaja na meji finančne katastrofe. To nam je potrdil naš diplomatični zastopnik v Budimpešti. Edini up, da se taki katastrofi izogne, so ukrepi, ki so bili podvzeti v svrho sanacije bolnega avstrijskega organizma. Zdi se, da g. Beneš in njegovi tovariši niso proti temu, da se Madžarski pomaga. Obenem so si madžarski politiki na jasnem, da so boljši odnošaji z Malo antanto neobhodno potrebni. Če bi nudila Madžarska adekvatne garancije za pomirljivo politiko, kakor je to storila Avstrija, bi Češkoslovaška gotovo storila vse, da se Madžarski pomaga. Rumuni in Jugosloveni se s tem stališčem morda ne bodo hoteli kar tako sprijazniti. Ali potreba sporazuma je nujna, in ta sporazum bi pripomogel Mali antanti do velikega ugleda. Zboljšal bi pozicije vseh njenih članic, zato bi bilo zelo priporočati, da se vse malenkostne težkoče in ovire postavljajo v drugo vrsto. — Resnični problem je: Beneša in njegovih tovarišev je: skupno sodelovanje na konsolidaciji in vzpostavitvi Srednje Evrope. V tem pa morejo vsekakor računati na pomoč zapadnih velesil.

Nedavno je bila v Karlovih Varih podpisana nova angleško - češkoslovaška trgovska pogodba, ki daje naši bratski zaveznici pravo prvenstva. Pogodba dovoljuje med drugim uvoz sledečega blaga iz Anglije v Češkoslovaško: 2500 ton kakao-a, 1500 ton rib, 1500 ton bombaža, 1000 ton bombažnega blaga, 1500 ton volnenega blaga, in 750 ton drugega volnenega blaga, nadalje 2500 ton gumijeve surovine, 1000 ton gumijevih fabrikatov, 10.000 ton olja in 5000 ton umetnega gnojila. Tu se vidi kako lepo pot si je Češkoslovaška znala izbrati, da pride čimprej do gospodarskega blagostanja.

Angleško - francoski konflikt je še vedno os vseh časnikarskih polemik in — kakor kažejo vsa znamenja — dozdeva se, da še ni pričakovati v kratkem času definitivnega razčiščenja. V Parizu sicer grme, a to pusti Angleža navadno hladnega. Angleške skrbi tičijo vse drugod. Gre za »kontinentalno ravnotežje...« Na Foreign Office-ju se še do danes ni rodila vsemu svetu dostopna resnica o ciljih britanske politike. To se pravi: gg. Baldwin in lord Curzon že vesta, kaj hočeta, samo da še njuna ura ni — prišla.

— **Dober nauk.** To je nauk kratkoče, ki ga daje »Parole libre«, govorjen časnik: dočim rabijo predavatelji eno uro, da obrazlože stvar, parlamentarnim govornikom vsaj dve uri, da se iznebé svoje govorance, ima to podjetje deset uglednih novinarjev, ki v dveh urah premotrijo vse aktualnosti z zabeljenimi odmevi, sočnimi zgodbicami, izbranimi stihi, med izvrstno godbo.

— **Beseda dana vez velja.** Gospa de Pomairols, ki se je med »nesmrtniki« trudila, kako bi jih pridobila za svojega soproga kandidata, je rekla Coppéeju: »Glasujte zanj, prosim vas. Ako ne bo izvoljen, gotovo umrje.« Dobričina Coppée je storil po njeni želji. De Pomairols pa ni prišel pod Kupolo, vendar tudi umrl ni takoj. Žena je ob prihodnji priliki zopet napela vse sile. Takrat pa se je pisatelj »Ponižnih« razkoračil: »Ah ne, gospa. Jaz sem bot napram vašemu možu. Prvikrat sem pač držal svojo obljubo; čemu pa ni izpolnil on svoje!«

— **Napad na Pariz.** Termiti so v Bibilonu ob Seini. To so bele mravlje, ki se v Afriki zečso zakade v črnsko selo in ga do korena izpodjedo. Najprej so kvarne žuželke opustošile smrekove šume v južnozapadni pokrajini, potem so začele izpodkopavati drevje prirodoslovnega muzeja (Muséum) in Rastlinskega vrta. Poročilo učenjakov, zbranih na posvet zoper vsiljivo zalego, ni pomirljivo: »Te nevšečne žužke je težavno zatreti.«

Angleži govore o znanstveni enketi. Znanstveno določiti, kaj more plačati država, čije primanjkljaj znaša trilijone, je tako prazno kakor določiti množino tekočine, ki jo drži sod s prebitim dnom.

A. D.

Pariški kalejdoskop.

I.

Kdor bi želel videti in vedeti vse, kar se dogaja pomembnega v starodavni Luteciji ali po naše Blatogradu (prvotno ime za Pariz), bi se moral najmanje razpoloviti in pošiljati svojega dvojnika naokrog, kakor vodi zlodej Lesagevega junaka, razkrivaje mu ponoči strehe na vpogled, pa še sam urno kolovratiti po vseh kotih in potih.

Oni dan je proniknil moj sebevid ali dvojnik v tukajšnje katakombe, kar ga je stalo 1 frank in 3600 sekund časa. Dolga vrsta ljudi se je vijugala s svečami v rokah pol ure po tesnem hodniku, predno se je pritihotapila med nečuvene skladnice golih človeških kosti, ki so umetelno zložene na obeh straneh, na vrhu pa z lobanjami pokrite. Ostankov, nanesenih iz bližnjih grobišč, imaš za trideset minut hoje poleg tega neizčrpno zalogo latinskih in francoskih citatov o našem koncu. Pravcata mrtvaška razprava.

Na večer se je nameraval moj sebevid oddahniti, zato je stopil z mano vred v sobano na širokem buljvarju, pred katerim je vabila peščica uniformiranih dvonožcev mimoidoče: »Velika borba salutistovske armade! Vstopnina nič! Le noter, le noter, gospoda!«

Misleč, da bo kaj o Rdečem križu, kakor bi bil sklepal po kroju, sva jo ubrala z dvojnikom v redke vrste radovedežev in radogleduežev. Precej pristopi čedna uniformiranka v ogromnem črnem slamniku in nama ponudi list En Avant (Naprej). Aha! torej vendarle nisem zastonjkar, kakršnih ni martl pokojni Cankar. Prvi članek: Velika tajna? Najbolj bodejo v oči Mussetovi stihi: »Ti ustvarjaš človeka, o bol. — Nič nas ne dela tako velikih kakor bolest. — Obupani spevi so krasni najbolj, vem za nesmrtne: ihtenja so zgolj«. In v tem načinu vam orjejo dušo. Hitro preskočim na sestavek o grško-turškem spopadu, s podpisom: Un payson. Neki kmet razmotriva, kako naj bi se mednarodni spori slično osebnim pravdam poravnali s pravnimi pripomočki. »Mir, mir, a miru ni« še zveni v meni, kar se zaori pred mano močan zbor med spremljevanjem s harmonijem: hvalnica Večnemu. Potem nastopi možanec, ki mu pravijo »narednik«. Zakaj to je verska vojska, kjer so poleg tovarišev ali prostakov zastopani vsi poglavitni vojaški čini. Zalo gospodično v velikanskem črnem klobuku nazivajo stotnico. Govorčin razlaga načela svobodne verske ločine, Armée du Salut, ustrojene po zgledu amerikanske Salvation Army, poziva somišljenike, naj vsakdo pove kaj vzpodbudnega za nocoj, nove goste pa bodri, naj se pridružijo idealn. bojevnikom, in razodeva lastne čudovite dogodivščine izza poslednjega sestanka. Tedajci zabuči zopet ista himna, potem molijo skrivaje obraze v prgišča, nato pripoveduje ruski visokošolec o svoji izpreobrnitvi, potlej vnovič isto petje ter ista godba. Zatem razklada mlad Izraelec, kako je našel pot v edino zveličavno družbo Salutistov, ki vzprejema čuvstvenike vseh krščanskih veroizpovedi. Vsa zadeva se vrši kaj naglo in ognjevito, s prepričanjem. Na ponovni brezuspešni poziv, naj se vzdigne med navzočimi nov pristaš, se približa meni bojevita šarža:

— Gospod, ali ste izpreobrnjen?

— Oprostite, zdi se mi, da vas niti ne razumem popolnoma.

— Želite morda, naj govorim italijanski?

Dopovedal sem izpreobračevalcu, kje tiči nedostatek mojega umevanja: razsoden človek se vendarle ne more kar meni nič tebi nič priklopiti novi sekti, saj vsakdo pač ne more hoditi po poti v Damask. »Sicer lepo pojete, genilo me še ni.«

— Torej se zapišete v našo vero?

— Že kot dojenca so me njega dni zapisali nekam, ne da bi me bili vprašali za svet. Vi me vsaj vprašujete za dovoljenje. No, če vas veseli, me pa še vi pišite...!

— Pridite še kdaj na sestanke, gospod!

— Bomo videli (so rekli slepci), sem dostavil sam pri sebi po dolenjski šegi.

Malo poparjen se je gorečnež okrenil na drugega tujca, mojega rojaka, jaz pa sem si ogledoval ilustrirano oficialno glasilo En Avant, kjer stojé na čelu general Bramwell Booth, ustanovnik William Booth in pokrajinski komandêr Albin Peyron. Med vojno je ta združba storila baje dokaj blagega, moralno podpirala mnogo izgubljencev... Ko sem pozneje še enkrat zabredel med te navdušence, mi je pravil eden navzočih gostov: — Gospod, jaz sem katolik. Ti ljudje sicer počenjajo neumnosti, toda prihajam stalno zaradi godbe in petja.

II.

V samem adventu sem krenil z nekoliko tovariši gledat adventiste, ki se udejstvujejo vsak torek v isti dvorani na bd. St. Germain 184. Stvar je precej podobna rešilni armiji, vendar glavno vlogo nosi pastor, ki kramlja debelo uro o kakem mestu iz biblije. Tokrat je dokazoval, da krst pri otroku ne drži, stoprav odraslim bi se morala deliti ta milost. Omenil je tudi, da se mu je dogodil čudež po besedah svetega pisma: sovražnik mu je nalil strupa, in čim je ubogi pastor začutil zvijanje po črevih, je s trdno vero požebral dotično vrstico iz Novega zakona — pa mu je takoj odleglo. Tudi tebi se bo dogodilo tako, draga duša, če si dovolj krepka v svoji veri... Dobričini, ki je nabiral v puščico radovoljne prispevke in se je morebiti nadejal najti vsaj en zlatnik med bakrenci, pa njegovo zaupanje gotovo ni pripomoglo: namesto cekina je ležal obrabljen gumb v muti!

V glavni sobani taistega poslopja imajo po dvakrat na teden sestanke verniki ločine Christ Scientist, izgovorjeno krajst sájentist. Kadar nimaš po večerji drugega posla, hodiš lahko poslušat evangelij in petje v angleščini. V istem blagovestniškem duhu, toda bolj umerjeno se vršijo taki večeri pri »znanstvenih kristjanih«, le da se obredi krščanske vere opravljajo dvojezično. Ob sredah je dana prilika raznim mamicam in babicam razkladati domneve in dozdevne čudeže v svoji govorici, pastor pa jih povzame vselej še drugi polovici, če ni že dotična oseba čevrljala o prejetih dobrotah v obeh jezikih in po običaju izrazila zahvalo krščanski znanosti ter ustanoviteljici: Miss Mary Baker Eddy v Bostonu. Razen evangelija čita pastor vselej še od-

Iz kulturnega sveta

Alois Böhm:

Češka gledališča.

Brno, 27. julija 1923.

Češka dramska književnost preživlja sedaj majhno krizo, ki so jo povzročila tako gledališča sama kakor tudi doba. Gledališka ravnateljstva v Pragi in Brnu nič manj kakor v ostalih mestih se venomer bore z velikimi finančnimi težkočami in se tedaj ogledujejo po avtorih, ki jim morejo za celo vrsto večerov napolniti pozorišče in glavno — blagajno. Zato vidimo zdaj neprestano borbo ravnateljev z dramaturgi umetniki, katerim se s programov, mnogokdaj prav dobrih, črtajo razni igrokazi, posebno novodobnim avtorjem. Zategadelj je šla dramatična tvorba rakovo pot, saj mladini, ki nimajo protekcije, niso mogli in ne morejo upati, da se bodo njih dela uprizorila.

V otvorjene rane je prilil strupa ravnatelj brnskega narodnega Divadla V. Štech, ki se je v svoji knjigi »Vinohradsky případ« na trgovski način dotaknil čuvstev igralstva v vinogradskem pozorišču in mnogih vodilnih osebnosti v Pragi. Brnski kritiki, osobito mladi, so jako nezadovoljni in so s Fr. Götzem in z »Literarno skupino« na čelu začeli oster boj proti današnjemu režimu v brnskem pozorišču. Pridružil se jim je dramaturg I. Mahen, ki je takoj nato odšel iz gledališča. Tja do konca sezone so bile brnske novine polne vsega, celo psovk, samo ne kritik. Pričakovalo se je, da nastopi sedaj nov dramaturg, ki si ne da zvezati rok, ali nastalo je razočaranje, ker Skoch, ki je nastopil za Mahenom, se izborno s Štechom razume. In sedaj je gotovo, da bo bodoča sezona zopet le boj proti repertoarju.

Na vseh odrih še vedno živi K. Čapek, ki z dramo »R. U. R.« in »Iz življenja žuželk« polni naša in inozemska gledališča. Prva igra se prav sedaj v Ameriki filmuje. Nova žaloigra »Věc Makropulos« ni dosegla uspeha prejšnjih kosov in avtor navaja kot izgovor, da se je s tem delom bavil prej, nego je napisal obe predhodni igri. V minuli gledališčni dobi je bil razpisan natečaj (10.000 Kč prva cena), pri katerem se je sešlo kakih štirideset del, ali niti eno ni bilo počaščeno z nagrado. Ta slučaj je vidno pokazal, kam je dospela dramska delavnost. Mladi znani avtorji se razpisa niso udeležili ter so odgovorili na očitke ravnateljstev, da ne pišejo komadov po naročilu in če imajo kaj napisanega, ne bodo čakali natecanja, temveč oddajo stvar gledališču za uprizoritev. Izmed neodlikovanih del sta bili izbrani dve od podrejenih pisateljev Vlčka in Vyskočila, toda obe igri sta po nekaterih ponovitvah izginili. Ob koncu gledališkega obdobja se je predstavljalo Hradeckega »Červené strašidlo« (Rdeče strašilo), ki se je obdržalo po prizadevanju izvrstnega glumca O. Čermáka.

Izmed modernih avtorjev se je obnesla sveža igra nemškega praškega pesnika M. Broda »Pol srca« (Klarissas halbes Herz), medtem ko je Blatnega izsrednost »Kokodák« polnila Staro gledišče. Med francoskimi pisci je Saše Guitryja »Jacqueline« dobila znaten uspeh in nemškega pesnika G. Hauptmanna »Bobrov kožuh« je prišel celo v ljudski ciklus.

Na praškem narodnem Divadlu se je pojavil I. Čapek z igro »Země mnoha jmen« (Zemlja mnogih imen), ki ni prodrla, in istotako Šaldovo »Dítě«, katero so spremljali iz spoštovanja do njegovega očeta dolgi ter oprezni referati. Na Smichovskem odru je prospela Zavřelova »Noc« in »Velbloud uchem jehly« (Velblod skozi šivankino uho). Od tuje proizvodnje se je odlikoval »Sin« B. Lovrića, nadarjenega srbskega poeta, — iz slovenske pa Cankarjevi »Hlapci«.

Iz navedenega se razvidi, da je bila dramatična žetev obilna, ali malo plodna. Nadejajmo se sedaj, ko brnsko in praško Narodno divadlo napravi na pozornicah krožne horizonte, ko v sporedu igrokazov obeta mnogo dobrega, da se povzdigne i češka dramatična tvornost na višjo gladino — — —

Dostavek. Člankar je poslal češki rokopis podpisanemu slovenitelju s pripombo, da je sestavek namenjen Jutranjim Novostim, ki so, mimogrede povedano, že dvakrat omenile mladega pesnika, pisatelja in kritika. G. Böhm obenem pristavlja, da nas v kratkem preseneti z novimi prevodi iz slovenščine. Doslej je največ prelagal iz Župančiča in Albrechta. Iskren pozdrav darovitemu duševnemu delavcu v Rečkovicah pri Brnu! A. D.

Jean-Michel Renaitour.

Odlični mladi leposlovec, ki je letos dobil narodno potovalno ustanovo, se je rodil v Parizu 31. marca 1896, se pojavil v Knjištvu l. 1912. z ustanovitvijo majhne smotre »L'essor« (Polet), kjer so ga podpirali prijatelji Jean Wagner, Olivier Houreade in E. Gonelle, vsi trije ubiti med vojno, ter obelodanil prvi svoj sešitek stihov l. 1915.

Kot letalec si je med svetovnim požarom stekel bojni križec. V glasilu »Bonnet rouge« (Rdeča kučma) se je vneto zavzel za Romaina Rollanda, ki se ga je zato spomnil v posvetilu knjige »Au-dessus de la mêlle« (Nad spopadom).

Leta 1919. je oskrboval pregled novih knjig v Ljudskem dnevniku (»Journal du Peuple«), ki pa ga je moral ostaviti, ker se je po socialističnem razkolu list izrekel za boljševištvo: Renaitour pa obsoja in pobija komunizem.

Izza vojne je dal na svetlo tri zbirke verzov: Les Olymiques, spevi na proslavo sportov; La Mort du feu (Smrt ognja), pesmi zoper vojno: Cheveux au vent, liričen snopič z daljšim uvodom.

Tedaj je prestopil k novinam »Oeuvre«. Zaporedoma je objavil troje romanov: Delos ou l'île flottante (Delos ali plovoči otok) s političnim ozadjem; La Revanche des Muses (Osveta modric), satira na sodobne slovstvene sloje: Monsieur Scepticus, delo filozofske smeri, ki prosveduje proti Nietzschejevemu vplivu na Francoskem in opozarja na nevarnost nalezljivega skepticizma; naposled L'Enfant chaste (Čisto dete), preprosta psihološka zgodbica.

V kratkem izidejo: Emilienne ou son boxeur (povest zoper drogve); Trajectoires ali Leteče krogle (niz pripovesti); Čudovito in romantično življenje Caravage-a (ki je proti koncu renesance iznašel clair-obseur ali somrak v slikarstvu, pred Rembrandtom) in Les Débris du bonheur (Razbita sreča), roman, ki na eni strani propoveduje francosko-nemško zbližanje, na drugi pa izrablja odmev zasebnega škandala o idejah nekega politika.

Renaitour ima posebno veselje do ljudskega govorništva kakor pravi potomec besedljivih Galcev. Svojo zgovornost pa udejstvuje samo s peresom kot literarni poročevalec pri listih »Bataille« in »La Griffe«. Priznava, da je pristaš socijalne umetnosti, to je opravičene, koristne umetnosti, ki ni tuja državljanskim skrbem sodobnosti. Končno bodi poudarjeno, da smatra kakor že Racine in Molière kot glavno vodilo za pisatelja: ugajati. Prizadeva si, da ne bi bil čitateljem dolgočasen, ker ga je strah in groza pusteže v. A. D.

Barrèsova poslanica pisateljskemu naraščaju.

Les Nouvelles Littéraires priobčujejo zanosit pozdrav, ki ga pošilja romanopisec Maurice Barres svojim mladim bratom v Apolonu:

»Vi, ki prihajate na plan ob uri, ko sta čuvstvo in domovina obnovljena, dogodki, katere ste v veliki meri pravkar izzvali, vam čudovito širijo obzorje. Najbolj obsežna ozemlja se otvarjajo vaši delavnosti. Renska dolina, novi narodi Srednje Evrope, Sirija, afriško carstvo vam nudijo neizmerne zaklade, da jih oblikujete. Kakšne prednosti za vas! V stik in spoj stopite z ljudstvi, ki potrebujejo naše pomoči, da oživijo lastne sile; pozdravili boste vsa sorodstva, ki jih boste pametno spoznali. Vaša naloga je, razširiti francosko dušo v mejah versajske pogodbe.

Pazite pa, da se ne boste mudili z umničenji. Čvrsto deblo, krepko pri koreninah in ki naravnost poganja gosto listje, je neobhodno, vendar nam je treba cvetja na pretek in na prebitek. Ljubite zlato, azur in plamen. Od vseh onih, ki umejo vzeti življenje od pesniške strani, želimo podob in spevov, ki plemenitijo naš vek in pripomorejo pri delu junakov in svetcev. Videli ste, kako so me prijemali zastran »Oronte«. Če ima ta prepir kak pameten zmisel, je to očitek, ker se ne sučem dan in noč sredi najhujše bitke, kot jo vidijo drugi; očitek, da hodim ob svojih urah za divno domislico, za mladostno nado, za skupino božic. Zahtevajo, naj jutri kakor včeraj ostanem njih častni vodja in jim še zanaprej, do poslednjega diha, dajem nauk, za katerega sem si vzgojil namestnike, dočim me zovejo druge službe, kjer ne vidim nikogar, ki bi me mogel zastopati. Odkrito povedano, boljša naloga mi je dana, nego žeti, kar sem sejal. Kaj že! Nisem se narodil, da bi kedaj prestal napredovati ter odkrivati nove zarje, poldneve, zapade, pomladi, poletja, jeseni, in najkrasnejše zore, zore svoje zime, kjer se iskré upi sredi nebosklona spominov.

Kar mi nekateri danes opotikajo, omenjam, da si je neki Jules Michelet oponesel sam sebi. Postavil si je večni renski problem; ko pa se je nekega dne mudil v Kolinu, se je vprašal obenem o svojem lastnem poslanstvu ter o poslanstvu Francije; in v svoj zasebni zapisnik je zabeležil: »Močni bomo samo tedaj, če bomo gojili preproste ideje, poštenost. — Izločiti sleherno muhavost umetnosti: Mala gaudia mentis (zle zabave pameti).« Evo vam treh besed, ki jih razumem. In vendar je to velika pogreška: prekoračenje jasne volje v duhovnem življenju. Treba je blesti, bloditi in bedariti, kreniti po stezici, hoditi za klicem luči, petja domotožja, krilatca, si privoščiti brezdelice. Možje, ki mi oporekajo, se varajo v svoji vnemi in vedi kakor tudi zbog dveh prikrovov ali plašnic, ki jih imajo na obličju; in vzhičeni po odločni zavesti o svojem poslanstvu, zametajo veličastne prostore, katere jim prirejamo na desni in levi pota, ki smo jim ga deloma pripravili. Naj torej hodijo z gluho in jalovo gorečnostjo za trdokorno usodo! Ali mi sprejemajmo vsako jutro nove krvi od svobodnega vesolja, ne dajmo se zaglušiti ne zaslepiti po nobenem načrtu in naš duh naj plove vsekdar prosto nad svojim najdražjim opravilom, pripravljen, pograbiti slednjo srečno minuto! D.

*

Dandanašnji bi se mlad slikar smatral onečaščenega, če bi priznal kako posebno ljubezen do impresionizma... Vse je sama bibavica zaporednih, protirečnih naukov in pristrastij.

L. Vauxcelles.

Le Catalan de la Manche.

Plon je izdal letos v Parizu knjigo z gornjim naslovom, opisujočo nezgode barcelonskega prekucuha, ki je zbežal v pokrajino ob Rokavskem zalivu. Naslednji odlomek sem izbral in prevel ker označuje pozitivistični značaj Kataloncev, nasprotnikov Španije, in ker bodo sklepne vrstice zanimale naše učiteljstvo vseh stopenj. Katalonski revolucionar odgaja spočetka sam svojega sina, ki pa ne kaže bog ve koliko veselja do socialističnih teorij.

...Vendar kazal je tako malo pazljivosti, kadar je poslušal zveličanska gesla, da je oče uvidel: treba bo še eno leto, da ga izpopolni v naukih, do katerih je doslej ostal skoro povsem protiven; potem pa naj si pomaga, kakor ve in zna, zakaj naloga očetov je, dati svojim sinovom mirovno orožje za idejno borbo.

Po tem sklepu je stopil k učitelju in mu rekel, da mu bo nazaj poslal svojega fanta za nekaj časa, da bi ga naučil vseh stvari, ki so mu neznane, in ga pripravil za življenje.

— Preden vam ga izročim, je dejal učeniku, vam bom pojasnil, kaj razumem z besedo pripraviti: stvari, ki hočem, da jih zna, in takšne, ki ne maram, da bi jih vedel. Pred vsem pa na noben način nočem nauka v krščanski doktrini; prvič, da mu ne bi vbili v glavo nazadnjaških sofizmov, in drugič, ker sem korenito nasproten taki vzgoji. Ne samo nočem, da bi se učil teh verskih pravil, temveč tudi ne dopuščam, da bi sedel v šoli ob urah, ko se druga deca vadi v njih, kajti bojim se, da bi se jih pri samem poslušanju utegnil nalesti. Racionalizem! Razum! Zmaga razuma! Izven uma ni nič. Hočem, naj ničesar ne ve, kar ni dokazano, kar ni bilo prerešetano v situ analize, vede in preizkušanja. Postaviš dejstva, jih otiplješ, jih raztelesiš, jih razmrviš in kadar si končal, pričneš iznova. Čim ga boste dobro podkovali v panogi umovanja, ga boste navadili biti prost, svoboden, to se pravi po svobodnem raziskovanju osvobojen vesti; vedeti mora, da je misel za mišljenje in nikoli za to, da bi hlapčevala kakemu predsodku. Potlej mi ga ojačite, očvrstite s tem, kar imenujemo »fizična vzgoja«, da ga pripravite na pacifizem. Nato ga napravite pošteno lajiškega. Bolj ko bo lajiški, bolje bo. Mimogrede ga lahko naučite nekoliko slovnice, računstva in zemljepisa, ki mu o priliki utegne kolikor toliko koristiti: kaj se ve? Vendar predvsem vedno resnica, edino resnica. Naučite ga resnice, zakaj kdor jo ima, ne zapade nikoli v zmedo in zmešnjavo, kjer živi hidra mračnjaštva!

— Kar mi pripovedujete, je vse prav lepo, je odgovoril učenik, ampak bojim se nečesa, gospod Katalanec: namreč, da mi nedostaja prostora, da ne rečem znanja, da bi ga mogel poučevati toliko stvari, ki bi jih želel sam dobro znati. Zastran krščanskega nauka pa se nikar ne bojte, kajti ne poučevati, bogme, to pa že prevzamem; to je lahka reč. Kar pa se tiče razuma, vam povem da mi je petdeset let, da sem se izrabil z učiteljevanjem in da se ne morem dokopati do spoznanja, kje je pamet; ampak dajal bom vašemu sinu dobre nasvete, edina stvar, ki mu jo morem dati v tej stroki vede. Glede svobode pa je dosti laže, saj če bi pozabil poučiti ga v njej, bi se je dečko sam od sebe navadil, in navadil se je bo tako izvrstno, da bo morda prej nego v enem mesecu obesil svoje študije na kol. V zemljepisni in aritmetični stroki si utegne nabrati, če se mu bo hotelo poslušati me, toliko znanja kot jaz: mnogo ni, vendar dovolj za šolnika. Kar pa zadeva resnico, ne govoriva o nji, jaz še ne vem, kaj je. Tako slabo smo plačani in s tolikero zamudo, da poznamo eno samo edino istino: da mora biti namreč učitelj v naši deželi obdarjen z velikimi telesnimi močmi oziroma, kakor pravite vi, s fizično odgojo, ako noče pasti v metež, o katerem ste govorili. DA

Edmund Fleg: Anthologie Juive. Izdal Cres.

Dva zvezka »Judovske antologije« za širje občinstvo, segajoča od početkov pa do danes, prinašata izvlečke iz židovskih pisateljev, propovednikov, pesnikov, povestničarjev, modrijanov, rabinov, o raznih straneh judovskega mišljenja: obredi, verstvo šege in navade, mesijanstvo, eksegeza, talmudizem. To je »pravcata enciklopedija judaizma po najboljših izraelskih avtorjih vseh krajev in vseh časov.

V tej zvezi naj omenim še učeno razpravo o istem narodu. René Dussaud dokazuje v publikaciji Les Origines Chananéennes du sacrifice Israélite (Leroux), da so Izraeliti, čeprav svojevrstna etnična skupina, po svoji nastanitvi v Kanaanu imeli retuelne obrede močno slične s kananejskimi. Primerjajoč razne žrtve, popisane v Levitiku, s kartaginskimi, se avtor nagiblje k mnenju, da so ti obredi iz dobe kraljev Jude in Izraela.

Nove knjige.

— Sienkiewicz H.: Z ognjem in mečem. Zgodovinski roman. Poslovenil dr. R. Mole. 9. snopič. Izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani. Cena posameznega snopiča 9 D s poštnino vred. — Pravkar je izšel 9. snopič Sienkiewiczevih romanov, ki jih je začela izdajati Tiskovna zadruga v Ljubljani z romanom: Z ognjem in mečem. Zadnji snopič izide v kratkem.

— Krekovi izbrani spisi, I. zvezek. Društvo Dr. Janez Evangelist Krek ima po svojih pravilih med drugim tudi nalogo, da izda Krekove spise. Ta izdaja seveda ne more obsegati vseh Krekovih spisov, ker bi sicer obsegala približno toliko knjig, kolikor let je Krek deloval v javnosti — brez ozira na to, da se pri mnogih spisih Krekovo avtorstvo ne da več dokazati. Prvi zvezek obsega tisto dobo Krekovega življenja in pisateljevanja, ki je tudi večini njegovih znancev najmanj znana: šolsko dobo, učna leta našega mojstra. Življenjepisni del obsega Krekovo življenje od zibelke do doktorata, spisi se začenjajo z gazelo štirinajstletnega dečka priobčeno v alojzeviških Domačih vajah, in končajo s pismom z dne 14. maja 1892, ko je odhajal 26 letni doktor bogoslovnih ved na svojo prvo službo. Knjiga obsega 59 strani uvoda, 18 pisem, 18 pesmi, en dramatičen prizor, šest povesti (deloma v odlomkih), nalogo osmošolca Kreka in pet člankov in listkov, priobčenih v Slovencu; med slednjimi bo zbudil posebno pozornost Krekov odgovor na Tavčarjeve »4000«, ki je bil doslej pri nas čisto nepoznan. Knjigo krasi sedem slik na finejšem papirju (slika Krekove rojstne hiše in vasi, slika Selc in »Štoka« itd.) in izvirna naslovna stran ob prehodu med uvodom in zbranimi spisi, delo prof. G. Porente; slika sejavca, ki s silnimi kretnjami koraka preko polja, iz samih ravnih črt. G. slikar je rekel, da bi bila vsaka poteza za Kreka premalo energična. V ozadju hrib Sv. Miklavža, Ratitovec in Triglav. Knjiga bo vsakemu, ki se hoče baviti s proučavanjem Kreka, koristna tudi radi tega, ker obsega kar mogoče popoln seznam vsega, kar se je doslej pisalo o Kreku. Prvi zvezek Krekovih izbranih spisov je prevzela v komisijsko razprodajo Nova založba v Ljubljani, Kongresni trg 19. Knjiga stane broširana 45 Din, po pošti 47 Din, vezana 56 Din, po pošti 58 Din. Kdor kupi ali naroči najmanj 10 izvodov skupaj, dobi 10 odstotkov popusta.

— Gornja Savska dolina. Jugoslovenska zveza za tujski promet v Sloveniji je izdala lepo brošuro »Gornja Savska dolina« z lepimi slikami, zemljevidom in potrebnimi podtki. Brošura se dobiva pri »Tourist - Officeu« v Ljubljani ter stane Din 10.

Na eni strani ni »starih narodov« — po usodi zapisanih razljudbi in smrti — na drugi pa »mladih narodov«, poklicanih, da izpodrinejo one. Samo narodi so, pripravljeni na smrt in narodi, ki hočejo živeti.

Ch. Briand, he Rappel.

---

lomek, komentar iz ustanoviteljičine knjige; ob nedeljah mu pomaga žena. Petje in glasba sta velikega pomena pri vseh teh prireditvah.

Med pariške čudake spada nadalje angleški modrijan Duncan, ki v svojem trobilu »Exangelos« oznanja povrat k pranaravi. Ko je nekoč nastopil v Hotelu učenih društev (Sociétes Savantes), je po svoji obleki in svojih kretnjah vzbudil dojem, kakor da sloni ženska na odru. In glejte, čim je odprl usta, je začel izpodbijati moški in ženski spol, češ, dosedanja ločitev na moške in ženske je zaletelost, oslarija. Spol je pravzaprav samo eden. Doslušal ga pa nisem, drugače bi bil dandanes morda že srednjega spola ali pa spoluverec kakor pravijo Belokranjci dvospolniku ali obojaku! Po deželi gre glas, da je možanec Duncan oženjen in da ima njegova boljša polovica krepkega sina.

Med oznanjevalce svojevrstnega evangelija sodi društvo La Phalange, ki je ime hkrati spiritističnemu glasilu. Eden predavateljev, Wiétrich, je pametno ugotovil govoreč o veliki prihodnosti: »kolikor individualnosti, toliko morál«. Njih nauk je: idealizem, ljubezen, ki objema celo nasprotnikovo mišljenje! Napram panteizmu je opredelil svoje stališče: bog ni kakor pajek, ki bi predel vse iz sebe... Nato slede izborna recitacija, priredi se enodejanka itd. Včasi se reč konča suhoparno, če klobasar predolgo čveka o reinkarnaciji ali pa o bogastvu: »Krivice tega sveta so zgolj navidezne, saj i bogatini trpe. Delaj dobro zavoljo dobrega, ne iz strahu pred kaznijo itd.«

Omembe vreden je razen tega tudi Club du Faubourg, ki prireja dvakrat na teden najrazličnejša aktualna predavanja, včasih celo vsakomur dostopne skupne večerje. Dokler so bili banketi predmestnega kluba še po 7 frankov, se nas je precej udeleževalo, danes pa so predragi, dasi vedno jako zanimivi. Predseduje vsakokrat drugi ugleden slovstvenik, pripravljeni so besedniki iz napovedane stroke. Neki časnikar nas je n. pr. zabaval s svojim predvojnim potovanjem po Indiji, koder je med jogini in fakirji doživel celo rešto čudes: Ogromna vaza se sama premika; dete se znajde kar tako v poprej prazni košari; zrno vzklije vpričo tebe in požene v treh urah sedem metrov visoko; iztočni mozolj ali delhijsko uljè se ozdravi. Žurnalist menil, da indijski modreci v svoji stari omiki vedo marsikaj, česar ne izblebetajo komur si bodi. Oporekal mu je zdravnik dr. Vachet in tolmačil »čudeže« s človeškim magnetizmom, sugestijo, hipnozo. Post n. pr. je imenitno zdravilo proti zastrupljenju, emocija istotako, saj vemo z Ujenspiegom ali Pavliho, da strah noge celi. Kakor duševni darovi sploh, tako je tudi magnetizem v različni meri prirojen. Težko je presoditi, koliko je pri teh čarovnijah avtosugestije in spretnih priprav. Pri kemičnih poskusih semena takisto prav naglo klijejo. Čudež bi bil, je sprožil neki debatant, ako bi se lesena noga izpremenila v meseno.

III.

Ker smo že pri Indiji, omenjam, da so od svetega Ganga poslali v moderni Babilon profesorja, ki naj bi o priliki Napoleonove stoletnice razodel Parižanom, kako neznansko Indi občudujejo njih vojaškega genija, ki se šteje v njih očeh za simbol svobode, da bi preradi videli tamkajšnji rojaki med sabo Francoze mesto Angležev. Enake misli širi občasni letak »Bulletin d'Information Indienne« (17, R. du Sommerard), katerega ureja Amitabha Ghose, poročajoč o revoluciji zoper Albion. Tristopetdeset milijonov se bori za neodvisnost, upor se je pričel l. 1905. »Francoska tla so že v indskem pojmovanju sveta zemlja, ker so se indski vojaki bojevali na francoskih boriščih v vojni, ki je dala prostost Poljakom, Čehoslovakom, Jugoslovanom, Dancem v Šlezvigu ter Alzačanom. Pred nekaj leti je indski publicist Gohale priporočal vladi, naj uvede splošno obvezni pouk in zato nove davke, če treba. Načrt je padel v vodo, tako je sedaj le 8 odst. pismenih ljudi od 350 milijonov! In posledica? Poljedelstvo je še v povojih, obrt se ne razvija. Draginja, lakota, bolezni, kuga so na dnevnem redu. Kmetje so nezadovoljni, maharadže ali knezi kajpada molče, ker si ne upajo ziniti iz bojazni pred angleškim »rezidentom«, izobraženstvo je pa tudi protibritansko, saj so vse boljše javne službe že davno zasedli sami Angleži.

Pomenek se je nehote zasukal na politiko, zato se obrnimo nekoliko proti Rusom, ki so s svojim slabševizmom zmešali tolikero motovilk. Zlasti izza znane pičle žetve zavzema batjuška ogromno prostora po francoskih dnevnikih; osobito komunistični listi so nabirali milodare, nasprotni so pa bolj ugibali, kje bi dobili jamstvo za slučaj, ako bi kaj žrtvovali. Ne sme se pozabiti, koliko je Jacques Bonhomme izgubil na posojilih zaradi carističnega poloma... Mnogo se je pisarilo o izbornih ruskih glumcih, ki so nastopili tu poleti, o slikarjih, glasbenikih in pevcih. Izgnanstvo ima to svetlo stran, da je pokazalo tujini rusko dušo, tako malo poznano vkljub Tolstemu in Dostojevskemu.

»Po sijajnem razodetju Diagilevljevih baletov, po krasnih ukrajinskih zborih, po zabavnih uprizoritvah Netopirjevih in jedrovitih lekcijah za dramatski realizem Pitojevljeve čete imamo v tem trenotku priložnost, odkriti rusko slikarstvo v čudoviti razstavi galerije La Boétie«, je poročal bivši minister, lyonski župan, poslanec Emil Herriot. In navzlic prvi izložbi ruske umetnosti l. 1906. pomeni sedanja tehtno razodetje. Poleg gledališkega dekoraterja Baksta, učenega Benoisa, tragičnega Roericha, duhovitega in ljubkega Sudejkina ter zanimive Gončarove so se Parižani divili še portretistom krepke klasične struje kot Sorinu in Šukajevu, opazovalcem šeg in psihologom človeškega obličja n. pr. Jakovljevu, občudovali strastne realiste, kakršen je Grigorjev, verske slikarje kakor Stelletskega, starinske ter obenem sodobne kiparje slične Sudbininu ali gospé Orlovi. Nekaj umetnin je nakupila država. Najbolj pa je zavzela zapadnjake ta posebnost široke slovanske psihe, da umetniki združujejo v sebi čisto nasprotne svojine: realizem in mistiko, resničnost in poezijo.

Ko se je izvedelo za Gorkega poziv na pomoč umirajočim inteligentom, so osnovali Odbor za prehrano ruskih učenjakov in umetnikov, ki je priredil 30. junija 1921. v razsežnem amfiteatru na Sorboni svečano zborovanje pod predsedstvom rektorja Appella. Profesor Charles Brun, pisatelj in prvoborilec

Gospodarska politika.

Poštni promet v naši državi.

V torek je sprejel poštni minister g. Vukičević v Beogradu novinarje ter jim razložil stanje poštnega prometa v naši državi.

Leta 1921 je znašal naš notranji poštni promet 151,749.192 pisem, od katerih je bilo 12,320.303 priporočenih. Paketni promet je znašal 1,059.574 komadov, vrednostna pisma 385.885 komadov, paketi z naznačeno vrednostjo 220.895. Nadalje so naše pošte prejele, oziroma odposlale 657.874 poštnih nakaznic, katerih vrednost je znašala 105,328.963 Din. Iz naše države je bilo odpremljenih preko mej 36,344.485 pisem, od teh 3,155.055 priporočenih, 40.356 navadnih paketov, in 42.240 paketov z naznačeno vrednostjo. Iz tujih držav je prišlo v našo državo 31,916.908 pisem, od teh je bilo 3,880.190 priporočenih, 351.168 navadnih paketov, 23.535 paketov z naznačeno vrednostjo.

Po vojni je poštni promet zelo občutno in naglo naraščal, tako, da je znašal pisemski promet leta 1920 štirinajstkrat toliko, kakor leta 1919.

Leta 1919 je znašal pisemski promet v naši kraljevini 10,843.190 navadnih pisem, 6,094.345 priporočenih pisem, poštnih nakaznic v vrednosti 29,000.000 Din.

Leta 1920 je znašal naš pisemski promet 146,729.239 pisem, od katerih je bilo 10,314.414 priporočenih. Vrednost prometa s poštnimi nakaznicami je znašala 259,000.000 Din.

Telegraske linije.

Po poslednjih statističnih podatkih je sedanje stanje naših telegrafskih linij sledeče:

V Srbiji in južni Srbiji odpada na 1 kvadratni kilometer	156 metrov žice.
v Črni gori	186
v Vojvodini	361
v Bosni	164
v Hrvatski	329
v Sloveniji	247
v Dalmaciji	374

Telefonske linije.

Na 1 kv. km odpada	m žice
v Srbiji in južni Srbiji	184
v Vojvodini	622
v Bosni	144
v Hrvatski	346
v Sloveniji	245
v Dalmaciji	130
v Črni gori	77

Statistika lokalnega telefonskega omrežja.

Na 1 kv. km odpada	m žice
v Beogradu	38.5
v Cetinju	4.4
v Novem Sadu	358
v Sarajevu	37.5
v Zagrebu	284
v Ljubljani	132
v Splitu	39

Tekom tekočega leta je pričelo ministrstvo pošte in telegrafa graditi veliko število telegrafskih in telefonskih linij. Od teh bo kmalu dogotovljena linija Beograd — Novi Sad — Subotica — Pešta.

Nadalje se gradita dve liniji za zvezo z Romunijo. Linija Beograd — Cetinje bo dogotovljena v kratkem času. Na progi Beograd — Niš se gradi 17 železnih in 3 bakrene linije. Železne linije se bodo uporabljale za notranji promet, bakrene pa izključno za zvezo z Bolgarijo in Grčijo.

Prav tako bodo kmalu dovršena dela na direktni liniji Beograd — Ljubljana, kakor tudi na liniji Beograd — Sarajevo — Split. Zveza z Solunom bo šla od Beograda preko Kragujevca — Kraljeva — Raške — Novega Pazarja — Mitrovice — Skoplja — Djevdjelije v Solun.

Direktna linija Beograd z Ljubljano bo spajala Ljubljano in Beograd tudi z Dunajem, Trstom in Milanom, dočim bo imel Beograd zvezo s Prago preko Subotice.

Promet z avtomobili.

Do sedaj smo dobili na račun reparacij 40 avtoomnibusov, ki so razdeljeni na posamezne pokrajine sledeče:

Dalmacija je dobila 6 avtomobilov, ki oskrbujejo zvezo na progah Split — Zadvorje — Imocki; Zadvorje — Metković; Zadvorje — Sinj; Knin — Pribirske Mostine, Knin — Račac; Šibenik — Obrovac.

Bosna ima 6 avtomobilov, ki vozijo na progah Banja Luka — Okučak, Banja Luka — Jejce, Ustripača Goražda — Foča. Hrvatska je dobila 8 avtoomnibusov, ki vežejo Karlovac z Plitvički-Lapadom, Plitvička jezera s Senjem, pristanišče v Bakru z železniško postajo, Jelenje s Kastavom. Srbija je dobila samo dva avtoomnibusa, ki občujeta med Uroševcem in Prizrenom.

Brezžične postaje.

V naši kraljevini smo imeli dosedaj že precejšnje število brezžičnih postaj, toda nobena ni mogla odpravljati vesti v večje daljave. Sedaj pa se gradi v okolici Beograda velika brezžična postaja, ki bo mogla občevati tudi z Ameriko. Ta velika postaja bo zvezana z Narodno skupščino, tako da bodo posamezna uredništva itd. mogla s pomočjo posebnih aparatov, ki niso predragi, poslušati seje Narodne skupščine.

Kakor je razvidno iz tega poročila, je naš poštni promet že močno napredoval. Zlasti telegrafski, ki seveda sedaj še vedno nikakor ne odgovarja živahnim potrebam poslovnih krogov in tudi privatnikov. Če pa pomislimo, da je bilo po vojni treba popolne preorijentacije našega telegrafskega prometa, smo z dosedanjimi uspehi lahko zadovoljni. Brezhibno poslovanje bo pa seveda mogoče šele tedaj, kadar bodo izvršena vsa dela, ki so sedaj v teku.

Proslava zasebne industrije.

V poročilu na 12. komunističnem shodu, ki je bil pred kratkim v Moskvi, je moral Trocki priznati, da mali »kustar«, mali obrtnik, mali trgovec aktivno delujejo in vnovčujejo dobičke, dasi so pogoji dela v sovjetski Rusiji zanje posebno neugodni, dočim so podržavljene industrije venomer na prevesici navzlic prednostim, katere jim priznava vlada. Vzrok temu? Trocki se nam ga ne boji povedati. Kar tvori bistveno slabo stran naše socializirane industrije, je to, da »upravni sveti naših trustov in ravnatelji naših podjetij niso pravi gospodarji, ki vse nadzirajo, ki nosijo svoje zadeve v duši, ki preudarijo sleherno minuto svojega časa, ki hranijo najmanjši belič, ki po cele noči skrbijo za potrebščine naših tvornic, naših plavžev, topilnic in rudnikov.«

Kakšno lepšo pohvalo si moreš izmisliti za privatni obrt? Boljševiki so skušenjski dokazali, da socializem, kakor se je pojmoval dosehkrat, seje povsod pogibelj in propast.

× **Tržišča z vinom.** Vinska letina bo v naši državi prav obilna. Producentom primanjkuje posode, zato prodajajo vino zelo poceni, edino v Slavoniji in na Hrvatskem so cene nekoliko poskočile. V ostalem je trgovina slaba. Ravnotako tudi v Avstriji, Nemčiji, Franciji, Italiji, na Španskem in v Madžarski in Češkoslovaški. Povsod pa bo pridelek zelo obilen.

Inž. R. Šapla:

Preobilica denarja.

V češkoslovaški državi najdemo pojav, ki je danes na celem svetu silno redek, pojav preobilice denarja. Prebivalstvo vlaga denar v denarne zavode in ti ne vedo kam z njim. Denar leži v blagajnah, za banke brezobresten, kljub temu, da je obrestna mera majhna. Takega denarja, ki ga ni mogoče nikjer placirati, je po zatrdilu češkoslovaških listov okoli tri milijarde češkoslovaških kron.

Glavni vzrok, da je v češkoslovaških denarnih zavodih toliko mrtvega kapitala, je negotova bodočnost češkoslovaške krone. Bojazen pred nadaljnim porastom krone onemogoča privatne investicije v količkaj večji meri, upanje na daljnji dvig krone sili lastnike akcij k realizaciji. V pričakovanju nadaljnjega dviga krone vlagajo Čehoslovaki vse svoje prihranke v denarne zavode, dočim so hranili v prvih povojnih letih vso gotovino doma, ali pa so si za vso razpoložljivo gotovino nakupili akcije raznih podjetij in denarnih zavodov, ki so rabili gotovino za investicije.

Češkoslovaška industrija danes še ne dela s polno paro, radi česar je na Češkoslovaškem še vedno mnogo brezposelnih, ki jih mora država podpirati. Te podpore, ki jih mora izplačevati država brezposelnemu delavstvu, so zelo velike, ker ima delavstvo močno zaslombo v večini poslancev.

V svrho pobijanja brezposelnosti gradi država že sedaj velike stavbe. Pri tem jo vodi prepričanje, da je bolje vložiti danes v eno stavbo, ki bo povečala davčno moč prebivalstva, istočasno pa zmanjšala brezposelnost, recimo 40 milijonov kron, kakor pa plačati onim delavcem, ki dobe pri tej stavbi delo, n. pr. 15 milijonov kron podpore.

V češkoslovaški državi so davki že sedaj tako ogromni, da jih država absolutno ne more več povečati. Če pa hoče država odpomoči brezposelnosti z večjimi investicijami, ki v proračunu niso predvidene, če noče še nadalje obteževati svojega proračuna s popolnoma brezplodnimi brezposelnostnimi podporami, če hoče ustreči veliki večini brezposelnih, da jim da delo, ne pa podpore, potem mora iskati kritja v državnem posojilu.

Mrtvi kapital, ki leži v denarnih zavodih, nameravajo češkoslovaški državniki mobilizirati za državo, da s tem zmanjšajo brezposelnost in spremene mrtvi kapital v tekočega.

V to svrho namerava država najeti dve notranji posojili po 250 milijonov kron. Prvo posojilo bi bilo vračljivo po dveh letih, drugo po dvajsetih. Podpisovalni tečaj bi bil približno 90 odstotkov. Nekateri listi celo trdijo, da bo najela država pri denarnih zavodih 1500 milijonov posojila.

Mala obrestna mera, veliki davki, ki jih pa bodo v kratkem nekoliko znižali, rastoča notranja vrednost češkoslovaške krone, ki bo omogočila reducirati proračun, vse to dopušča upanje in prepričanje, da bo mogla češkoslovaška vlada tudi posojilo v določenem času vrniti.

× **Ruske finance.** Kakor poroča emisijski oddelek ljudske državne banke, je narastel obtok červoncev do srede julija na okroglo 9 milijonov, kar odgovarja 80% emisijske pravice državne banke. Emisija je krita v gotovini z zlatom in srebrom, s kovanim denarjem in z inozemskimi valutami. Ruski finančni komisar je zagotovil, da ima ruska finančna uprava polno upanje, da bo gotova z emisijo v dveh letih. Celotni obtok denarja znaša 250—300 milijonov zlatih rubljev, dočim je znašal pred vojno poltretjo milijardo zlatih rubljev.

Ruski žitni izvoz.

Lansko leto je vzbudilo splošno začudenje dejstvo, da je Rusija kljub katastrofalni lakoti izvažala žito. K temu je bila prisiljena, da je dobila v državo vsaj nekaj tujih deviz in valut, brez katerih ne more izhajati nobena država. To je Rusija, dasi nerada, vendarle morala spoznati in priznati. Edini način pridobivanja tujih valut in deviz pa je bila in je izvozna trgovina, kajti zaklade, ki so jih dobili boljševiki iz carske dobe, so že davno razprodali ali pa so si jih prilastili razni boljševiški voditelji. Sicer je čudno izgledalo, da je država v istem času, ko so tisoči umirali gladu, izvažala žito. Toda sovjetska vlada je hotela pokazati, da je v stanu, polagoma si zopet pridobiti svoja predvojna inozemska tržišča. Na drugi strani pa je hotela prisiliti kmete z brezobzirnimi rekvizicijami, da obdelajo večje ploskve. Kar se tiče te druge namere, je dosegla ravno obratno: Ko je kmet videl, da ne razpolaga sam s svojim pridelkom, s sadom svojega truda in znoja, je storil tako, kakor je pač v fiziognomiji človeka, obdelal je manj zemlje, ker ni hotel delati za ljudi, ki so teptali v blato to, kar je bilo njemu sveto. Ker so prišle k temu še elementarne nezgode, pomanjkanje semenja, strojev, živine in sploh najpotrebnejšega poljedelskega inventarja, je postal njegov položaj obupen, za kar pa se sovjetska vlada ni dosti brigala, tem manj, ker ruski kmet ni boljševik, kakor poljedelec sploh ne more biti komunist.

Letos je položaj v Rusiji dosti boljši od lanskega, vsaj če smemo verjeti vestem sovjetskega časopisja. Kakor znano, je boljševiško časopisje precej resnicoljubno ter brezobzirno ožigosa vsako pomanjkljivost. Zato menimo, da se more uradnim vestem sovjetske vlade verjeti vsaj deloma. Samo deloma zato, ker moramo upoštevati dejstvo, kar sovjetska vlada sama prizna, da dobi njen statistični urad mnogokrat nepopolna ali nepravilna poročila, vsled česar so končni podatki istotako nepopolni in nezanesljivi, oziroma nepravilni.

Moskovska vlada namreč poroča, da bo letošnja žetev povprečno dobra, v nekaterih krajih srednja in v nekaterih pod srednjo mero. Nikjer pa se po vesteh sovjetskega uradnega časopisja ne more govoriti o izrazito slabi žetvi. Številke, ki jih navaja sovjetska vlada, so sledeče: Statistični urad je izračunal, da bo znašala letošnja žetev v Rusiji najmanj 3 milijarde pudov žita. Prosti preostanek bo znašal okroglo 500 milijonov pudov, od katerih odpade 200 milijonov za izvoz. V Ukrajini je povečana posejana ploskev po podatkih istega statističnega urada za 13 odstotkov in je računati z žetvenim rezultatom 800 milijonov pudov. Od teh jih je določenih za izvoz 100 milijonov. Tako poročilo sovjetskega statističnega urada v Moskvi.

Malo drugače pa izgleda položaj po opisu N. Voronoviča v berlinskem glasilu ruskih emigrantov »Dni«. Omenjeni Voronovič namreč dokazuje, da o kakem izvozu žita iz Rusije letos ne more biti govora, ker je Rusija še vedno v veliki meri navezana na uvoz žita. Pisec dokazuje svojo trditev, kakor pravi, na podlagi podatkov sovjetskega časopisja samega. Po njegovem je znašala posejana ploskev v Rusiji leta 1913 79,300.000 desjatin, leta 1922 samo 41,380.000 desjatin in se je letos povečala samo za dva odstotka, to je na 43,050.000 desjatin. Letos znaša posejana ploskev komaj 45 odstotkov predvojne ploskve. Povečanje posejane ploskve nikakor ne omogoča Rusiji izvažati žita, ker so se obdelale večje ploskve samo v onih pokrajinah, ki so v splošnem navezane na uvoz žita, torej vpliva to povečanje samo na to, da je treba dotičnim pokrajinam uvažati manjše količine, dočim je na ostale pokrajine brez vpliva. V izvoznih pokrajinah pa je po izvajanjih Voronoviča posejana ploskev letos celo precej izdatno nazadovala. (Tako v Ukrajini, na jugozapadu itd.) Nadalje pravi Voronovič, da je po podatkih sovjetske vlade računati samo z žetvijo, ki bo nekoliko pod srednjo, torej računa na desjatino 42 pudov žita, kar bi dalo v celoti kvečjemu 1800 milijonov pudov. Ta količina zadostuje komaj za domači konzum, ne pa tudi za semenske rezerve. Predvojna žitna produkcija je znašala v pokrajinah sedanje Rusije 3.200,000.000 pudov. Od tega se je izvozilo 600 milijonov pudov. Ker je po Voronovičevem računu letošnja posejana ploskev za 46 odstotkov, produkcija pa za 50 odstotkov manjša, je nemogoče izvoziti od letošnje žetve tudi en sam pud. Tako piše, kakor zgoraj omenjeno, Voronovič.

Ne da bi se spuščali v natančnejša raziskovanja, ki bi mogla biti radi netočnih in nezanesljivih podatkov tako na eni, kakor tudi na drugi strani iluzorna, povdarjamo tu samo veliko diferenco med poročilom sovjetskega statističnega urada in Voronovičevim člankom glede Ukrajine. Ta urad namreč poroča, da se je tamkaj obdelana ploskev povečala letos za 13 odstotkov, dočim trdi Voronovič, da se je zmanjšala. Ker trdi Voronovič, da je sestavil svoj račun po podatkih sovjetske vlade in ker imamo tudi tozadevne njene podatke, je jasno, da je imel Voronovič ali napačne podatke ali pa, da je njegovo poročanje tendencijozno. Nočemo trditi niti enega, niti druzega; ker pa so podatki sovjetskega statističnega urada, katere smo navedli zgoraj, novejši kakor pa Voronovičev članek, menimo, da so tudi popolnejši, vsaj deloma, ter torej tudi verjetnejši.

Da pa bo Rusija res izvažala žito, je brez dvoma. Če ga je izvažala lansko leto, ko je vladala v obširnih pokrajinah strašna lakota, ga bo tudi letos, ko bo dosegla letošnja ruska žetev že precejšnjo višino. Morda so podatki vseeno nekoliko previsoki, popolnoma napačni pa gotovo niso, ker bi take vrste statistična služba sovjetom prav nič ne koristila. Če upoštevamo še vse velike predpriprave, ki jih delajo boljševiki pri prometu, da zagotovijo vsaj deloma odgovarjajoče funkcijoniranje, kadar začne velika izvozna kampanja, potem pač lahko pričakujemo, da bo Rusija letos izvozila precej žita in da morda prebivalstvo od tega res ne bo trpelo neposredne škode.

M. G.

Gospodarske vesti.

INDUSTRIJA.

× **Jaša Grgašević, Rudarstvo u Srbiji.** »Jugoslov. Lloyd« je poklonil svojim naročnikom v svoji četrtkovi številki izredno bogato, dragoceno prilogo, rudarstvo v Srbiji. V velikem formatu, v obliki knjige navaja g. Jaša Grgašević na 63 straneh vse, kar se tiče rudarstva v Srbiji. Uvodoma prinaša opis delovanja veleindustrijca Djordja Vajferta iz Beograda, ki ga imenuje pijonirja rudarstva v Srbiji. Nato podaja pisec zelo zanimive podatke o pridobitnem delovanju v Srbiji še pred vojno, opisuje bogastvo rud, podaja kratek pregled zgodovine rudarstva v Srbiji, rudarski zakon, statistiko produkcije kot uspehe dotedanjega delovanja na tem polju in našteva vse one, ki so jim bile po rudarskem zakonu izdana pooblastila za rudnike. Dalje omenja na kratko rudarstvo med vojno, po vojni obnovljene rudnike in razmere med delavstvom in lastniki rudnikov.

Glavni del tega strokovnega dela tvorijo vsi rudniki v Srbiji, pri vsakem navaja zelo dragocene podatke o produkciji, produktivnosti delavcev, kemično sestavo rude, lastništvu, razmerah itd.

V dodatku našteva in na kratko opiše pisec rudnike, ki so včlanjeni v »Udruženju rudarskih poduzetnika kraljevine SHS«, ki pa niso v Srbiji, tako trboveljski, kočevski itd. Delo krasi 33 slik ter je izpolnil g. Grgašević veliko vrzel v naši gospodarski literaturi.

RAZNO.

× **Novi radio - postaji.** Poštno ministrstvo je sklenilo, da se pričneta jeseni graditi novi radio - postaji v Nišu in na Cetinju. Posebni komisiji sta že odposlani na lice mesta.

× **Izgledi letine.** Po statističnih podatkih ministrstva poljoprivrede i voda se pokazujejo, v številkah konkretizirano, sledeči izgledi: Hrvatska 4.4 milijonov met. stotov pšenice, 694.000 m. st. ječmena in 400.000 m. st. rži. Dalmacija: 194.000 m. st. pšenice, 175.000 m. st. ječmena, 99.000 rži in 10.000 ovsa. Slovenija: 50.000 pšenice, 173.000 rži, 263.000 ječmena in 230.000 ovsa. Vojvodina bo dala 5 milijonov meterskih stotov pšenice. Podatki o izgledih v Srbiji, Bosni, Hercegovini in Črni gori še manjkajo.

DOBAVE.

× **Dobava drv.** Dne 25. avgusta t. l. se bo vršila pri intendaturi III. pomorske obalske komande v Tivtu (Boka Kotorska) druga ofertalna licitacija glede dobave 6.000 m³ drv. Pogoji za to dobavo so interesentom pri imenovani intendanturi na vpogled.

× **Dobava drv.** Pri odeljku intendantskega slagališta III. pomorske obalske komande v Šibeniku se bo vršila dne 27. avgusta t. l. druga ofertalna licitacija glede dobave 2300 m³ drv. Pogoje za to dobavo je dobiti pri imenovanem odeljku.

× **Dobava cina.** Pri ravnatelistvu državnih železnic v Subotici se bo vršila dne 3. septembra 1923 pismena licitacija za dobavo 1500 kg cina. Cin mora biti iz čiste zmesi in iz mehkega svinca z najvišje 1% drugih primesi; mehkega svinca sme vsebovati najvišje 50%. Ofertom je priložiti vzorce. Natančnejši podatki in pogoji so interesentom na vpogled pri gorimenovanem ravnatelistvu

---

telj regionalizma, na katerega se hrvaški separatisti večkrat obračajo za svet, je trdil: Francija je dolžna pomagati njim, ki so nam dali Moč teme pa Zločin in kazen. Nekdanji ministrski predsednik P. Painlevé, R. Poincaré, poslanec, blesteči mojster besede J. Hennessy, so se toplo potegnili za domovino Mečnikova in Mendelejeva. Na vzporedu so bili še govorniki Bartholomé, član Instituta, Herriot, senator de Monzie, najuglednejša sodobna pesnica Comtesse de Noailles. Nihče ni ničesar očital krivcem, samo Marcel Prevost se je rahlo dotaknil kočljivega vprašanja, poudaril pa je takisto, da je Francija več dolžna ruskemu nego angleškemu romanu.

Toda bojim se, da sem preveč izkoriščal potrpljenje svojih čitateljev. Gotovo bi se rajši z mano šetali v duhu po pariških muzejih: v Clunyju bi jih opozoril na knjige, vezane v človeško usnje in na kruti deviški pas, ki je hvala Bogu (hudiču pa figo!) že davno izginil iz mode; v Carnavaletu bi jim pokazal sobo gospe Lecouteuxove, matere 51 otrok, s katero se doslej še ne more kosati Američanka Rowray, saj je do danes z 41 leti dala jedva 22 dučic na svetlo. Potlej sem vas nameraval zapeljati v koncerte, n. pr. v palačo Au Trocadéro (reci: otroka deró), kjer so nas na svoj Peace Day ali mirovni dan očarali z ubranim popevanjem harvardski visokošolci od močnega in veselega Glee Cluba. Potem na češki festival Dědeček-Dostal na veliki šmaren v Tuilerijskem parku: ob tej priliki bi se bili pomenili, da je komponist Gluck prav za prav češki Kluk, ako smem verjeti Kamilu Mauclairu.

Sledil bi bil ples Štirih umetnosti (Quat' z Arts), na katerem so bili udeležniki komaj več odeti nego s figovim peresom ali Batualovim spolovnikom in izvirno pobarvani: delali so vtisk Indijancev, toda lepaki so jih izdajali za Kartažane. Odkritosrčno si se čudil redarjem, da so jih brezbrižno gledali, kako nemoteno pohajkujejo po ulicah v takovi opravi. Po vsem tem bi si bili lepo privoščili predstavo v kinematografu, kamor vleče sina krtine lepi latinski pregovor: »In kino veritas«. Mene pa najbolj miče opazovati neprisiljeno vedenje domačinov: večkrat uzrem brhko in beštro mamico, kako doji srčkano dete med igro, isti prizor se je pripetil v parterju buljvardnega gledišča.

Kar se tiče gledališč, bi vas bil za vsako ceno uvedel v Mali Post-Royal na št. 88 istoimenskega buljvarja. Tu si je hišnik Thomas med svetovnim požarom zbil na dvorišču med visokimi hišami pripraven oder in glumari s svojo družino kakor tudi s sosedovo deco: ke, gosli, telovadni nastopi, vesele enodejanke. Za vstopnino se pobirajo prostovoljni prispevki. Seznanil me je s tem miniaturnim podjetjem ondi stanujoči Rus Svatikov, Kerenskega naučni minister, ki za silo obvlada vsa slovanska in ka-li vsa romanska narečja, po vrhu pa še aglutinira kitajščino z japonščino vred, pa bog si vedi kaj še. Pri Slovencih mu predvsem ugaja pesem: Sijaj, sijaj solnce...

Za nameček sem hotel dati poglavje: Frazer — Kipling, a sem se bal, da bi utegnila kaka nedolžna ovčica sumiti, kot da psujem slovitega pisatelja s frazêrjem. Resnica je namreč taka: Frazer je samostojna oseba, učenjak od nog do glave, starim bogovom je s posebnim uspehom tipal žile in si v njihovem navu sebi v čast utrgal »Zlato vekupleti, šaljivi prizori, okrogle popevjico«, s katero si je odprl težka vrata v Sorbono. Nedavno tega mu je pariško vseučilišče podelilo naslov častnega doktorja, prav tako je podoktorilo njegovega rojaka, angleškega pripovednika Kiplinga, ki je zagledal luč ali noč tega sveta v Indiji. Naval pri tej slavnosti je bil tolikšen, da sem se z največjo težavo po stranskih hodnikih pririnil v dvorano: Kipling, laureat Noblove nagrade, je velik prijatelj francoske kulture, kateri se je v svojem govoru iskreno oddolžil, češ, da se mora mnogo zahvaliti francoskim pisateljem.

Koncem koncev bi vas bil povabil v literarni kabaret poslušat Tristana Derèma o najnovejši politiki. Rima se mu vidi pusta in dolgočasna reč, kajti v dosti slučajih pazni bravec ugane naprej ujemo. Assonanca je prav za prav tudi obrabljena, pomislite samo, da jo je nekolikokrat uporabil že naš Prešeren. Posebdob bomo lovili »kontrasonance«, recimo stike, pri katerih se strinjajo le soglasniki. Vendar ne pozabimo pregovora: nič novega pod solncem. Mahoma se je oglasil pravi iznajditelj »protiasonance«, basnik Franc Nohain, češ, pred dvajsetimi leti sem zlagal takele kitice s stiki »ba-be-bi-bo-bu«, imenujoč jih rimes:

Po cesti stopa stara b a b a,
neumna videti je b e b a.
Tako počasi dalje b i b a.
Mogoče je presita b o b a?
Mogoče jo pa noga b u b a?

Toda bojim se, da bo nedostajalo prostora; zato zadnjikrat pomočim pero v to črno vodo in vas pozdravljam čez dol in goró, koder bo to pismo šlo. Ako dovoli g. urednik, bomo pa še kedaj katero skupaj razdrli.

Vse slovstvene vrste so dobre, izvzemši dolgočasno vrsto. Diderot.

Zanimivosti.

Japonski papir.

Japonski papir, na katerega se tiskajo nekateri luksuzni izvodi knjig — predvsem poezij in umetniških knjig — je malo časa znan v Evropi. V Francijo je prišel šele okoli l. 1867. Nekaj listov tega papirja, različne velikosti, so kazali na svetovni razstavi. Drugi so ga poznali že prej, v prvi polovici sedemnajstega stoletja. Prvi je Rembrandt spoznal umetniško vrednost teh listov, ki jih je prinesel iz Japonske nek holandski kapetan. Rembrandt je tiskal sam in je uporabljal dragoceni papir zelo štedljivo in sicer samo za portrete svojih prijateljev ali pa za definitivne izdaje svojih velikih bakrorezov. Ta papir je bil v tem času izvanredno popolno izdelan, debel, a mehek kot svila in je v senčnatih partijah pil črnilo, v svetlih pa krasno odseval. Eden Rembrandtovih tiskov »Jezus ozdravlja bolnike« je bil prodan v Parizu l. 1867 za 20.000 frankov.

Na Japonskem so vedno poznali papir. Japonski zgodovinarji sami ne morejo določiti časa, kdaj je bil iznajden. Prvič se omenja l. 590 pod vlado dairija Suikoja. Neki duhovnik je takrat šel v Korejo, da se izuči v vseh panogah izdelovanja papirja in v tem času je Japonska že imela knjige. V osmem stoletju je bil japonski papir že izvanredno fin in ravno radi tega se žalibog ni ohranil, skoro vse starojaponske izdaje so požrli črvi. Knjige, ki so se ohranile, so samo iz 17. in 18. stoletja, ene so tiskane na bolj tenkem, svetlem in močnem papirju, druge na bolj debelem, gobastem.

Japonski papir se pridobiva od grmičja vrste »artocarpea« in sicer iz skorije. Meseca septembra doseže rastlina višino približno enega metra. Odrežejo jo sredi oktobra; del, ki ostane v zemlji, nanovo požene naslednjo pomlad. Najprvo skorijo umijejo in posušijo, nato jo spet namočijo in ostrgajo zunanjo plast, ki služi za izdelovanje papirja manj vredne vrste. Ko je snov tako očiščena, jo denejo na solnce, da dobi karakteristično belo barvo. Nato jo skuhajo v mešanici ajgovega pepela. To snov pomešajo nato z mlečno pasto, ki sestoji iz skuhanega riža prve vrste, iz skorije rastline »hydranga paniculata« in korenin »hibiscusa«.

Ko je delavec dobro zmešal to pasto, jo obdelujejo z rešetom iz svilenih nitk tako dolgo, dokler ni popolnoma enotna. Nato jo polije po deskah, skrtači in pusti, da se posuši. Tako so delali japonski papir do l. 1878, do otvoritve cesarske tovarne, ki sedaj vse to delo opravlja s stroji.

Nekatere vrste japonskega papirja izgledajo kot staro kordovsko ali flandrsko usnje in so naravnost čudovito lepe. Danes je japonski papir že splošno znan in se uporablja povsod za luksuzne izdaje. —žn—

Arnaldiana.

Tako se zove bibliofilska redkost, zbirka zgodbic o slavni igralki Sofiji Arnouldovi.

Gospica Dupratova iz Opere je izgubila pravdo, ki jo je bila naperila zoper Poinsineta zaradi sleparstva, dasi jo je zastopal Coupeley de Chaussepierre, zborniški odvetnik in predsednik igralskega udruženja. Kaka smola! je dejala gospodična Durancyjeva; radi tega bom sovražila vse pravde. »Verujem,« se je odrezala Sofija; »ti se sploh ne braniš; ti daš vse.« —

Policijski poročnik De Sartines je hotel nekoč izvedeti imena številnih odličnjakov, ki jih je bila pogostila Arnouldova prejšnji večer; veli pozvati kraljico Opere ter ji reče: »Gospodična, kje ste večerjali snoči? « — »Ne spominjam se, gospod.« — »Ste večerjali doma?« — »To je mogoče.« — »Ste imeli goste?« — »Bržkone.« — »Imeli ste med drugimi osebe najvišjih slojev?« — »To se mi včasi primeri.« — »Katere so bile te osebe?« — »Ne domislim se jih.« — »Ne spominjate se njih, ki so z vami sedeli pri večerji?« — »Ne, gospod.« — »Ampak zdi se mi, da bi ženska kot vi morala pomniti slične stvari?« — »Da, gospod,« se je odrezala Sofija; »toda pred možem kakor vi nisem ženska kakor jaz.« —

Izpodletevši v vlogi Kolete (Vaški vedež) je Arnouldova želela že dolgo prevzeti moško vlogo in sicer Kolinovo v istem igrokazu; za vzor je imela gospo De Pompadour, ki je njega dni v Bellevue z največjim uspehom igrala to moško vlogo. Princ Conti, ki se je tedaj štulil v operne zadeve, ji je dal nasvetov, in Sofija je igrala svojo novo vlogo; vendar izpoddrknila je tudi v tem početju ter ni žela toliko ploskanja, kot je pričakovala. »Ah,« je dejala domov grede, »sedaj dobro čutim, obleka ne dela moža.« —

Pred Sofijo Arnouldovo so vzporejali vdove in dekleta glede nagnjenja, ki ga ima njih spol do ljubezni, in nekdo je trdil, da mora biti vdovica bolj mirna, ker nima več one radovednosti. »To je res,« je odvrnila; »zato ima pa to navado.«

»Ferry«:

Negovanje lepote.

(Nadaljevanje.)

Kot potrebna zahteva se nam pokaže nadalje, da ne skrbimo samo za pravilno vdihavanje in izdihavanje, marveč tudi za dobro kožno izpuhtenje.

Predvsem je treba skrbeti za velike in zračne spalne prostore. Omogoči pristop svežemu in izhod izrabljenemu zraku; zato **odpiraj okna!** Z ozirom na naše klimatične razmere je popolnoma opravičena zahteva: »Spi pri odprtih oknih od začetka maja do konca oktobra.« »V drugem letnem času pa skrbi vsaki večer, predno ležeš, za temeljito prezračenje spalnic«. Za spanje porabi dnevno 8 ur. Ko vstaneš, napravi zračno kopelj, to je, kretaj nekoliko minut po sobi gol; s tem omogočiš telesu izdatno izputenje. To zračno kopelj spoji z globokim gol; s tem omogočiš telesu izdatno izpuhnos in ravnotako tudi počasi izdihavaj. — Oboje vežbaj tako nekaj minut. Tako globoko dihanje je zelo koristno za zdravje in vpliva kolikor najboljše na polt.

Po zračni kopelji se loti hladnega ali mrzlega umivanja. To napravimo z vodo sobi enake temperature tako, da si telo od nog do vratu ž njo naglo orosimo in potem še s frotirko krepko otremo. Hitro potem na se perilo. Po tem se počutimo kakor novorojeni in okrepčani celi dan.

Po zračnih kopeljih ali po odrgnenju z mrzlo vodo, je dobro napraviti nekoliko telesnih vaj. Za to zadostuje nekaj lahkih vaj, katera vsebuje vsaki telovadni sistem. — Zlasti koristne so vaje z upogibanjem gorenjega dela telesa naprej in na stran. Te vaje oživljajo tako važno delovanje črev in s tem odpravljajo premnoge vzroke nečistosti kože na obličju.

S tem smo se dotaknili glavne stvari, negovanja obličja. Umivanje obraza? Kaj je tako vprašanje sploh še potrebno razpravljanja? Taka in slična vprašanja slišiš lahko povsod in pogosto. Vkljub temu naj mi bode dovoljeno, da se tudi te stvari dotaknem. Pravilno umivanje obraza vsebuje namreč pravo tajnost dražesti, ki jo izraža marsikateri obraz. Zdi se mi zato, da je to zadostno važen povod, da tudi o tem nekoliko spregovorimo. Pred vsem je važno vprašanje, kedaj naj se umivam. Vsaki večer, predno ležem spat. Tekom dneva se je nabralo na koži mnogo nečistih snovi in te je treba zvečer odpraviti z umivanjem. Nikakor se ne sme trpeti, da bi take nečiste snovi razdraževale in razdirale kožo celo noč, kar sicer kot telesu tuje snovi sigurno delajo. Za umivanje v svrho očiščenja kože rabimo vodo. Tu se imamo odločiti, kako naj bo. V nasprotju z mnenjem drugih se odločimo za gorko vodo in sicer tako po leti kakor po zimi. Voda naj ima vsaj 26 do 28 stopinj Celsija. Obraz in vrat si umijemo z gorko vodo in voljnim milom in takoj, ne da bi se kaj obrisali, torej takoj speremo z mrzlo vodo brez mila. Vodi je treba pridati malo boraksa, da jo napravi mehko. Taka ugaja vsaki, tudi najbolj občutljivi koži. Še več važnosti kakor vodi, posveti milu in nikar ne misli, da je vse jedno, kako milo uporabljaš. Preudarne dame se dobro zavedajo, da je pri negovanju obraza in polti potrebno posebno milo. Na vsak način uporabljaj voljno in le neznatno parfumirano milo. Ko si s takim milom kožo dobro opremil, pusti peno nekoliko časa na koži, da se usede in izvrši temeljito svojo nalogo očiščevanja. Nato speri peno najprej površno z gorko vodo, takoj nato pa se umij dobro z mehko mrzlo vodo.

Zakaj naj je potrebno se umivati najprej z gorko in nato še z mrzlo vodo, pojasnuje sledeče: Upliv gorkote uspava v koži se nahajajoče krvne posodice in jih obenem razteza. Te posodice se napolnijo z obilno krvjo. Zato ravno je potrebno, da potem, ko si že pene površno odpravil z gorko vodo, še temeljito spereš z mehko mrzlo vodo (brez mila) zadnje ostanke pene in razkrojene nečiste snovi, kar je posebno potrebno in važno, ker skrči mrzla voda kožne luknjice in poprej razširjene krvne posodice v koži. Kri se vrača s poživljenim tokom v notranjost telesa in vzame s seboj vse one krvne nečiste snovi, ki bi se sicer razvile na koži obraza v obliki mozoljev in drugih spuščajev.

Tako vsakodnevno umivanje povzroča v koži živahno reakcijo, a slednja podaja polti posebno mehkobo in čistost ter hkrati oni odsev mladosti, ki je najvažnejši atribut lepote. Umivanje končaš s tem, da si obraz na kratko in na lahko otreš z brisačo. Zjutraj je potem treba kožo, ki je po večernem umivanju itak čista, le radi osveženja malo orositi s hladno vodo.

To naj je kratek popis najvažnejših zahtev, katere stavi negovanje lepote. Nikakor pa ne smemo pozabiti pri tem še na upliv, ki ga izvaja harmonično utrjen značaj na lepoto obličja. Zato svetujemo vsakomur, da naj vsako močnejše duševno razburjenje in najsi je neprijetno ali tudi prijetno, skuša kolikor more zatreti in naj se vežba v umetnosti samoobvladanja.

PREZGODNJI POKOP.

Inozemski dnevniki so nedavno pisali o ženski, ki so jo že devali v nekem pokrajinskem mestecu v grob in ki se je v zadnjem trenutku jela premikati v rakvi — kajti ni bila mrtva — tako da so jo grobarji urno spet potegnili na površino. Kljub svoji poejevski tragiki me spominja ta strašna zgodba na starofrancosko povest (fableau), kjer gre mož za mrtvaškim sprevodom svoje boljše polovice. Spotoma pa neutolažljivi vdovec tako joče in stoče in lije solze, da njegovo tuljenje obudi ženko iz mrtvice ali dremeža. Na njeno vpitje in vitje jo rešijo iz zaboja. Vsa blažena plane ljubečemu soprogu za vrat in gre hvaležna z njim domov. — Čez šest mesecev pa obujenka zopet umrje. In vnovič jo vdovec spremlja k večnemu počitku. Vednar čujte: nobenega jadikovanja in udelavanja, le tu pa tam tiho zdrkne solza možu po licu čez tesno stisnjene ustnice. Ko ga prijatelj v sprevodu vpraša po spremembi, dene vdovec prst na usta, rekoč: »Molči, sicer se mi še tokrat prebudi!«

STARA NAVADA, ŽELEZNA SRAJCA.

Odkar so v Ameriki prepovedali vina in alkohole, se silno mnogo porabi narkotičnih in omamnih sredstev. Kdor si ne more omisliti opojnih pijač, se zateka k »drogam«, špecerijam, ki so često še daleč bolj škodljive: opij in kokosovina...

V New Yorku je neki slikar razstavil v hotelu Waldorf-Astonia »antiprohibionistično« podobo, parodijo na svatbo v Kani Galilejski. Ameriški politični voditelji si nalivajo rujne kapljice iz velikih vrčev; od zadaj pa jih gleda Krist in pritrjuje. Kot legenda pa se čita pred sliko: »Odpusti jim, o Gospod, saj ne vedo, kaj delajo.«

Nasprotniki opojnih pijač so bili tako v živo zadeti po tem duhovitem umotvoru, da so sklenili po vsaki ceni odpraviti pohujšanje. Šli so po ovinku na osveto. Po njih trditvi je slika žalitev za kristjane. Že je določen sodnik, da bo zasledoval Udruženje neodvisnih umetnikov, ki je pod svojim imenom izložilo to sliko, ki jo je dovršil obraznik Fransic Kaufman. — Da, nevarno je buditi leva!

VČERAJ KOKOŠ, JUTRI PETELIN BOŠ.

V nekem pariškem parku je hišica, slična angleškemu cotlageu, to je laboratorij drja. Pezarda, ki dela znamenite poskuse s sovami, morskimi pujski, zajci itd. Posebno pa je znamenito, da s cepljenjem poljubno izpreminja spol pri kokotih in kurah. Pezard, Knud Sand in Caridroit so nedavno obelodanili spis o teh premembah, osobito pri petelinu Leghomove pasme.

Po jesenskem levljenju dobi ta petelin tako zvano samčevo perje, ki se ga drži do prihodnjega brijenja. To stanovitno dejstvo dovoljuje točno opazovanje vseh prememb, kih jih povzroči eksperimentatorjevo vmešavanje. Učenjak napravi zaeno sledeči dve operaciji:

1. oskube značilno perje, po eni plati samo po obledju in ob repu; 2. cepi ženski organ v moškega.

Po žestih tednih se je oskubeno mesto povsem zaraslo. Novo perje pa je bilo brez dvoma kokošje. Poskus torej dokazuje, da se more pri ptičih ustvariti tip, ki je hkrati samec in samica, to pa brez posebnih tehničnih težav. Živali ne poginejo in so v štirinajstih dneh povsem zdrave. Tako so prelevili pohlevne kure kokodajce v bojevite petelinčke in obratno. Vendar metamorfoza je zgolj morfogenična. Bodočnost bo šele pokazala, bo li »pokurjen« kokot kedaj nesel jajca. Tudi se ni še ugotovilo, če je umetni, iz čibe nastali petelin sposoben za oploditev.

Sicer ta polutanska bitja, ki so po eni strani moška, po drugi pa ženska, niso posebna novost; obstojijo namreč že od leta 1888. Za sedaj je šlo samo za dokaz, da hormoni ali semenska tekočina, izve nplodilnosti, še drugače vplivajo na individije... Pomniti je, da imajo otroci, dečki in deklice, pred dorastlostjo precej enake nagone. Stoprav s puberteto se pojavijo novi fenomeni: brki in brada, zapovedljivost, izpremenba glasu itd.

— *Beraštvo.* Pred dvema letoma je državni uradnik v Ljubljani prisluškoval zvečer pomenku dveh prosjakov, ki sta se sešla v Tivoliju. »Kako je bila bira danes?« poizveduje eden siromakov. »Slabo je, slabo, danes je bila »pijontarska« (uradniška), samo stopetdeset kron sem nabral.« — V letu Gospodnjem 1923 upajmo, da se bolje godi tem ubogim članom človeške družbe, vendar še oddaleč ne tako sijajno kakor njihovim vrstnikom, ki po ulicah »zaradijo« 800 — 1000 dinarjev naše veljave, postrežčeki pa po 400 — 700 D na četrt ure. Ako je francoski minister Guizot nekoč dejal »Obogatite se!« bi moral danes svojo krilatico potvoriti v »Poberačite se!« Ameriška vlada, pravi Richard Eaton, bo morala napraviti konec tej skoro tatinski instituciji.

* **Haremi bodo izginili.** V turškem parlamentu so skušali prodreti z zakonom o obvezni uvedbi haremov. Za zakon se je posebno zavzemal poslanec Salihodja, ki so ga podpirali vsi oni, ki so bili navajeni na haremsko življenje. Predlog je bil stavljen že petkrat in petkrat je bil odbit. Statistika, ki jo je v očigled temu izdala vlada priča, da ne bo tudi nikdar sprejet. Po tej statistiki sestoji turško prebivalstvo iz 5473 moških in 6771 žensk in ni torej nikakega povoda, da bi se uvedlo obvezno mnogoženstvo, kar bi bilo iz socijalnega stališča popolnoma krivično.

* **Dražba otroka.** V vasi Scerencs se je te dni pripetil sledeči resnični dogodek. V nekem gozdiču so našli delavci dve leti starega otroka, ki je bil skrbno spravljen v zaboju. Odnesli so ga županu, ki ga je obdržal čez noč. Drugi dan pa je občinski sluga razglasil, da se bo dal v rejo na občnske stroške. V občinski hiši se je zbralo precej ljudi, med njimi največ starih devic. Ker so se vse pulile za otroka in so ga nekatere hotele prevzeti tudi brezplačno, je pršlo do dražbe. Nekatere so že ponujale 20 tsoč kron za dobrodelne namere, ko je prjokala mlada ženska in izjavila, da je otrokova mati. Odnesla ga je v gozdič, ker ga ni mogla vsled revščine preživljati.

— **Ameriške razporoke.** Šestero yankeeskih zakonskih dvojic je nedavno zahtevalo v Parizu razporoko, med njimi sloveča plesačica Irena Castle, stvariteljica fokstrota. Kot žena plesalca Vernona Castlea je pred vojno uvedla v Pariz in London »moderne« plese, potlej se je vrnila preko velike luže. V Ameriki je bila toli priljubljena, da je njeno ime služilo kot naziv za plese, blaga in tkanine, obleke, pričeske, pokrivala, neko vrsto rdečila za ustnice. Ko se je Vernon Castle, vojaški aviatik, ubil na poskusnem poletu v Kanadi (1918), je vdovo vzel čez šest mesecev Robert Elliott Treman iz Buffala. Danes pa sta šla vsaksebi.

— **Star služabnik.** V Glosu (Seine-Inférieure) živi Aleksis Faucon, star 85 let, ki je že 76 let pri isti hiši za hlapca, torej še enkrat toliko kot Cankarjev Jernej. Z 9. letom je vstopil kot črednik h gospodarju Moutonu in je zaporedoma služil očeta, sina, vnuka in še služi pravnuka. Vlada mu je poklonila zlato svetinjo za poljedelske zasluge (mérite agricole).

— **Čudežno dete.** Pietro Mazzini, ki mu je stoprav pet let in sedem mesecev, je v letošnjem aprilu priredil v Parizu pri Playelu koncert. V svojem 9. mesecu je že znal dajati takt pri napevih, ki jih je izvajala njegova mati, pevka Carla Benassi. Z 2. letom je prav pel arije laških oper. S 4 leti in 10 meseci se je pričel učiti klavirja in dokaj gladko igra Mozarta in Beethovena.

— **Moralisti.** V Atenah se je ustanovila zveza »Kristovih učencev«, ki so napovedali boj na nož vsemu, kar se jim zdi nenravno. Navzlic krepkemu odporu pri občinstvu vam s kolomazom onečedijo na ulici žensko, če ji je krilo prekratko ali če preveč »gosli kaže«. Predsednik lige je pirejski štacunar, »kratek, debel, grd in nepismen«.

— **Kraljica črepah.** Črepaha, da boste vedeli, je želva ali kornjača. Pomorščaki iz Douarneneza, ki so ribarili ob obali Armena v Bretaniji so ujeli morsko črepaho, dolgo 2 metra, široko 1 meter 20 cm in težko 500 kg. Nekaj časa so jo ponujali naprodaj; ko pa niso našli kupca, so jo pahnili nazaj v slano lužo.

— **Kako spoznaš Prusa.** »Berliner Tagblatt« je pred časom obelodanil popotne zapiske nekega dr. Victorja Auburtina, »pristnega Prusa«, čigar predniki so bili do konca vladanja Ludovika XIV. po vsej priliki v Franciji. Vendar potomec je brez dvoma dočista poprušen. Poslušajmo ga, kako se pritožuje čez nemški Dunaj, kjer je naletel na tako malo simpatij: »Končno je dospel še drugi Prus in je vstopil v isti hotel kakor jaz. Vendar pa, kako neki sem mogel spoznati narodnost tega gospoda? V hotelski obednici je sedel kakor vsakdo drugi, oblečen kot ostali gostje, in njegov način obedovanja se nikakor ni ločil od drugih. Pri vsem tem pa mi je notranji glas pripovedoval, da imam pred seboj pristnega Prusa, kakršen sem sam. V danem trenutku pa jame neznanec mrščiti obrvi in oziraje se zapovedljivo krog sebe, vzklikne s tako jarkim glasom, da so žemljice na mizi poskočile na vse strani: »Natakar! Pa moja jajca?« Nisem se bil zmotil. To je bil pač Prus. Kajti tako ume govoriti narod gospodarjev!«

— **Mir in molk mrtvim.** Svoje dni se je nastiljala slama pred hišami, kjer so ležali bolni bogataši, da jih ni nadlegoval šum kočij. Občinski zastop v Westminstru je smatral, da pritiče tišina tudi pokojnemu Junaku. In da bo vladal pokoj ob grobu neznanega vojaka, bodo v bližini Bele Dvorane (White-Hall) tlakovali vse ulice in ceste s kavčugom.

— **Velikodušen občinski svet.** Neko francosko mesto je dovolilo 10.000 frankov kredita za nabavo svetinje, ki se bo poklonila članu občinskega sveta za proslavo 25 letnega njegovega mandata. 10.000 frankov za medajlo! Davkoplačevalci so tam pač velikodušni.

— **Kakor iz bajke.** V Certaldu (Toskana) je živel siromak Delfino Gori, ki je bil vozač. Nedavno pa je bil pozvan na občinski urad, kjer je izvedel, da je bogat na milijardo! Tako pride sreča čez noč, ako imaš petičnega strica v Ameriki. Krmitelj Gori je bil namreč edini nečak svojemu ujcu, ki je bil pred 60 leti odpotoval v Novi svet, zabogatel in te dni umrl v New Yorku, zapustivši rodnemu dediču malenkostnih 85 milijonov dolarjev, to je milijardo frankov. Delfino Gori ne bo več vozaril avtomobilov.

— **»Misliš, da je račka, Pa je bel labod.«** (Župančič.) Neznanec, razcapanec, ki je prenočeval pod starimi razpokanimi čolni na obali, je že dalje časa budil pozornost v španskem mestu Villanueva y Geltu. Pri zasliševanju je potepuh izjavil, da je nizozemski goslar Teodor Werner in da se klati po iberskem polotoku kot bosjak, ker ga to veseli. V dokaz, da ni kak »navžar«, ampak prvovrsten violinist, je priredil v splošno zadovoljstvo glasben večer. Sicer pa tudi če bi bil pravi prosjak, ne bi bilo to v Španiji nič presenetljivega niti nečastnega.

Šah.

V Novem Sadu je pričel dne 2. t. m. pred otvoritvijo jugoslov. šah. kongresa jugoslovanski savezni šahovski turnir za letošnje jugoslovansko mojstrstvo.

V nedeljo je bilo odigrano 3. kolo s sledečim rezultatom: Celjak 3 točke; Čirić, Furlani (Ljublj. šah. klub) in Kramer (Marib. šah. klub) po 2 točki in pol; Marković, Rožič, Singer in Tenner po 2 točki, Stupan (Marib. šah. kl.) 1 in pol točke in 1 neodigrano partijo; Madjarević, Poljanec (Ljublj. šah. klub) Tamindžić, Todorović po 1 točko; Feuer 1 točko (1 partija viseča) ter Gribušin 0 točk.

Najlepši in najtežji partiji sta doslej odigrala Rožič in Stupan.

Uspehu ljubljanskih šahistov moremo z ozirom na točasno stanje samo — čestitati.

Po poročilu italijanskih listov se vrši koncem tekočega in začetkom prihodnjega meseca pod okriljem tržaškega šah. kluba v Trstu, mednarodni šahovski turnir, h kateremu so se prijavili med drugimi šahovskimi mojstri tudi dr. Tarrasch iz Norimberka, Vates (London), Marotti (Neapelj), znani še izza londonskega turnirja ter mnogi drugi.

Šahovske končnice (končne študije) sestavil

H. Rinck.

1. Beli: Kh6; Tf5; Sf4;
   Črni: Kg8; LF7; B.: h2;
   Beli na potezi izsili remis.
2. Beli: Kh6; Tf6; Sd4; B.: c6;
   Črni: Kb8; Dd8; La5;
   Beli na potezi izsili remis.
3. Beli: Ka5; Sc8; Ld3; B.:c5,d6;
   Črni: Kb7; Dh3; Sl8;
   Beli na potezi izsili remis.
4. Beli: Kf1; Tf2; hl;
   Črni: Ka1; Dh8; Lc7; B.: d4, h3;
   Beli na potezi izsili remis.
5. Beli: Kc7; Tc2; La4; B.: a6;
   Črni: Ka8; Dd1; Lf3; B.: a7, b7;
   Beli na potezi izsili remis.
6. Beli: Ka2; Tb8; B.: b3;
   Črni: Kc2; Th3; B.: a4;

Četudi je črni na potezi, igre ne more dobiti. — (Ali res?)

(Rešitve prihodnjič.)

* **Kitajski cesar in njegove žene.** Pred nekaj dnevi je vladalo na kitajskem cesarskem dvoru veliko vznemirjenje, ki bi lahko dovedlo do političnih nasprotstev. Njegovemu veličanstvu je zmanjkala šatulja dragocenosti. Ukrasti je ni mogel nihče drugi, nego eunuhi (skopljenci). Cesar je odločno zahteval, da se vsi zaprejo. Njegov odlok pa je naletel na velik odpor pri njegovih ženah, ki so seveda tudi zmagale. Cesar je jezen zapustil prestolico in šel na neko posestvo. Ker pa se je vlada zbala, da se ne bi več povrnil, je odpustila vseh 2000 eunuhov, nakar se je Njegovo Veličanstvo zopet zadovoljno vrnilo.

* **Brezbožni pesnik in njegov spomenik.** Shelly je napravil kot dijak oxfordski univerzi marsikatero preglavico. Končno je bil izključen kot brezbožnež. Imel pa je izredne sposobnosti in je postal največji pesnik svoje dobe. Univerza je seveda sčasoma pozabila na njegovo brezbožnost in mu je postavila v svoji avli krasen marmornat spomenik. Toda tudi marmornati Shelly še nadalje nagaja univerzi, ki ga je izgnala iz svojega okrilja. Vlažen zrak vpliva na marmor, ki so jih hoteli odstraniti s tem marmor, ki ga morajo vsaka dva meseca očistiti. Ostajajo pa še vedno neprijetni madeži, ki so jih hoteli odstraniti s tem, da so postavili k spomeniku termosifon, da bi bil spomenik vedno suh. Ako bo še to brezuspešno, bodo morali uvideti, da se Shelley še danes maščuje za prizadejano mu krivico.

* **Chopin in mrtvaška koračnica.** Marsikatero znamenito delo je često nastalo iz hipnega razpoloženja dotičnega umetnika. Tako je nekoč dejal Rossini: »Dajte mi zaušnico in vrnem vam sinfonijo.« Isti Rossini je pripovedoval čudne okoliščine, pod katerimi je nastala Chopinijeva mrtvaška koračnica. Nekega večera so se zbrali znani umetniki v stanovanju nekega tovariša. — Skupno z dotičnm umetnikom pa je stanoval tudi neki medicinec, ki je imel pri sebi človeško okostje. Bilo je zvečer, ko je ravno mrak legal na zemljo. Chopin se je okostja nekoliko ustrašil in, da bi to prikril, ga je posedel za klavir in pričel z njegovimi prsti udarjati ob tipke. Trajalo je nekaj trenutkov in Chopin je postavil okostje v kot in sedel sem za klavir. Turobno so odmevali v tišino žalostni glasovi; mrtvaška koračnica je bila gotova.

Premog
Drva
Oglje
Excelsior-cement
Ia. strešna lepenka
najboljši! // najcenejši!
pri
„Impex“
Ljubljana, Krekov trg št. 10
Telefon 70, 349.

FRANCE VEBER:

Problem etične sankcije.

Glede etike in njenih zakonov tudi pravijo, da morajo ti zakoni biti še posebej sankcijonirani, t. j. takšni, da se jim v vsem svojem ravnanju lahko pokorimo in v danem slučaju tudi moramo pokoriti. Tudi o tej etični sankciji nahajamo celo vrsto nasprotnih nazorov, ki jih moramo na kratko še posebej pretresti, da lahko podamo nato tem jasnejše svoje lastno stališče.

Glavno sankcijo vseh etičnih zakonov je iskati, tako približno se glasi prvo naziranje o bistvu te sankcije, v okoliščini, da so nam etični zakoni nekako **prirojeni** in da se zato tudi moramo po njih in le po njih ravnati: To naziranje se opira pri tem še na znano dejstvo, da nahajamo vsaj sledove etičnega razsojanja tudi pri najprimitivnejšem človeku, torej ne le pri omikancu, temveč tudi pri zadnjem pastirju in da se drugič to razsojanje prične projavljati že v prvi mladosti vsakega človeka. Ker je torej posest etičnih pojmov vsaj v toliko, v kolikor so potrebni za praktično udejstovanje v vsakdanjem življenju, nikakor ni odvisna od kake posebne umske in čustvene izobrazbe, ki jo lahko pridobi človek šele na gotovi stopnji svojega kulturnega razvoja, temveč ker imajo takšne pojme vsi ljudje brez ozira na ostale umske in druge medsebojne diference, je pač reči, da so nam vsaj temeljni etični zakoni neodvisno od našega ostalega nadaljnjega razvoja že od prvega začetka prirojeni, v našo naravo takorekoč vnaprej vloženi in da se torej po teh zakonih in le po teh zakonih tudi moramo ravnati. Ta okoliščina pa daje že sama vsem našim etičnim zakonom tudi povsem zadostno sankcijo.

Da ovržemo ta nauk, si nam je treba v prvi vrsti le na kratko ogledati nauk o tako zvanih »prirojenih idejah« sploh. Glede tega nauka velja še danes to, kar je bil proti njemu izjavil že Locke, namreč, da je naša duša pri prvem početku svojega razvoja glede vseh posameznih idej in zakonov le nekaka »tabula rasa«, prazen list, ki ga popišejo šele poznejše izkušnje. Prvo znanje, ki ga začne pridobivati človek takoj od svojega rojstva naprej, nikakor ne sestoji iz kakih pojmov in zakonov, temveč edinole iz vseh onih primitivnih in najprimitivnejših podatkov, ki nam jih nudi n. pr. gledanje svetlobe, občutenje temperature, dalje vohanje, okušanje, tipanje, vsi oni občutki, ki jih doživljamo spričo polnega ali praznega želodca, dalje n. pr. slišanje itd. Le taki in podobni najprimitivnejši podatki so na razpolago otroku v prvem stadiju njegovega razvoja, le s pomočjo takšnih najprimitivnejših podatkov polagoma dohaja otrok do nadaljnje orientacije v svoji neposredni okolici, popolnoma zaman bi pa pri tem otroku iskali katerihkoli teoretičnih ali praktičnih »pojmov« in »zakonov«. Do takšnih pojmov in zakonov lahko dohaja človek šele tedaj, ko si je po svojih dnevnih izkušnjah pridobil kolikor toliko točno znanje o vseh onih **poedinih** pojavih, katerih naj se tičejo ti pojmi in zakoni.

Sicer pa za vse to ne priča le faktično opazovanje razvoja človeka, vse to se da tudi, če se ne motim, z analitično jasnostjo dokazati. Ako naj pride človek do še tako enostavnega pojma, n. pr. do pojma razlike in podobnosti, mora poprej od nekod dobiti neko znanje tudi o predmetih, ki so med seboj različni ali podobni, torej n. pr. o različnih ali podobnih barvah, temperaturah, okusih itd. Saj je vendar na prvi pogled jasno, da bi človek, ki bi takorekoč načelno ne imel nikakšnega znanja o vseh onih poedinih pojavih, ki so med seboj različni ali podobni, tudi absolutno ne mogel imeti nikakšnega pojma razlike ali podobnosti. Tisti torej, ki bi hotel trditi, da nam je pojem razlike ali podobnosti prirojen in takorekoč vnaprej vložen v našo psihično naravo, bi moral obenem naravo takorekoč vnaprej vloženo tudi vse naše narav otakorekoč vnaprej vloženo tudi vse naše znanje o vseh onih poeidinih pojavih, ki so v danem slučaju med seboj različni ali podobni.

Tak človek bi moral torej trditi, da nam je v istem smislu prirojeno tudi vse naše znanje o barvah, temperaturah, okusih, zvokih itd. To pa velja tudi za vse druge slučaje te vrste. Tudi drugi, n. pr. tako zvani logični pojmi in zakoni bi nam nujno tako dolgo bili le prazne besede, dokler bi nam manikalo vsakega znanja o vseh onih poedinih pojavih, katerih se ti pojmi in zakoni tičejo. Tako bi nam n. pr. logičen zakon istovetnosti, da je vsak pojav sam sebi enak, ali pa logičen zakon protislovja, da ne more noben pojav v istem smislu in po vseh svojih straneh biti hkrati takšen in popolnoma drugačen, ali pa zakon zadostnega razloga, da mora n. pr. vsako dogajanje biti utemeljeno v kakem drugem dogajanju itd., prav ničesar ne pomenil in ne mogel pomeniti, ako bi takorekoč načelno ne imeli absolutno nikakšnega znanja tudi **o vseh onih poedinih pojavih samih, ki** so sami sebi enaki, **ki** ravno ne morejo obenem biti takšni in drugačni, **ki** morajo biti tako ali drugače utemeljeni itd. Tudi posest vseh takih in podobnih logičnih zakonov zahteva torej z analitično nujnostjo v prvi vrsti posest vsega onega našega znanja, ki se tiče že omenjenih in podobnih poedinih podatkov, kakor n. pr. barv, temperature, okusov, zvokov, kamenja na cesti, padanja teles itd. In tudi tukaj bi moral tisti, ki trdi, da so nam n. pr. ravno omenjeni logični pojmi in zakoni prirojeni, obenem trditi, da nam je v istem smislu prirojeno tudi vse naše znanje o vseh onih poedinih podatkih, ki se jih ti zakoni tičejo in ki jih nujno predpostavljajo.

Na isto razmerje pa trčimo zdaj kaj lahko tudi na etičnem polju. Tudi pojem »dobrega« in »zlega«, »pravice« in »krivice«, »dolžnosti« in »odgovornosti«, tudi vsi etični zakoni, kakor n. pr.: ljubi svojega bližnjega, spoštuj očeta in mater, ljubi svoj narod, ne kradi, ne ubijaj, ne laži itd., bi nam tako dolgo prav nič ne pomenili in ne mogli pomeniti, dokler bi nam takorekoč načelno nedostajalo vsakega znanja tudi **o vseh poedinih pojavih**, katerih se ti pojmi in zakoni tičejo, torej dokler bi nam nedostajalo vsakega znanja n. pr. o samem sebi in o našem bližnjem, o naših starših, o našem narodu, o posesti tujih oseb, o tujem življenju, o resničnosti in neresničnosti naših misli in s tem tudi o našem mišljenju samem itd. Tudi tukaj bi oni, ki bi hotel trditi, da so nam takorekoč vnaprej prirojeni vsi temeljni etični pojmi in zakoni, moral obenem trditi, da so nam v istem smislu prirojena tudi vsa naša efektivna znanja o vseh onih omenjenih in podobnih poedinih pojavih, ki se jih ti pojmi in zakoni tičejo in ki jih tudi sami analitično predpostavljajo.

Že zdaj se jasno vidi, da se omenjeni nauk o prirojenih idejah in zakonih takoj zruši, ako ga le konsekventno izpeljemo. Saj je vendar jasno — in to priznavajo tudi vsi stari in novejši zastopniki tega nauka — da dobivamo in izpopolnjujemo vse svoje znanje o vseh omenjenih in podobnih poedinih pojavih, kakor o barvah, temperaturah, zvokih, padanju fizičnih teles, lastnem in tujem življenju, lastnih starših, lastnem in tujem narodu, lastni in tuji posesti, lastnem in tujem mišljenju itd. edino po svojih **dnevnih izkušnjah**, ki se začno pri rojstvu, n. pr. s prvim zagledanjem svetlobe, s prvim občutenjem vnanje temperature, s prvim otipanjem plenic in se nadaljujejo do onega in preko onega stadija, ko pričenjamo razlikovati med seboj in svojo okolico, doznavati svoje starše, širšo vnanjo prirodo, ko začenjamo dobivati tudi že znanje o svoji in tuji posesti, o drugih obiteljih, o narodu itd. Do doznavanja vseh takih in podobnih poedinih pojavov dohajamo polagoma in sukcesivno po dnevnih izkušnjah in le po teh izkušnjah in bi bilo naravnost gorostasno naziranje, da nam je tudi efektno znanje o vseh teh pojavih že takoj pri prvem začetku našega psihofizičnega razvoja prirojeno in takorekoč vnaprej v nas vloženo. Ako bi bilo temu tako, tedaj bi vendar za končno posest vsega takšnega znanja sploh ne rabili in ne smeli rabiti nikakšnih nadaljnjih izkušenj, tedaj bi morala imeti vse takšno znanje takoj pri prvem začetku tudi oseba, ki bi bila od rojstva n. pr. popolnoma slepa, nema, oziroma ki bi ji sploh manjkalo vseh onih doznavnih organov, kateri edini nas dovajajo do vsega zgolj izkušenjskim potem polagoma in sukcesivno pridobljenega znanja.

Ker pa ravno s tem znanjem stoji in pade, kakor smo videli, tudi vsaka efektivna posest nadaljnjih pojmov in zakonov, je zdaj vendar analitično in torej ne samo empirično jasno, da tudi o vseh teh pojmih in zakonih ne gre reči, da bi nam bili prirojeni, že vnaprej v nas vloženi. Prirojeni in vnaprej v nas vloženi niso ne omenjeni poedini podatki, ne efektivni nadaljnji pojmi in zakoni, temveč v najboljšem slučaju izključno le večja ali manjša **sposobnost**, oziroma **dispozicija**, dohajati naprej po izkušnji do omenjenih in podobnih poedinih empiričnih podatkov in se šele nato povzpenjati tudi do odgovarjajočih pojmov in zakonov.

Zdaj lahko še posebej dokažemo, da bi nam tudi omenjena prirojenost v tem zadnjem smislu besede sama prav nič ne hasnila v to svrho, da pridemo do zahtevane sankcije etičnih zakonov. Ker namreč, kakor razvijam to podrobneje na drugem mestu, na eksistenco svojih dispozicij lahko sklepamo edino preko odgovarjajočega doživljanja, je reči, da ima vsak človek toliko posebnih dispozicij, kolikor ima odgovarjajočih posebnih doživljanj. Kakor imajo subjekti, ki doživljajo n. pr. gledanje, poslušanje, vohanje itd., ipso facto tudi že odgovarjajoče dispozicije gledanja, poslušanja, vohanja itd, tako je tudi o vsakem človeku, ki faktično zdaj pravilno zdaj nepravilno misli, reči, da ima tudi odgovarjajoče dispozicije kakor za pravilno tako za nepravilno mišljenje.

Isto pa velja zdaj seveda tudi na etičnem polju. Tudi tu je o vsakem človeku reči, da ima tedaj in v toliko tudi etične ali neetične dispozicije, v kolikor je tudi njegovo faktično ravnanje, namreč njegovo faktično čustvovanje in stremljenje etičnega ali neetičnega značaja. In kakor je o večini človeštva reči, da v marsikaterem pogledu prej nepravilno nego pravilno misli in da spadajo subjekti, kojih faktično mišljenje bi vsaj približno v večini slučajev bilo logično povsem pravilnega značaja, med najredkejše izjeme, tako je tudi na etičnem polju reči, da je faktično udejstvovanje večine človeštva še v večji prej neetičnega nego etičnega značaja in da spadajo tudi subjekti, kojih čustvovanje in stremljenje bi bilo vsaj približno v vseh poedinih slučajih povsem pravilnega, t. j. etičnega značaja, takisto med najredkejše izjeme. V tej okoliščini je iskati globoko resnico tistega znanega izreka, da tudi »pravičnik« greši toli in toliko v najkrajšem času.

Ako pa je vsemu temu tako, tedaj so nam pa, če že govorimo o kakih prirojenih dispozicijah v gori orisanem smislu besede, prirojene kakor etične tako tudi neetične dispozicije, pri čemer stopajo kaj rade v ospredje vprav neetične dispozicije.

S tem pa je omenjeni nauk, ki išče zadnjo sankcijo etičnih zakonov **v prirojenosti** etičnih dispozicij, sam v sebi razrušen: prirojene so nam tudi neetične dispozicije in po navadi še celo v večji meri nego njih etični korelati. Ako bi ta nauk veljal, tedaj bi v istem smislu morala biti sankcijonirana tudi vsa naša neetična dejanja, tedaj bi ista sankcija morala pripadati kakor n. pr. krajni požrtvovalnosti za blagor bližnjega tako tudi uboju, izdajstvu itd.; tudi tem zadnjim činom stoje nasproti odgovarjajoče, namreč ravno neetične dispozicije ubijalca, izdajice itd. Naukova napaka leži torej v tem, da išče sankcijo vsega etičnega doživljanja v onih straneh tega doživljanja, ki so ravno za njegov etičen značaj irelevantnega pomena, ker jih nahajamo v isti meri kakor na etičnem tako na neetičnem in sploh na kateremkoli drugem človeškem doživljanju in odgovarjajočem dejanju.

Isto moramo reči tudi o drugih naziranjih o bistvu zahtevane sankcije vseh naših etičnih zakonov. Sem spada prvič tako zvano **empirično-evolucijsko** pojmovanje etične sankcije, po katerem bi ta nazadnje temeljila na tistem psihološkem zakonu, na podlagi katerega cenimo katerekoli pojave najprej kot sredstva za pridobivanje ugodja in za odvračanje neugodja, dočim nam postajajo ti pojavi šele mnogo pozneje, ko smo takorekoč že pozabili na njihovo razmerje do tega, radi česar smo jih prvotno cenili, tudi vrednote same po sebi.

Postavimo se na znano Hobbesovo stališče, da je bilo prvotno stanje človeštva le boj vseh proti vsem. Ako bi bilo ostalo pri tem stanju, tedaj bi se človeštvo v kratkem času samo uničilo in bi torej tudi vsak posameznik vsaj po večini doživljal le neugodja. Da se izogne te konsekvence, je stopil človek v državo, je začel respektirati tudi interese svojega bližnjega, si je postavil zakone, »obvezne« za vsakega poedinca. Država, respektiranje tujih interesov in zakoni pa tedaj še niso nastopili kot nekaj, kar bi bilo samo po sebi že vredno, temveč edinole kot neobhodna sredstva za pridobivanje lastnega ugodja in za odvračanje lastnega neugodja. Vendar pa je prišel človek na ta način vsaj do **»pojma«** države, tujih interesov, zakonov, ki naj bodo za vse obvezni, je pa v svojem nadaljnjem razvoju enostavno **pozabil**, zakaj so mu bili ti pojavi prvotno vredni in edino zakaj so mu faktično tudi še sedaj vredni. Šele od tega trenutka naprej je začel te pojme **tudi same** ceniti, šele od tega trenutka naprej so mu ti pojmi postali tudi »etični« pojmi v strogem pomenu besede.

Dasi torej vsi naši etični pojmi in zakoni niso nič takšnega, kar bi bilo tudi v objektivnem smislu nekaj samo po sebi vrednega, je vendar okoliščina, da smatramo na sedanji stopnji svojega razvoja ravno vsako tako zvano etično ravnanje za samo na sebi vredno, vsako neetično ravnanje pa za samo na sebi nevredno, zasidrana v tako trdnem psihološkem zakonu, da se mu moramo brez izjeme vsi pokoriti, kar daje zadostno sankcijo vsem našim temeljnim etičnim pojmom in zakonom.

Proti tej teoriji je prvič reči, da sloni na zgodovinsko nedokazani in tudi nedokazljivi hipotezi gori začrtanega etičnega razvoja človeštva. Da bi n. pr. »ljubezen« do bližnjega prvotno bila človeku le sredstvo za pridobivanje lastnega ugodja in za odvračanje lastnega neugodja, se sicer kaj lahko prizna za izvestne poedine slučaje, ki pa niso bili tipični samo za pračloveka, temveč jih nahajamo v še večjem številu realizirane tudi v današnji dobi. Da bi pa ona ljubezen do bližnjega, ki je ravno eminenter etičnega značaja in ki edina stoji v najtesnejši zvezi s tako zvano »simpatijo«, nastala edinole po orisani psihološki evoluciji, torej približno tako, da bi prvotno nastopila samo kot sredstvo za pospeševanje lastnih interesov in šele pozneje, ko je človek že pozabil na to njeno lastnost, tudi kot vrednota »na sebi«, proti temu ne govore samo vse druge naše izkušnje, proti takšnemu naziranju bi se, ako bi imelo sposobnost potrebnega mišljenja in besednega izraževanja, odločno uprlo tudi malone celokupno živalstvo, ki mu tudi ni tuj pojav simpatije, o katerem se pa vendar ne da reči, da bi prišlo ali pa sploh moglo priti do posesti takšne simpatije le preko izvestnega in gori začrtanega »računanja« z lastnimi interesi.

Do istega zaključka bi pa lahko prišli tudi glede vseh drugih temeljnih etičnih zakonov, tako da niti ona hipoteza ne velja, na kateri šele gradi zgorajšnji nauk svoje pojmovanje etične sankcije.

Druga napaka tega nauka pa je v tem, da na nedopusten način zamenjava razliko med etičnim in neetičnim z neko drugo bistveno razliko, namreč z razliko med tako zvanimi absolutnimi in relativnimi vrednotami, t. j. med pojavi, ki so nam vredni že sami po sebi, in med pojavi, ki jih cenimo le kot sredstva za pridobitev ali pa za odvračanje drugih pojavov. Ako bi bilo tudi res, da so nam gotova ravnanja jela postajati »etična« šele tedaj, ko smo jih na podlagi omenjenega evolucijskega psihološkega zakona začeli pomotoma ceniti radi njih samih, zakaj pa potem tudi pračloveku, ko je radi omenjenih egoističnih svojih interesov prvič stopil v državo, prvič začel respektirati tudi tuje interese itd., vsaj njegovi lastni in specifično egoistični interesi, ki jih je vendar že tedaj tudi on cenil radi njih samih, niso bili eminenter »etičnega značaja« in zakaj nam še danes ravno izrazito egoistično ravnanje, o katerem še danes velja, da ne nastopa le ko sredstvo za dosego drugih ciljev, temveč radi samega seb, zakaj nam še danes ravno takšno egoistično ravnanje ne predstavlja sploh nikakšne »etične« vrednote?

Ako bi veljal zgorajšnji nauk ,tedaj bi nam moralo kazati »etičen« značaj sploh vse, kar ne cenimo in za kar se ne zanimamo le kot sredstvo za dosego dugih ciljev, temveč kar vzbuja naše zanimanje že samo, kakor je in brez ozira na svoje relacije do drugih pojavov. Ravno o lastnem ugodju, oziroma neugodju pa velja, da ga je skušal že pračlovek in da ga skuša še današnji človek pridobivati, oziroma odvračati radi njega samega, ne pa le kot sredstvo za povsem druge namene; pridobivanje lastnega ugodja in odvračanje lastnega neugodja bi torej kakor pračloveku tako tudi današnjemu človeku, moralo biti istovetno z nekakim viškom etičnega udejstvovanja.

Ako pa še kak evolucijonist morda poreče, da gre edino vsem našim faktičnim etičnim pojmom in zakonom značaj neke splošne veljavnosti in splošne obveznosti, dočim velja za vsa lastna ugodja in neugodja, v kolikor ne stoje v nasprotju s tem, kar smatramo danes za etično, tisto znano načelo: de gustibus non disputandum, odvrnem: Ravno ta splošna veljavnost naših temeljnih etičnih pojmov in zakonov ne more izvirati samo iz okoliščine, da je človeštvo gotova dejanja začelo ceniti radi njih samih, ker bi morali kazati v tem slučaju splošno veljavnost tudi vsi oni pojmi in »zakoni«, kojih vpoštevanje nas vede do vedno uspešnejšega pridobivanja lastnega ugodja in do vedno uspešnejšega odvračanja lastnega neugodja, torej pojavov, za katere se tudi **neposredno** zanimamo.

Iz tega pa sledi, da vlada med etičnim in ostalim, n. pr. zgolj egoističnim dejanjem še druga in bistvena razlika, ki je zgorajšnji nauk ne more utemeljiti, temveč jo enostavno predpostavlja.

Tretjič pa je o tej teoriji isto reči, kar sem bil omenil že proti teoriji prirojenih etičnih idej, namreč da išče sankcijo etičnih načel v onih straneh etičnega udejstvovanja, ki ga v isti meri nahajamo tudi na neetičnih in vseh ostalih dejanjih.

Oseba, ki kopiči vedno večje vsote denarja radi denarja samega, t. j. brez ozira na vprašanje, kaj si more z denarjem nabaviti, spada gotovo med neetične osebnosti, kar se vidi še izrazitejše v vsem njenem ostalem ravnanju in nehanju, namenjenem edinole vedno večjemu kopičenju denarja. In vendar je tudi ta oseba — ako ne sama, pa vsled podedovanja odgovarjajočih lastnosti njenih prednikov — prišla in mogla priti do tega neetičnega značaja tudi le na podlagi orisanega evolucijsko-psihološkega zakona. Prvotno je tudi tej osebi (oziroma njenim prednikom) denar služil samo kot sredstvo za pridobivanje drugih vrednot, prvotno je tudi ta oseba cenila denar le radi drugih svojih potreb in šele v svojem nadaljnjem razvoju je postala njena cenitev denarja tako trdna, da je pozabila, za kaj denar edino služi in za kaj je tudi njej prvotno služil, in začela ga je ceniti radi njega samega. Tudi tej osebi je postal denar »vrednota na sebi« le na podlagi istega evolucijsko-psihološkega zakona, kateri naj edini daje v smislu zgorajšnje teorije zadostno sankcijo vsem našim temeljnim etičnim načelom.

Zdaj vidimo, da bi, če bi ta teorija veljala, moralo biti v istem smislu sankcijonirano tudi vse ravnanje in nehanje omenjenega ogabnega skopuha, ki se v vsem svojem delovanju pokori povsem istemu zakonu.

Lahko bi navedel še mnogo drugih, ravno tako izrazito neetičnih in končno tudi etično popolnoma indiferentnih dejanj, ki nastopajo vsa kot neobhodna posledica istega evolucijsko-psihološkega zakona. (Izmed etično indiferentnih dejanj spadajo semkaj vsaj v obilni meri tudi ona, ki izvirajo iz tako zvanih posebnih in nedolžnih navad in razvad — mislim na vse to, čemur daje Nemec ime »Steckenpferd« — poedinca.)

Jasno pa je, da ne more veljati teorija, ki utemeljuje etičnost nekih dejanj na način, ki velja za vsako dejanje brez ozira na vprašanje, ali je etično ali ne.

GRADBENO PODJETJE
ING. DUKIČ IN DRUG
LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

Vseh vrst vino
Sirovi — ŠPIRIT IZ ARKOVE TOVARNE — Vseh vrst žganje
rafinirani 96·7 %, najfinejši brez vonja, vedno na skladišču po najnižjih cenah — Gorljivi
Ljubljana Telefon 5—18 ◆ „VINEA" družba z o. z. ◆ Rudnik ::: Teleton 5—18
Cognac medicinal!
Generalno zastopstvo tovarne „ARKO" Zagreb
Tovarna špirita, kvasa, likerja, konjaka etc.
Liqueur Triple Sec!

Satan in bogaboječi Job.

(Resnična slika današnjih dni.)

Gledam in motrim radirungo: Sajany Lucientes od Goye,* enega izmed najslavnejših slikarjev, ki se je rodil na Španskem v drugi polovici 19. stoletja. Zemeljska krogla plava v morju krvi; na stolu, postavljenem v krvi sedi Satan z razpetimi krili liki ogromnega netopirja, noge so mu oprte na zemljo in na kolenih ima obsežno knjigo, tričetrtine že popisano — nalik staremu folijantu in piše in piše z gosji mperesom seveda. Star je že, proti koncu nosu mu lezejo očala — staromodno, halji podobno oblačilo ima, nožni kremplji so mu zasajeni v meso naše batjuške zemlje. Ob robu krvavega oceana, kamor še ne sega val, vstajajo silhoete človeških bitij, rujejo si lase, padajo na kolena, razprostirajo roke — val krvi jih grozi potopiti. — Pretresuoča ta slika mi lebdi vedno pred očmi. Iz dolgega časa vzamem slučajno v roko Simon Gregorčičevega: Joba in psalm 118. Prelistavam, prebiram in niz misli se mi začne spajati s to Goyino sliko: Satana, in pridem do sklepa, da je ta svetopisemski Job prava slika (simbol) mučenega in trpinčenega človeštva današnjih dni — slika tistega gorja, ki mu ga je satan prizadjal z dovoljenjem Gospodovim. Kaj bi vam dalje pripovedoval o neizmernih nesrečah, ki morejo sploh človeka na svetu zadeti. Gospod satanu dovoli, da zlije na Joba vse gorje človeško, le telesno naj ga ne uniči.

In vrsta vseh teh nesreč se ravno tako bere, kakor vrsta srečnih dogodkov v Schillerjevi baladi: Der Ring des Polykrates. (Polykrat je živel v 6. stoletju pr. Kr., bil je tiran (vladar) na otoku Samosu, neverjetno srečo je imel, toda bogovi so mu jo zavidali. Okoli l. 522. pr. Kr. ga je zvabil perzijski namestnik v Magnezijo in ga dal na križ prebiti.) Jobu ni Stvarnik zavidal njegovega blagostanja, ampak Satan. Vse mogoče nesreče, kar si jih človek le pomisli, so mu uničile vse: hlapce, hčere in sinove, božji žar (strela) mu je uničil ovce in čuvarje, vihar mu je razdejal vsa poslopja, toča in nalivi vse poljske pridelke. (Kako dramatična in slikovita je ta podoba današnjih trenutkov in elementarnih nezgod, ki se v toliki meri in sili pojavljajo dan za dnem pred našimi očmi!) Kljub temu je ostal Job Gospodu zvest in Ga ni preklinjal. Satan gre k Gospodu in On mu dovoli, da ga še slednjič skuša z najhujšo boleznijo na svetu — z gobavostjo. — Job je hvalil Boga kljub neizmernim bolečinam: Bog je dal, Bog je vzel, Njegovo ime naj bo češčeno! Za zvestobo mu je Bog dal še ogromno več vsega, kar je prej imel: »dal (tudi) sedem vrlih mu sinov, dal zlate hčerke tri«.

Danes je svet tak, da ne veruje niti v Boga niti v Satana — niti na vso mogočnost prvega niti v moč drugega. — Jaz pa verujem v oba in ne zanikam niti eksistence enega, niti drugega. Ne verujem zato, ker sv. pismo tako trdi, da eksistira »der leibhaftige Gottseibeiuns«, ki se je celo nad božjega Sina spravil v puščavi (Sv. Luka 4, 1—13). »In štrideset dni ga je izkušal hudič. In Jezus ni ničesar jedel v teh dneh; in ko minejo, potem postane lačen«. Še hujše Ga naskoči hudič, misleč, sedaj ali nikoli, ko nima več življenske energije v sebi, ker mu je grozen glad izčrpal vso življensko moč — — —.

Glejte, moja logika je ta: Če verujem v osebnega Boga, moram tudi v osebnega vraga. Bog je najvišji duh, vrag je nasprotje Boga — tudi on je duh — zli duh. Če je lahko Kristus v meni, je tudi lahko vrag v meni: Luk. 4, 33: In v shajališču je bil človek, kateri je imel nečistega duha hudičevega in grozno kričal — —. In zapreti mu Jezus, govoreč: Umolkni in izidi iz njega! In trešči ga hudič na sredo, in izide iz njega (obsedenega človeka), in nič ga ni oškodoval —. V knjigi: Sestra Benigna konsolata Fenero (1885—1916). Poslovenil O. Herm. Vodenik. Založil Samostan v Rajhenburgu — berem, kako je to tako čisto in bogovdano samostansko sestro vrag v zadnjih trenutkih njenega življenja obsedel in jo hotel odvrniti od ljubezni do Kristusa. Kričala je: »Pogubljena sem, satan sem!« Še, ko je škof v Komu opravljal molitve za izganjanje vraga, še takrat je kričala: »Jaz sem satan.« — Umrla je kakor svetnica 1. septembra l. 1916.

Ljudje božji, to niso halucinacije — (teh sploh ni), to niso bajke — to je resnica. — Malo se poglobite v lastno svojo dušo in izbrskajte si tisto malo prave vere evangelija, ki ste jo še imeli, ko ste krave pasli. — Če ne verujete v alpha — morate tudi omega zavreči — ali vse, ali nič. — Nihče vas ne sili, niti Bog ne! Ali na nekaj meglenega za silo verovati, vse drugo pa zametati, to ne gre. — Biti dosleden — je lepa lastnost človeka! Če ne veruješ v Boga, vsaj v vraga (in v tega verujete, saj pravite: »to je satansko delo«* ali »danes je pa že tak, ko satan« — torej...) Od vere v vraga boste že prišli polagoma k veri do Boga — samo po zmotah pridemo k resnici — ali ena je resnica. — Bog je absolutna dobrota, vrag pa relativno zlo, skoro bi rekel — nujno in potrebno zlo. Kejr je pozitivna elektrika, je tudi negativna, kjer je pozitivni pol, tam je tudi negativni pol. Kjer je privlačnost, je tudi odbijanje itd. Če dosedanjih dokazov ne smatrate za resne, bom navedel besede † prof. dr. Wilh. Jerusalema: »Berlin. Tagebl.« št. 101, 1. marca 1922: Das Denken der Naturvölker. Die neuesten Forschungen auf dem Gebiete der Völkerpsychologie. **»Primitivni narodi Avstralije in njenega otočja, centralne Brazilije, notranjosti Afrike, Ceylona in drugod smatrajo vsa dejanja, dejstva in dogodke, ki zadevajo človeško življenje zgolj kot vpliv, nevidnih, tajnih, ali kljub temu v največji meri v trdnem, neizpodbitnem prepričanju udejstvujočih se duhov in demonov.** Ta vera v demone se je ohranila celo pri visoko kulturnih narodih starega veka — in jo ima še danes čudežna dežela Budhisma: Tibet. Prirojeno instinktivno čustvo teh narodov ni varalo — mi smo danes ta šesti čut, ki nas veže s četrto (z nadčutnim svetom) dimenzijo že zgubili in zapravili.

Nesrečen, obupan, izstradan človek — to je satanov plen. Kakor pajek, skrit v kotičku svoje mreže, preži na človeka, da ga zamota in zvije in ugonobi. — V Saratovski guberniji je bilo letos in lani največ samomorov, — glad je tam najhujše razsajal. — V ljubi kitajski deželi se povprečno umori 50 odstotkov prebivalcev. Če berač ne dobi miloščine, se ubije na pragu hiše, če upnik predolgo preganja dolžnika, se dolžnik usmrti — da mu potem kot vampir po noči kri sesa. Taka samomorilna manija je vsak prazen nič, se pokazuje že v Zagrebu in Beogradu. Atentator na Pašića pravi: da ne ve, kako se je vse to zgodilo: Poletim proti avtomobilu, za trenutek začutim kes — ali opazim, da me vidi ves ta svet (ljudje), odprem varnostno zaporo in kar na mah so streli izleteli ven — meril nisem nič. — Ubijalci se često zagovarjajo: zgrabil sem za nož — samokres — potem pa ne vem, kaj se je zgodilo. — Iz ust neke ugledne dame sem to le slišal: Nekoč grem, pravi ona, ne da bi kaj mislila, po ulici, kar zagledam gospoda, ki ga še živ dan nisem videla — šine mi kot blisk grozna misel: Ubij ga, ravno tu in tu pomeri! Ta glas je bil tako močan v njej, da je mislila, da se ji od razburjenja srce razpoči. Zopet drugič ga zagleda slučajno na ulici in isti šepet satana se pojavi. — Ali ni to isto, kakor so nas učili: Vsak človek ima svojega variha in svojega demona. V sv. pismu beremo: Ko Ahab zagleda Elijo, mu reče ta srdit: Si li ti tisti, ki nesrečo (tri leta in 6 mesecev ni bilo dežja) napravlja Izraelu? Elija mu odgovori: »Izraelu nesrečo ne napravljam jaz, **ampak ti in hiša tvojega očeta**, ki ste zapustili zapovedi Gospodove in ste hodili za maliki.«

Tako dela tudi današnji svet, kakor je delal pred 4000 ali 3000 leti (malika sta: **alkohol** in njegov zvesti oproda: seksus).

Ne tarnajte nad svojo bridko usodo, ne preklinjajte te ali one vlade — vsak posameznik nosi krivdo in odgovornost za skupno zlo. Boljše bo na svetu le takrat, ko se bodo vsakemu pojedincu odprle oči in ko bo spoznal in izprevidel, koliko gorja je vsak sam zakrivil.

Le pot **spoznanja in ljubezni** vodi do boljših časov. Vsak je sam svoje sreče kovač, vsakdo si kuje sam svoje gorje ali svoj blagor. Iz jedinic je sestavljena celota, ki se imenuje lahko zemlja — država ali svet. Samo od nas posameznikov je odvisen blagor ali pogin naroda. Od nas samih je odvisno, kako dolgo bo še trajalo kraljestvo satana na zemlji. Če bodemo **resnicoljubni** in dobri, razpadlo bo samo od sebe njegovo kraljestvo nad našimi dušami — kar je zgrajeno **na laži.**

x. x.

* V njegovih zapuščinskih spisih našli so pred kratkem akt z naslovom: »Goya pred inkvizicijo«. Tu opisuje sam, kaj se mu je pripetilo — dejstvo, ki po svoji tendenci spada v najtemnejšo dobo srednjega veka. Na temelju tajne preiskave dobil je od »Svetega Tribunala« 16. marca l. 1815. povabilo, da se Tribunalu predstavi in opraviči radi dveh svojih najkrasnejših slik: Oblečene in gole Maja (ljubici Zevsovi), ne toliko radi slik samih, ki so predstavljale znane lepotice dvora, ampak, ker se je v teh slikah odraževala obtožba proti cerkvenim, političnim in socialnim razmeram tedanje epohe na Španskem. Natanko si je bil svest, da pomeni tako-le povabilo: ali zapor, ali dolgoletno ječo, eventuelno tudi smrt. — Zbežal je v Bordeaux in po 13 letih umrl istotam l. 1828.

Človeku se ježijo lasje in pamet mu zastaja, ko čita lastnoročno napisano dejstvo, ozir. izpoved, da je to bilo sploh še pred sto leti mogoče!

(»Tagespost« 29. julija t. l. št. 205.)

* »N. W. J.«, 11. marca 1923, št. 10.528: Dr. Hans Seelinger: Dämonische Verbrecher: Grofica Tarnowska l. 1910 in Henri Dasire Landru l. 1923. in demonski vpliv Offenbachov gled. iger!

DRAMA NA MORJU.

Angleška ladja iz Grimsbyga, »Sargon«, je ribarila letos pozimi okoli Murmanska; rib je bilo malo. Zmrzovalo je, da je vse pokalo. Boljševiška topničarka je začela poditi angleški čoln, ki je ugasnil luči in brodaril semintja, da je zmešal sled za seboj. Čez 16 dni nastane nevihta. Tri dni nato je moštvo pojedlo zadnje zaloge in jelo kuriti les, stare mreže, olje, ribe. Potem so jedli otepke in pometke iz posode za moko. Čez tri dni so prvič obedovali kuhane podgane. Ribičem so že klecala kolena, da niso mogli več hoditi. Užili so puding iz lanenega zrnja, lekarniškega olivnega olja, nekaj galebov.

Zaupanje je čezdalje bolj ginilo. Prepiri so se množili. Moštvo je pilo povrelico iz kave brez sladkorja in kondenziranega mleka. Ko niso imeli več tobaka, so posušili kavno goščo in jo pušili. Pojavila se je griža. Tedaj se je prikazala nemška šalupa: »Sargon« je spustil v morje svoj rešilni čolnič in dobil od Nemcev nekoliko živeža. Dosegel je tudi, da so ga Nemci otvezli nase

Ali so zvezde obljudene?

Ako v jasni noči dvignemo oči proti sinjemu obnebju, na katerem leskeče brezštevilno zvezdic, se nehote vprašamo: »Ali so tam gori tudi ljudje?« To je vprašanje, na katero ne vemo določenega odgovora, pač pa lahko o njem domnevamo s svojimi logičnimi zaključki.

»Zvezde niso na obnebju samo za razsvetljevanje noči,« je rekel glasoviti angleški astronom William Herschel v svojem delu »Outlines of Astronomy«. »To nalogo bi vsekako boljše dovršil še en mesec... Slabo ume nauk o astronomiji tisti, ki domneva, da je Stvarnik posvetil vso svojo skrb samo zemljanom; kateri ne uvidi, da so svetovi, krožeči okrog nas, namenjeni za bivališče drugim vrstam bitij.«

Ravno to, kar trdi Herschel, so trdili razni stari, a trdijo drugi moderni astrologi in učenjaki, n. pr. Cusa, Giordan o Bruno, Kepler, Schiapazelli, Huygens, Lowell in Flammarion.

Po zakonih analogije je gotovo, da zemlja ni edini planet, napolnjen z živimi organizmi. Gotovo je, da na drugih svetovih vladajo ravno tisti temeljni kozmični zakoni kakor na zemlji. Seveda, za mnoga svetovna telesa še ni došla doba proizvajanja življenja, dočim je za nekatere že davno minula. Tudi naša zemlja je krožila milijone let brez živih bitij po vsemiru in bo, ako ne zapade požaru, brez teh zopet krožila milijone let pred svojim popolnim razpadom.

Glede vprašanja, če so na zvezdah organična bitja, prihajajo v prvi vrsti v poštev planeti našega solnčnega sestava. Luna je že preživela svojo dobo. Merkur je brez ozračja in zgoščen, kakor svinec. O nekaterih drugih je nam radi velike oddaljenosti še malo znano. Po svojem razvitku sta naši zemlji še najbolj slična Venera in Mart. Na Martu, ki je za Luno najbližje zemlji, so astronomi poleg ozračja in oblakov dognali tudi hribovje in doline, jezera in morja, toda tistih kanalov, o katerih so pisali toliko, ni več. Novejše preiskave, izvršene z najmodernejšimi inštrumenti, so dognale, da so dotične črte, ki naj označujejo prekope, optične prevare in navidezne, razmetane lise. Tudi fotografije planeta podkrepljujejo to mnenje, ker pri povečanju »kanalov« razpadejo že same po sebi neznatne črtice v nič. Še večji zmoti so zapadli opazovalci, videči dve vzporedni črti, češ, da značiti bujno obrežno vegetacijo.

Astronoma Kepler in Lowell sta najvažnejša raziskovalca Marta. Dognala sta zmerno temperaturo planeta. Dalje sta dognala, da se na njem menjajo štiri letni časi; da na njem, skoraj v enakem razdalju, kakor na zemlji, dnevu sledi noč itd. Toda kljub temu je njegovo ozračje mnogo redkejše, njegova privlačnost pa 72 odstotkov manjša, kakor zemlje. Sto kilogramov težak predmet tehta na Martu le 38 kilogramov. Mart je manjši, kakor naša zemlja, in se je prej ohladil, zato pa je na njem tudi vse substilnejše in finejše.

Z ozirom na navedene okolnosti lahko sklepamo, da so na drugih svetovih inteligentna organična bitja. Posebno glede Marta je za nas to nedvomno, dasi bodo tozadevna dejstva znanstveno ugotovili šele naši zanamci. Gotovo pa je že sedaj, da so dotična bitja v vsakem oziru starejša in naprednejša, kakor smo mi. Dalje je tudi gotovo, da dotična bitja ne morejo biti podobna ljudem, ker Martovo ozračje ne dopušča nam znanega organičnega življenja. Kakšni so, kdo ve?

Metapsihija, ektoplazma in drugo.

Profesor Dickson, dovršeni glumač in bajalnik, ki je razkrinkal že toliko spiritističnih trikov in sleparstev, ne veruje niti v novo znanost metapsihijo, ki ima v Parizu mednarodni **Institut métapsychique** z drjem Geleyjem na čelu. Pozval je javno Geleyja, naj priredi kako sejo, kjer hoče sam z naravnimi sredstvi brez slehernega spiritizma ponoviti vse vznemirljive pojave, katere spiritistični verniki devljejo na rovaš zveze tega sveta z onostranstvom. Ali stvar se ni priredila. Zdaj se je medij mudil bog ve kod, zdaj ni bilo dvorane pri roki. Razen tega pomnite, da je prof. Dickson zahteval jamstva: dovoljno razsvetljavo in možnost overovljenja — kar se je zdelo spiritistom vendarle preveč.

Slednjič je dr. Geley pisal »Matinu« pismo, izjavljajoč, da je prof. Dickson zamudil rok. »Šutasta misel«, pravi Geley, »da hoče obdolžiti učenjake in jih deliti v prevarance in prevarante, ne more niti za trenutek obrniti nase pozornosti Matinovih čitateljev. (He, zakaj pa ne?). Imena in kakovost 32 znanstvenikov, ki so podpisali besedilo tega poročila, natančna preiskava sejnih dvoran, ozki nadzir vseh poskuševalcev, poskusi uspeli v zasebnih stanovanjih štirih izmed njih — so bili vnaprejšen odgovor na to burko.« (Burka morda je! A zakaj ne dajo burkežu prilike, da sam zoper sebe dokaže, da ni drugega kakor kvantač?)

In dr. Geley naposled izjavlja, da smatra dogodek kot zaključen. To je kaj pripravno. Toda mar se more smatrati kot završen incident, ki se niti pričel ni?

Sicer pa je znani strokovnjak Paul Heuzé pisal ob tej priliki: »Nikakor se ne maram vtikati v to polemiko. Vendar o stvari sami moram reči: Neumljivo in nedopustno se mi zdi, da pri današnjem stanju metapsihiških raziskav Institut v Avenue Niel dela oficijelne poskuse v popolni temini.«

Tudi nam se zdi to nedopustno in neodpustno. Zdravi razum se upira. — Naj ti gospodje prižgo svojo svetiljko, pa bomo videli, če imajo luč. Drugače pa ne.

KAKO ČITATI OŽGANE PAPIRJE?

Kadar se reši blagajna, vsebujoča vrednostne in poslovne papirje, moraš navadno z žalostjo ugotoviti, da so dokumenti zbog visoke vročine izogleneli in postali dodobra nečitljivi. Ameriški znanstvenik H. Davis pa trdi, da v podobnih slučajih ni vse izgubljeno in da je mogoče docela razbrati tisk ali pisavo.

Davis je preiskoval slične počrnele listine, ki niso niti pod drobnogledom očitovale najmanjšega sledu po pisavi. Po brezuspešnih poskusih, kako bi železne soli, ki jih vsebuje črnilo, izpremenil v barvne soli, je Davis prišel na srečno misel, izkoristiti svojstvo fotografske plošče, da je občutljiva ne samo za svetlobo, temveč i za učinek nekih plinov in par. Učenjak je postavil list poogleneglega papirja med dve silno občutni fotografski plošči ter ostavil vse skupaj dva tedna v temi. Barvil je po navadne mnačinu ter dobil popolno reprodukcijo ne le pisave temveč tudi tiska, ki je bil na listini. Torej je resnično, da vsebujejo karbonizirani papirji pline, ki lahko učinkujejo na fotografsko ploščo. Dosedanji poskusi še niso pokazali, katera je ta delujoča snov v spaljenem papirju. Bržkone pa je slična oni, ki se dobiva pri prežiganju lesa. Najboljši so uspehi na zelo čutljivih ali srednje čutljivih pločah. Črnilske poteze se pokažejo svetle, razen na kožicah ali filmih, kjer se črke pojavijo v črnem.

Londonsko pismo

Ob Temzi, začetkom avgusta.

Ni še sigurno, če bo na pritisk zelo številnih in uglednih zelotov sistirano dovoljenje, da se sme ob nedeljah igrati v javnih nasadih cricket, golf in nogomet. Na vsak način se že veselijo edili na francoski obali unosnih obiskov športašev vseh vrst, ki se bodo v svojih Week-end vozili potem preko kanala. Neka parniška družba se bavi že z mislijo posebne Cricket-ladije, in mestni očetje Bologne, Calais in Dunkerque razpravljajo o vprašanju, da-li naj se igralne takse pobirajo v funtih ali »samo« v francoskih frankih. Morda mislijo pri tem na Amerikance. Nekaj stotisoč Amerikancev, ki jim je potovanje preko Oceana zoperno, prihajajo vsako leto le zato, da se v barih »obvarujejo vsake škode«. Baje radi velike »suše« na oni strani Oceana.

V mesecu juliju je vladala v Londonu tako »prijetna« temperatura, da je mnogo zanorcev zadela že pri prvi promenadi blizu Witecheapela — solnčarica. Strašna pa je bila nevihta nad Londonom v noči od 17. na 18. julija. Celih 6 ur so divjali elementi v nepopisni besnosti, in prvič se je zgodovilo v zgodovini angleškega parlamentarizma, da je morala Spodnja zbornica prekiniti svoje debate, ker se vsled grmenja ni slišalo nobenega govornika, niti Macdonalda. V splošnem pa je bilo kljub neugodnemu vremenu v mesecu juliju opravljenega več političnega dela, kakor v vseh drugih perijodah po premirju. Ministrski svet, Gornja in Spodnja zbornica so bili malodane v permanenci in tudi visoka družba je ostala z malimi izjemami, proti svoji navadi v prestolnici.

Angležem je res veliko na tem, da se Evropa »pacificira«. Če izvzamemo notranje težkoče, kakor štrajke, grožnje komunistov, demonstracije brezposelnih itd. najdemo v angleški družbi predvsem le en predmet vseh pogovorov: zunanjepolitična vprašanja. Povprečni Anglež se zanima v prvi vrsti za osebno stran takih problemov. Trenutno se prepirajo za dve markantni figuri: za Lloyd Georgeja in Macdonalda. V ozadju pa stoji tretja figura: Mac Kenna.

Mac Kenna naj bi vstopil kot riničar v ministrstvo. Ali najprej mu je treba zasigurati gotovo mesto v Spodnji zbornici. Stvar je težja, kakor bi kdo mislil. Ta liberalni borec bi najraje zasto[illegible] volilno okrožje, ki ga imenujemo Cit[illegible] je središče trgovskega življenja. [illegible] finančno predmestje je že v trdnih rokah. Sir Banbury in Greenfell sta prototipa pristnih toryjev. Prej bi se pustila zmleti v kašo, kakor da bi se odpovedala le pičici svojih pravic. Poleg tega je Mac Kenna kljub intimnemu prijateljstvu, ki ga veže s sedanjim kabinetom, objavil še minimalno zahtevo, ki jo je lahko tolmačiti kot zatajitev njegove liberalne doktrine. Jasno pa je kakor beli dan: poprej gre kamela skozi uho šivanke, kakor pa neskesani liberalec skozi omrežje strankarske organizacije konservativcev...

Gospod Lloyd George je pričel v Spodnji zbornici z ogromnim, vse obsežnim delovanjem. V Spodnji zbornici sedi še vedno v onem uradu, ki pritiče novemu premierju. On se kratkomalo ne da prepoditi. Tam je radi tega prijetno, ker vodi iz njegove sobe posebni hodnik naravnost za tribuno speakerja (govornika) in ker je s pisalno mizo zvezana sejna dvorana tako, da je lahko slišati govor dotičnega poslanca. V tem kabinetu urejuje Lloyd George svoje znamenite memoarje, čijih dohodek v višini 90.000 funtov je bil nakazan pomožnim obratom bivših frontnih bojevnikov. Pravijo, da je to zelo zvita, taktična poteza. Iz te sobe vodi Lloyd George svojo malo stranko, narodne liberalce, tu sestavlja govore, ki dosezajo **če nič druzega, vsaj kurijozitetne uspehe.** Lloyd George je izvrsten poznavalec angleške narodne duše in morda mu je za efekt več kakor za drugo. Ali glavni moment njegovega delovanja je usmerjen k novemu velikemu cilju: propagandnemu potovanju v Zedinjene države. Lloyd George ve prav dobro, kje da korenini njegova moč. Onstran Oceana nosijo milijoni plemenitih Amerikancev njegovo sliko brez madeža v srcih. Tam ni znan samo kot genijalni organizator zmage, temveč predvsem kot borec za pravico in svobodo. Znan je kot mož miru, ki je sklenil z nesrečnimi Irci pakt svobode. On je Roosevelt in Lincoln v eni osebi.

Sledeče ni šala, gotovo pa ima simboličen pomen: Lloyd George sledi zahajajočemu solncu, delavski vodja Macdonald pa gleda jutranjo zarjo. Po sklepu zasedanja namerava mogočni leader potovati v Orijent, zlasti v Carigrad, Atene in Angoro. Nekje se bo sestal tudi z voditelji ruskega naroda. V nobeni državi na svetu ni beseda »lojalna opozicija« bolj utemeljena, kakor v Angliji. Voditelji angleške delavske stranke se morajo trenutno boriti na dveh frontah: desno proti meščanskim strankam, na levici pa proti nepomirljivemu radikalizmu. Nič ne bi bilo izrednega, če bi Macdonald potoval po nalogu obeh sovražnikov in svoje lastne stranke v nadaljnji Vzhod. Boljševiki, ki trkajo vedno pogosteje na indijska vrata, se bodo z delavskim zastopnikom gotovo lažje razumeli, kakor z lordom Curzonom, angleški komunisti pa bodo samo profitirali, če bo dajal britanski imperijalizem Moskvi kake koncesije.

Politika pa ne miruje kljub sklepu zasedanja. Spravili so jo takorekoč v konzervne steklenice ter jo poslali na potovanje. Lloyd George gre v Zedinjene države, Macdonald v Turčijo, Asquith v neko tuje, gorsko gnezdo, kjer bo pisal svoje spomine. Okoli Baldwina bo kmalu vladalo zatišje. Velika družba se je zakasnila za celi mesec, zato si izbira svoja letovišča šele sedaj. Posebni gospodarski pojav politične visoke konjunkture je dejstvo, da mnoge zavarovalnice proti dežju meseca julija niso mogle zadostiti svojim obveznostim. Kolikor jih je ostalo, delajo sedaj sijajne kupčije, ker je s pozno sezono izginila možnost deževja, s tem pa so poskočile premije. Sicer pa so Angleži to leto otvorili posebne urade, kjer lahko za stave navdušeni športaši stavijo, kako dolgo bo trajalo v letošnjih počitnicah deževje. Tako je dana mnogim prilika za »prijetno zabavo« in vabiji ve profite...

Dr. A. P.

Emil Štefanovič:

Kuluk.

Do danes se je zelo mnogo pisalo, kakor tudi govorilo o kuluku. Zlasti vladi nasprotno časopisje skuša uporabljati kuluk v svoje strankarske svrhe tako s svojim časopisjem, kakor tudi potom svojih zaupnikov. Prirejali so se celo shodi in sestanki, na katerih se je kričalo, da hočejo radikali vse Slovence pokulučiti in operiralo z drugimi zavijanji in pritiskalo na najnižje instinkte mas, kakor tudi poedinca. Najinteresantnejše pri tem pa je to, da si gg. opozicijonalci niso na jasnem, **kaj je to kuluk,** niti ne poznajo teksta zakona, niti pred kratkem izašlega pravilnika, niti se niso poglobili v vsled vojne razdrapane težke narodne, kakor tudi svetovne gospodarske prilike.

V kolikor smo mogli zbrati v tem kratkem času materijala, se hočemo resno in objektivno poglobiti v to vprašanje in servirati naši javnosti kuluk tak, kakor je v resnici brez primesi iz leve ali desne strani.

Kuluk ali tlaka je dajatev delavne sile pri javnem bremenu. Prisilno delo v naravi, katero je obremenjevalo v srednjem veku in tudi v enem delu novega veka samo nižje sloje, se je izkoriščalo od strani fevdalne gospode v pravcate orgije nad delavnim ljudstvom. Ta tlaka je bila v circa sedemnajstem stoletju odpravljena, kar se je zgodilo v Franciji l. 1787., ko je bila tlaka zamenjana z dajatvami v denarju v svrho plačanja stroškov pri javnih delih v obče, a zlasti stroškov pri napravi in popravi potov. Ali dajatve v denarju so se med tem pokazale kot neprilične v dosego svojih ciljev in zato se je l. 1836. uvedla v Franciji ponovno tlaka v obliki prisilnega dela v naravi, vendar samo za graditev in vzdržavanje takozvanih vicinalnih (vaških) potov, to je cest, potrebnih posebno za kmeta in njegovo vaško gospodarstvo. Ceste so veliki promet, ki so služile interesom splošnega prometa in se dotikale interesnih sfer velikih upravnih jedinic (departmenta države), so se pogradile, oziroma vzdržavale in se tudi še sedaj vzdržujejo z njihovim lastnim budžetom.

Interesantno v vprašanju prisilnega dela v naravi je vprašanje francoskega parlamenta na svoje departmane leta 1793. — ali je potrebno, da se zakon o prisilnem delu ukine. Odgovor vseh departmanov s štiri petinsko večino je bil, da je neobhodno potrebno v interesu narodnega gospodarstva, kakor tudi v interesu departmanov, da ta zakon ostane naprej v svoji popolni veljavi, da departmani so šli celo tako daleč, da so svoje ceste, katere niso mogli vzdrževati s prisilnim delom, spremenili v »vaška pota z večjim prometom«, samo da bi lahko izkoristili imenovani zakon v interesu dobrega prometa in svojega gospodarstva.

Od tega časa pa do danes je ta zakon o prisilnem delu v Franciji ne samo v veljavi, temveč igra velikansko vlogo kot zakon že stoletja preizkušen in ugotovljen kot zelo dober v interesu prometa in celokupnega gospodarstva. Ugotoviti moramo pri tej priliki, da je bilo v Franciji v letu 1900 55.819 kilometrov cest izdržanih z denarnimi dajatvami, a 620.877 kilometrov pa s prisilnim delom v naravi (kulukom), katero se je zamoglo odkupiti z denarnimi sredstvi.

E, pa ako je ta zakon v Franciji, katera država je bila ne samo torišče najsvobodoumnejših idej, za katere je francoski narod položil nešteto krvavih žrtev in v masah umiral v revolucijah proti tiranskim in reakcijonarnim vladam, dober, potem bo ta zakon tudi dober pri nas, ki se resnici na ljubo ne moremo še primerjati z gigantskimi borbami francoskega naroda za svojo svobodo.

Slične zakone ima tudi Nemčija in Amerika, da se ne oziramo na Rusijo, pri kateri temelji celokupni gospodarski sistem na principu prisilnega dela.

Trši, kakor je francoski in naš jugoslovenski kuluk, je bil kuluk v bivši Avstriji, kakor nam to potrjuje zakon z dne 21. februarja 1912, veljaven za vojvodino Kranjsko glede gradnje in vzdrževanja javnih neerarskih cest in potov, b) občinske ceste in občinska pota. § 15. Za preskrbo tozadevnih denarnih terjatev in naturalnih del (kuluk), kakor onih, ki zadevajo občine v izpolnjevanju dolžnosti glede deželnih cest veljajo določila občinskega reda.

Občinski odbor sme za občinske potrebe tlako ukazati in razločiti, kako se tlaka razdeli, in če se more odkupiti, po kteri ceni (meri) se odkupuje.

Na tlako se smejo namestu sebe tudi drugi rabni namestniki pošiljati, ali pa naj se po ustanovljeni ceni odkupščina plača v občinsko blagajnico.

V sili, ko je treba kako delo naglomt in z vkupno močjo storiti, mora vsak za delo pripraven človek zastonj na tlako.

Iz navedenega je jasno razvidno, da smo imeli kuluk že v bivši Avstriji, dasi se je v praksi le bolj redko izvajal, kar je zvezano z ogromno škodo prebivalstva in kar nam dokazujejo zlasti v nekaterih občinah jako slaba pota.

Navedeni primeri kuluka nam dokazujejo, da ta javna obremenitev načelno ni nesvobodna in nepravična, razume se, ako se pravično obremeni vse društven sloje in tako se pri tem postopanje podredi kontroli široke javnosti.

V našem zakonu, ki je kopija francoskega iz l. 1836, se je polagalo na vse to globoko pažnjo, kakor nam to dokazuje pravilnik **»o uporabi ljudskega dela za popravo javnih cest« izdan na podstavi § 25. zakona o proračunskih dvanajstinah za mesece julij, avgust in september 1923.** V kolikor pa zakon o kuluku in pravilnik še niso dovolj jasni, se bo pokazalo v praksi in kar bo nepotrebno, se lahko potom ministrske naredbe spopolni, oziroma spremeni.

Zakon o kuluku, kakor je to razvidno iz čl. 3. pravilnika, se ozira zlasti na socijalne prilike poedinca, ker določa, da se dá odkupiti osnovna mezda s takso za zameno osebnega dela z 20 Din po eni osebi in poviša to takso pri tistih, ki plačujejo 100 do 300 Din neposrednega davka na dvojno osebno ali dvojno osnovno mezdo v denarju in se tako stopnjuje naprej do tistih, ki plačujejo od 50 do 100 tisoč neposrednega davka na 30 kratno osebno osnovno ali 30 kratno denarno osnovno mezdo. Posebno ne smejo ne zase ne za drugega delati osebe mlajše od 18. in starejše od 50 let. Tako razvidimo, da je ta zakon, v kolikor je to mogoče, socijalno pravičen, ker zadene vse sloje.

Običajno se trdi, da so naturalne dajatve v svrho zadostitve javnih potreb le nepotrebne obremenitve in da je pravičnejša, kakor tudi umestnejša denarna dajatev.

Za tistega, ki pozna vse težkoče izvajanja davčnega sistema v praksi, to nikakor ne drži, ker je le malo davkov, ki se morejo pravično razpredeliti. Saj je vendar znano, da vlada splošno nezadovoljstvo vedno pri razpredeljenju denarnih dajatev. K temu dejstvu se pridružuje tudi to, da vlada sedaj vsesplošno pomanjkanje denarnih sredstev.

V naši državi je mnogo več krajev, kjer se lažje razpolaga z delavno silo, kakor z denarjem. Isto velja zlasti za Slovenijo, kjer vlada velika brezposelnost in je popolnoma razumno, da človek lažje daje ono, od čegar ima več, nego ono, kar mu primanjkuje. Nikakor se pa pri tem ne sme ozirati na industrijska mesta in centra, kjer se lažje pride do denarja, ker je takih krajev le malo, medtem ko so ostali kraji v večini.

Med tem se je zakon tudi pobrigal za tiste kraje, ki lažje podnesejo denarne dajatve, s tem da odrejuje, da državna oblast odredi to vrsto javnih obremenitev le tam, kjer je to potrebno, to se pravi tam, kjer se običajno z rednimi sredstvi ne more doseči zaželjenega cilja.

Vojna je večji del naših predvojnih naziranj o svetu konfundirala in spremenila in to tako globoko, da je neobhodno potrebno, da se z izrednimi napori restavrira in zopet upostavi kontinuiteta s predvojnim stanjem in da svoje započeto delo v kolikor je to le mogoče tudi pravilno nadaljuje. Pri tem dejstvu ni niti koristno niti modro dosti filozofirati in čakati, ker hiti čas preko nas in se to, kar bi se moralo sedaj storiti, ne bo mogio nikdar več nadomestiti.

Kuluk se tudi ne sme posmatrati iz našega domačega slovenskega gledišča, ker imamo še precej dobrih potov ter posedujemo dovolj materijala (kamenja), temveč z gledišča večine tistih krajev v državi, kjer tega nimajo in so ceste že popolnoma izginile in kjer je potrebno izrednih naporov, da se ponovno restavrirajo.

Mi vidimo, da je bilo torej popolnoma upravičeno in celo neobhodno potrebno, da je država zgrabila stvar odločno v svoje roke, da povzdigne narodno gospodarstvo, v katerem je zapopadeno gospodarstvo vsakega poedinca, katero se pa brez dobrih cest ne da zamišljati.

Ako pa pri nas v Sloveniji ni to potrebno in ako se da cilj doseči s kulturnejšimi sredstvi, se sigurno ne bodo upotrebljale na podlagi tega zakona dopuščene mere. In tako bomo mi od kuluka obvarovani ter bomo kot kulturni ljudje, »kakor smo že tako strašno pametni in modri«, si znali sami pomagati s svojo visoko kulturo.

Ako pa imajo gg. opozicijonalci proti kuluku kaj stvarnega pripomniti ali popraviti, je njihova dolžnost, da objektivno mirno in resno razpravljajo v svojem časopisju o vprašanju, s katerim je zvezan naš promet in z njim celokupno narodno gospodarstvo, nikakor pa ni v redu, da razširjajo v mase slovenskega naroda vesti o kuluku, katerega, kakor se vidi, sami niti ga niso preštudirali, niti ga ne poznajo, vesti, s katerimi nočejo zavestno ali podzavestno razdirati naše narodno gospodarstvo.

Od vlade pa bi bilo jako umestno, da bi pustila interpretacijo, kakor tudi zgodovino kuluka potom občin javno pred cerkvijo razglasiti in bi na ta način energično naredila konec demagogiji opozicijonalcev.

— **Godbena obilica.** Samo Amerikancem je moglo priti na misel, da bi si privoščili muzikalen teden, seveda ne preprost sestanek skladateljev in virtuozov, ki bi razpravljali o potrebah svoje umetnosti, temveč udeležbo vseh javnih in zasebnih organizacij, ki pošljejo po en orkester. Zato je bilo nedavno skozi ves teden v Novem Yorku vse polno godčevskih zborov iz osnovnih ali višjih šol, ki so izurile glasbenike v svojem okrilju. Osem dni so bila občinska poslopja, parki, javni nasadi, križišča, šetališča, trgi, z eno besedo, vsa prosta mesta uradno zasežena za muzikante furiante. Upajmo, da se jih New York ni tolikanj preobjedel, da bi poslej odklanjal umetnike, celo prave.

Prava dolžnost v senci čaka na voljo.

(Sully Prudhomme.)

Znoj.

Toplo živo telo neprestano izpariva gorkoto v svojo okolico. Ta izguba toplote se mora nadomestiti z gorkoto, ki se tvori v telesu. Telo se bori z ojačeno tvorbo toplote proti izgubi, ki jo povzroča izparivanje. Ako je zunanja temperatura nizka, mora snovni proces v telesu proizvajati več toplote, kar se vrši z delovanjem mišic. Odmetovalec snega ali voznik dvigata pozimi svoje roke proti prsom in si tako z delovanjem svojih mišic zvišujeta telesno gorkoto. Vsakdo ve, da je gibanje izvrstno sredstvo proti mrazu.

Po drugi strani se ob veliki vročini čuvamo, kolikor nam je mogoče, da prihranimo tvorbo odvišne toplote.

Drugi regulator toplote obstoji v znojenju ali potenju. Znano nam je, da more vzdržati človek, ne da bi zvišal svojo telesno temperaturo, v prostorih, ki daleko presegajo toploto njegovega telesa. N. pr. v toplotnih kopeljih, v znojilnih kopeljih itd. To je tem bolj pomenljivo, ker se vrši snovni proces in z njim zvezana tvorba toplote v človeškem telesu kar naprej tudi ob zelo visoki temperaturi. Jasno je torej, da moramo toploto oddajati, ako se nahajamo v atmosferi, ki je toplejša od našega telesa. To uganko je najprej rešil Benjamin Franklin (l. 1750). Izločanje znoja je vzrok ohlajevanja telesa, in sicer se to izločevanje ob visoki temperaturi znatno poveča. Izločeni znoj izhlapeva na površini telesa in poraja s tem takozvano hlapno ohlajevanje. Na ta način se telo ohladi in zadobi svojo navadno toplino.

Tudi ako tvorba toplote v človeškem telesu vzpričo ojačenega delovanja mišic narašča, se mora potem povečanega izločanja znoja povzročati ohlajenje. Zato se znoji telo tudi pri zračni temperaturi pod ničlo, ako pri tem z mišicami močno gibljemo. Po obilno zaužiti jedi se tudi potimo radi toplote, ki se na ta način pomnoži.

Znojenje pa nam koristi le tedaj, ako je obleka prodirna toliko, da more skozi obleko, zrak in ako zrak, ki obdaja telo že ni prenasičen z vodnimi hlapi, kakor n. pr. pred nevihtami ali v tropičnih krajih. Ako je zrak prenasičen vodnih hlapov, občutimo toploto kot neprijetno soparico, kar prihaja odtod, da v tem slučaju znoj ne more popolnoma izhlapeti. Prav tako je, ako zrak ne more prodirati skozi obleko; zrak, ki obdaja telo se nasiti z vodnim hlapom in preprečuje izparivanje znoja ter s tem povzroča občutek soparice.

— **Batrahomiomahija.** Nekatere francoske pokrajine, zlasti Aube, Meurthe-et- Moselle, so preplavljene s poljskimi mišmi, katerim pravijo v Spodnji Idriji »voluharice«. Poljedelski minister Chéron je sklenil, da jih bodo zatrli z dušečimi plini, ter odšel s komisijo na lice mesta, proučevat učinek nove odredbe.

— **Prometna statistika.** Promet potnikov na avtobusih, cestnih železnicah in čolnih v Franciji zdržema raste. V prvih treh mesecih t. l. se je vozilo nad 243,498.900 oseb. Premerila se je razdalja 35,629.816 km. Voznina je znašala 77,249.678 frankov 20 centimov.

— **Poljski lojalizem.** Ko je maršal Foch potoval skozi »Severno Francijo«, kakor čestokrat nazivljejo Poljsko, in je vlak prihajal proti postajici Dziedniece, je moral vhakovodja nenadoma ustaviti. Na tirnicah je namreč stala starka, mahaje z rdečim robcem. Ko so jo v skrbeh izpraševali, misleč, da gre za pretečo opasnost, je kmetica želela videti maršala. Ta se je radovedno prikazal pri durih svojega voza in starka mu je z velikimi pokloni izročila pazno naloženo košaro, kjer je bilo klobas, jajec, troje piščancev in oddojeni prasiček.

— **Čudna smrt.** Funtek, »najlažji slovenski pesnik,« nam je svoj čas poklonil pesniško zbirko »Smrt«, kjer najdeš 29 slučajev neobičnih smrti. Te njegove inačice si bo pomnožil, kdor prelista tragikomično kolekcijo Jeana Richepina »Les Morts bizarres.« Neki moj sošolec se je rad zabaval s tem, da je izumljal vse raznolike načine, po katerih se da umreti. Je li pa ugotovil, da te često vzame bela žena povsem drugače, nego bi bil pričakoval? Koliko bojazljivcev n. pr. je padlo junaško na bojiščih! Koliko čvrstih in čilih osebnosti je izpodrezal zloglasni pomarančni olupek ali pa kamen v mehurju, n. pr. Cromwell. Dumont d' Urville, ki je križaril po vseh morjih in ušel pogostoma ladjelomu, je poginil ob železniški nezgodi. Debeli dunajski general, ki se je vsak čas bal, da ga bo zadela kap, je korakal nekoč mimo stare hiše, od katere se je odtrgal kap in ga ubil! On dan so francoski listi poročali o Feliksu Goualardu iz Courneuve, ki je pozabil ključ od ograje in se po noči splazil čez zid, skočil pri tem na slaboten pokrov greznice in se pogreznil v globoko gnojnico. Na klic je prihitela mati, da bi ga izvlekla, pa je še sama utonila s sinom. Pač bi bilo lepše, ločiti se iz solzne doline kakor vojvoda Clarence, ki je utonil v sodu malvazije!

— **Dr. Voronof.** Ruski zdravnik, ki v Parizu premlaja raznovrstne samce, da postanejo čvrsti in čili ploditelji. Za nekaj časa pa namerava pustiti v nemar opice, kunce, morske prašičke, peteline, ki imajo od operacij sami užitek vrgel se bo na ovne. Odlični profesor je namreč opazil, da operiranim jarcem poganja obilnejša volna. Trgovina z volno pa donaša vsako leto milijarde; toda francoski mrkači imajo precej redko kodrasto volno po hrbtu, dočim so inozemski baci in bici pravcati kosmati strici. Dr. Voronof se usti, da bo slednjemu backu podaljšal podlanko za štirideset centimetrov. No, če se to posreči, bomo v kratkem kupovali celotno moško obleko po 300 dinarjev. Ali ni pri nas nobenega drja Krokarskega, ki bi tudi našim bigljem, pugljem, bravcem, skupcem in koštrunom nategnil zlatonosno runo.

— **Do ut des.** »Dam, če daš« je znano« juristovsko geslo, ki označuje takozvano kravjo kupčijo. Smisel je tako preprost, da ga more pojmiti mlada devičica, kam li star grešnik, kakoršen je bil Lenart Lenček. Nekoč je klečal v izpovednici pred bradatim kapucincem Lackom, čigar dolge baruse in kocine so štrlele skozi leseno rešetko. Pobožni skesanec se je med žebranjem uvodne molitvice in med izpovedjo igral z redovnikovo kodeljo ter izprepletel nasršene vose z rusimi rusami. Tedajci pa jame menih omecavati ter oklevati, ne vedoč, ali bi dal odvezo. »Častiti oče«, ga nagovori grešnik Lenart, »ako me vi ne odvežete grehov, tudi jaz ne odvežem vaših brkov in vaše brade.« Videč, da je zvijačno ujet, se je dal samostanec končno vendar omečiti. Tako sta bila oba odvezana.

— **Amerikanski čin.** Na posebnem vlaku iz Pariza v Cherbourg. Nenadoma zavpije v spalnem oddelku Amerikanec F. Auditore: »Moji dragulji! Hudiman, svoje dragulje sem pozabil.« Tedaj je rotil spremljevalca vlaka, naj veli ustaviti brzec, a zaman. Kar možak odpre vrata in skoči nepoškodovan na tir. Najame avtotakso in se vrne v bivšo svojo sobo, najde bisere, se odpelje v bližnji aerodrom Bourget in se z letalom pripelje ob istem času kot brzi vlak v Cherbourg. V redu dobi prtljago iz svojega oddelka in še isti večer mirno puši dišečo havano na krovu Homerica.

Henry Bordeaux:

Vijolična ura.

Družina Nouhaus se je obotavljala zapustiti svoje posestvo v Daufineji ter se vrniti v Pariz. Gospod se mudi ves dan na lovu, včasih se celo zateče kar za dva dni v gorovje Grande-Chartreuse, da bi ustrelil divjo kozo. Gospa pa, ki ni prijateljica šuma in hruma, izkorišča samoto za sprehode po vasi in okolici, kjer jo vsi seljaki poznajo, ali pa se bavi s čtivom in glasbo. Vendar jo včasih ta samota teži: njen soprog je skoro vedno odsoten, oba njena sinova sta v gimnaziji in se prvi pripravlja za vstop v Saint-Cyrško šolo (moj Bog, da, že, tako mlada se je poročila!), drugi pa se pripravlja za izpit; in tako ji je dana ugodna prilika, da neguje in razvija svoje notranje življenje, kar ji ni preveč po godi, saj je bolj naklonjena k udejstvovanju kot pa sanjarenju.

Dan obiskov je bil vedno na soboto, toda proti koncu oktobra, ko se že bližajo Vsi sveti, so poseti precej redki. To pot se ni pripeljalo več kot dve, tri kočije, ki pa so se spet zgodaj vrnile, ker je bil kraj na samem. Zdaj je šele peta ura, pa že spet je gospa sama v salonu in se skozi velika odprta vrata ozira na pokrajino, potopljeno v čudovito ubranost, samo barve trt in salvij se krvavo odražajo na vijoličastem ozadju.

Gospa Nouhan je za poizkus odprla knjigo, da bi čitala. Pa se že slabo vidi, ker nastaja mrak. Vstala je in stopila k steklenim vratom. Kako lep, kak mehak je tak večer zapadajočega leta! Najrazličnejše misli ji plovejo v zavest, ozira se v svoje redovito in enovito življenje. Ni se še privadila, da bi se udala vplivu prirode; vselej jo je karkoli zaposlilo. Zdaj pa stoji tu, nepremično, oprta na vrata, pretapljajoča se v večer, ki se ji bliža s tihimi koraki.

Nenadoma jo preplaši hipen glas:

»Iskal sem vas, gospa, v tem somračju.«

Gospa Nouhans se je zbudila iz zamišljenosti; samo po sebi je umevno, da bo sprejela svojega najbližjega soseda v tem kraju, gospoda Mihajla Girardyja, s čigar ženo je v dobrih prijateljskih odnošajih.

»Magdalena vas pa ni spremila?«

»Prišel sem peš skozi bukov gozd. Ona ne ljubi hoje, jaz pa sem pravcati oboževatelj pešpoti, posebno v tem času, ko je zrak tak lahek, in je vse kakor prepojeno v nežnost in mehkobo Posebno zdajle, v tej uri; da, vijoličasta ura, to!«

»Vijoličasta ura?«

»Kajpada; glejte: vse je vijolično, skale in zemlja sama. Saj ni niti cela ura, dvajset minut le morda, toda v teh dvajsetih minutah sevajo vse stvari v neizrazni čistoti — in potem se bo nenadoma zgrnila noč.«

»Da... Zgrnila se bo noč, tudi za nas!«

Ta trpka opazka je gospoda Mihajla, ki je poznal gospo kot vedro in ravnodušno, osupnila, zato se ji je približal in jo malce šaljivo vprašal:

»O, o, navdaja vas bližina praznika mrtvih. Na kaj ste mislili ravnokar, tako sami pri tem oknu?«

»Na nekaj neveselega in morda tudi smešnega: danes sem izpolnila štirideseto leto.«

»Danes?«

»Da, danes. Morda mi boste oporekali, vi niste ljubezniv. Morda mislite, da sem jih že davno izpolnila?«

»Kako se varate, gospa! Čital sem, da je nekoč Chateaubriand, ki ga je prevzela silna melanholija, odvrnil neki radovedni gospe: »Danes sem izpolnil štirideseto leto.« Toda on jih je imel že zdavnaj za sabo, pa le on.«

»Nagajati mi hočete...«

»Čakajte, čakajte, gospa. Vi ste tako prevdarni, tako prosti vsake koketnosti, da se upate trditi »imam štirideset let«, čeprav vam do tega še morda nekaj let manjka. Toda nič ne pomaga: mladi ste, toda samo vi tega ne veste in nočete priznati! Pa vzemimo tudi, da ste že res dosegli to starost, ali je na tej stvari kaj bolestnega ali, recimo, smešnega, če ste pa v resnici ostali kot ste bili?«

»Nisem mislila na to, temveč...«

»Na kaj pa?«

»Veste, o tem je težko govoriti.«

»Vam pomagam...«

»Ko ste vstopili, mi je šinila misel: danes imam štirideset let; živela sem, mislim, dovolj... no, konečno, ne ravno slabo.«

»Če bi midva ne bila stara prijatelja, bi popravil to prošlost in to obotavljanje.«

»Hvala! Glejte: moja mladost je mrtva, in nikoli, nikdar se mi ni kdo razodel...«

»Kaj je to kaj tako strašnega?! Sicer bi ga vi itak ne poslušali do konca.«

»Do konca, gotovo ne. Toda vedno je treba začetka, toda meni je začetek neznan.«

»Kadar se to začne, se ne neha nikoli.«

»Po ulicah mi ni, n. pr., nihče nikoli sledil, v družbi se ni nihče oziral po meni, in ta osamljenost, ki me je po navadi navdajala s takim ugodjem, na katero sem bila zelo ponosna, me danes boli, muči, danes ob moji štiridesetletnici. Glejte, to uprav je ono žalostno in smešno občutje. Seveda sem srečna in svojega moža ljubim, toda na dan, ko doživi žena štirideseto leto, bi moral biti njen mož pri njej.«

»Ničesar ne ve o tem ubogi Klavdij in mirno dalje strelja. Divim se vam, vi, najčastnejša žena!«

»Ne mučite me...«

»O, prosim...«

»O, saj nisem tako hudo mislila. V moji starosti je vsaka mati preskrbljena za nadaljno življenje; pravzaprav sem nespametna, da se razburjam, saj mi bosta v pomoč in podporo moja dva sinova, samo to sem hotela izjaviti, da ni težko ostati poštena in častivredna. Zadostuje, da je človek tak že na videz.«

»... da je človek tak že na videz — morda. Toda malo je žensk, ki bi imele na sebi sledi povsem krepostnega življenja, in katere so take, zaslužijo upravičeno občudovanje. In res: vsakdo jih občuduje kot umetnine.«

»Zaradi njihove starosti?«

»Ne, temveč zbog redkosti. Tišina, ki vas vznevoljuje, je najlepša nagrada.

Ali se razodeva Oskar Wilde g. prof. Richetu?

(Za ali proti špiritizmu.)

Pariz, začetkom avgusta.

Na Boulevardu Barbes je bil velik diskusijski večer. Prijatelji in nasprotniki špiritizma so branili svoje teze z veliko spretnostjo in dobrimi argumenti. Slišal sem avtoritete, kakor: Heine, Saworski, Louis Gastin, d' Champville in Tonarelli. Bilo je zelo zabavno, dasiravno koncem koncev ni prišlo do pretepa.

Ker večer itak ni nudil kaj posebnega, ura je bila ravnokar dvanajst, smo radevolje sledili povabilu, ki nam ga je dostavil g. Gustav de Champville, France«, obenem načelnik »Société internationale de Recherches psychiques«. Njegova delavnica je polna faustovskega duha. Govorili smo dolgo ter izdatno o problemu, ki tvori danes v najodličnejših angleških krogih predmet vseh diskusij: Koliko resnice je na tem, da se je prof. Richet razgovarjal z Oskarom Wildejem?

Predvsem nekaj dejstev, kakor jih rikazuje g. Richet, prva avtoriteta na tem polju. Izpovedal je tako, da si upa vsak čas priseči. Duh Oskarja Wildeja se je razodel naenkrat potom medija miss Travens. Znani londonski matematik, prof. M. T., je fungiral kot tajnik. Wildejeve izjave so bile v stilu pesnika. Evo nekoliko poizkušenj.

»Obžalujte Oskarja Wildeja, njega, ki je bil na tej zemlji kralj življenja. Sedaj mu povzroča samo spomin na ono lepoto neizmerno bol. Spadal je k onim, za katere je svet dejansko obstojal. Drugi so zamogli izprazniti kupo idej do dna: on sam pa je srebal le rdeče vino življenja...«

Njegov navadni tema je kritika živečih, angleških pisateljev. O Arnoldu Benettu pravi:

»On se je s čarobno palico svojega mojstra Flauberta tako dolgo igral, da je nazadnje samega sebe in druge prepričal, češ, da je razkril neko tajnost.«

O Bernardu Shawu:

»Onemu, ki globoko misli, se vzbudi sočutje, če vidi, kako se ta modni dramatik trudi ostati za vsako ceno originalen. Shaw nima v resnici niti najmanjšega smisla za zunanji značaj in notranje bistvo onih ljudij, ki jih skuša sklicati.«

Končno še sodba duha o današnjih ženskah:

»V naši dobi so ženske vsaj ohranjevale svojo zunanjo lepoto, Danes je žena neke vrste parasit na deblu socijalnega življenja, kakor bradavica na nosu pijanca...«

O teh stvareh hočem še sporočiti sodbo g. de Champvillesa, o katerem mislim, da kljub ogromnemu znanju ni nikak fanatik in pravaš:

»Ni več dolgo do trenutka, ko bo vsa znanost povabljena na veliko diskusijo o špiritizmu in o sorodnih vedah. Materijal, ki ga objavlja g. Richet v svoji knjigi, je samo mali del onega, kar eksistira. Eksperimenti se nadaljujejo pod najstrožjimi znanstvenimi pogoji. Kar zadeva medijumistične izjave Wildeja, moram reči, da predstavljajo novum svoje vrste. Rezultat daspravljati v ospredje. Znanstveni svet bo o tem dobil že v kratkem času zadovoljive informacije.«

Nekaj mi je prigovarjalo, da stavim vprašanje: »Ali duh takega moža, kot je Oskar Wilde, ki je preizkusil vse življenje v svojih vrtoglavih višinah in globokih prepadih, če ta človek res ni mogel podati inteligentnejših pojasnil, kakor par banalnosti o Benettu, Shawu, ter o ženskah, ki pa k vsemu temu niso niti pravilna?«

Do danes še nisem dobil odgovora.

— *ap.*

Zaščitnik kralje v.

Leopold II. je dal Paoliju vzdevek »zaščitnik kralja«. Nihče ni bolj zaslužil takega naziva. Celih 25 let je imel nalogo, da je po Francoskem sprevajal tuje vladarje, bodisi da so potovali inkognito ali pa službeno. Svoj posel je opravljal s čuječnostjo in vnemo, ki so se ji čudili njegovi visoki varovanci. Edvard VII. mu je najbolj prijateljski zaupal. Nekoč toliko da ni opustil svojega letovanja v Biarritzu, ker je bil njegov obični angel varh upokojen. Po dolgih pomenkih med Londonom in Parizom so slednjič obljubili kralju, da ga bo oficiozno nadziral Paoli. To se je tudi zgodilo.

Ko je Georges V. letoviščaril v Aix-les-Bainsu, je na svojih šetnjah srečaval od sile beračev. Nekega dne je na to opozoril Paolija. Ta se je zadovoljil z nasmeškom. Kralj pa je zamrmral: »To so poštenjaki.« — »Veliki poštenjaki, ki bi se dali ubiti za vas, Veličanstvo?« — »Kako morete trditi to s takšnim prepričanjem?« — »To so sami moji uslužbenci, ki imajo nalog, pažiti na vas.«

To je bil morda edini slučaj, da je Paoli izdal poklicno tajnost. Kadar so ga izpraševali, če mu vladalci dajejo dosti posla, je Paoli odgovarjal: »Kaj še! Nihče ni bolj pokoren nego monarh. Rečeš mu: — Na sprehod ne pojdete. — Pa res ne gre! — Vstali boste ob devetih. — Vstane ti ob devetih. — Ogibajte se gospe Nekogove. — In ogiblje se gospe Nekogove navzlic njeni milini.

Edino veliki vojvode so skušali preprečiti naše spoštljive, zaupne spletke. Paoli pa je pogodil njih zvijače. In nadvojvoda Aleksej se je moral med drugimi po mnogih brezplodnih poskusih sprijaznii z mislijo, da prenaša nadzir svojega neizprosnega pokrovielja.

(Annales politiques e littéraires.)

FUTURISTIČNE DRAME.

Dne 5. avgusta so »J. Novosti« priobčile dva kratka igrokaza »Marjetica« — filozofsko žaloigro v 5 činih in 10 odgovorih — in »Dajte mi ognja, prosim«, kjer so nastopajoče osebe morale vendarle nekaj izpregovoriti. Toda višek je dosežen v naslednjem primeru:

V selskem dvorcu, ki je last grofice V.., se je zbrala številna družba. Ker pa je šel dež, je bilo treba čim bolje pregnati dolg čas. V pritličju je bil pripravljen čeden odrček. Nekdo je predlagal, naj se tukaj uprizori komedija. Toda če je bilo glumačev ljubiteljev na prebitek, pa nihče izmed njih ni bil voljan navaditi se svojo vlogo. Izvrstni laški pisatelj Renato Fucini se je zavezal, da bo na licu mesta v eni uri napisal igro, ki se bo mogla takoj prirediti, ne da bi si morali umetniki količkaj napenjati svoj spomin, pa brez šepetavca. Čez eno uro se je res predstava začela. Zagrinjaloje šlo kvišku in gledalci so videli pred seboj vhod v meščansko hišo; vrata so se odpirala na vežo. Za durmi se čuje ropot. Prihajajo stanovalci, vračajoči se z letovišča na morski obali. Opazijo pa, da so izgubili ključ. Živahn pomenek med možem in ženo — vedno za vrati — iščejo krivca, dete se cmeri in veči, služkinja odide po ključavničarja, mali debeloličnik opravlja svojo malo potrebo, požrtvovalnost gospé, ker pač otročé ne mara in ne more čakati, da bi se dekla vrnila; skratka, razvije se prava pravcata družinska dramica, nevidna občinstvu in sijajno igrana: zakaj nepripravljeni umetniki so lepo mirno za durmi čitali vsak svojo vlogo.

Naposled je dospel ključavničar, vrata se odpro in vsa rodbina se vlije v sobo liki morski smrk in vzklikne z zadovoljstvom: »Končno«. Po tej edini besedi zavesa pade. In ta »končno« je bila končna beseda.

N. K.

Zgodovinske črtice o roži (vrtnici).

Cvetice iz orienta so mikale že v starih časih zapadne narode. Posebno vsled tega, ker so jih tam sadili samo vladarji in svečeniki. Stari Grki so se deloma seznanili z rožo že za časa epskega pesništva. Najprvo so si predstavljali v njej nekaj čudovito lepega. Pripovedovali so o krasnih barvah, o dišečem olju, šele kasneje o cveticah samih in o cvetju. Slavni Homer poje o rožnoprstni zarji, drugod čujemo o dveh hčerkah Nereja z rožnimi udi. — Afrodita je mazilila Hektorjevo truplo z oljem, ki je vonjalo po rožah. To so vse primere, ki se nanašajo na malo jasne predstave. Proserpina se je igrala na trati s tovarišicami in je trgala rože. Celo njeni dve tovarišici sta se imenovali Rodeja, Rodope (= Rožni).

Sto let kasneje je živela znana pesnica Sappho. Njena ljubljenka je bila roža. Opeva jo v mnogih pesmih, posebno ji služi kot primera za lepe deklice. Odslej srečavamo pri Grkih, narodu, ki je močno ljubil cvetični kinč, rože udomačene, povsod gojene in tesno spojene z narodovim življem.

Zanima nas vprašanje, kje je domovina rože? Ni ravno lahko odgovoriti na to vprašanje. Piscem apokrif[1] starega testamenta so bile rože znane, ker pripadajo te grški dobi. A tudi Lutrova (in po njej Trubarjeva) prestava starejših delov svetega pisma, govori o njej. Grkom je bila roža prej znana, nego starim Hebrejcem in je toraj semitska rastlina. Tudi na starih egiptovskih spomenikih manjka roža, dasi zasledimo mnogo cvetnih okraskov. Grški zgodovinar Herodot, ki se bavi med drugim tudi z zgodovino Egipčanov, omenja v svoji knjigi samo lotosovo in roži podobno cvetko — ne pa rože same.

Ozrimo se še v centralno Azijo! Tu nam priskoči na pomoč jezikoslovje. Iz iranskih besed lahko brez težkoč izvajamo tozadevne grške besede. Naj služi kot primer: vard (armen.) = rdeč; rhodos (grš.) rdeč. Iz Medije je prisla označba preko Armenije in Frigije k Grkom. Vroča Perzija je še danes takorekoč »dežela rož«. V Teheranu piše n. pr. geograf Ritter (Erdkunde«): »Roža uspeva tukaj v tisti množini in popolnosti, kot nikjer drugje. Nikjer se je tako ne goji in ne ceni. Vrtovi in dvori so polni rož. Vse dvorane so izpolnjene z lončki rož. Vsaka kopelj je posuta z rožami, ki se nadomeščajo s svežimi. Celo tobačna pipa najrevnejšega Perzijca je okrašena s »stolistno rožo«. Z eno besedo: vonj rož preveva vse...« Najbrž je toraj domovina rože Perzija.

Od tu se je razširila kultura rož preko Armenije in Frigije na Grško. V grškem bajeslovju je posvečena roža Afroditi (Veneri),[2] obenem pa je tudi cvetica Dioniza (Bakha),[3] služi pa kot simbol ljubezni in smrti. Glede postanka rože se pripoveduje različno, a vsikdar je nastala po smrti boga Adonisa.[4] Bajé jo je ustvarila Afrodita iz Adonisove krvi. Po drugi pripovedki se je rodila cvetka iz krvi opraskane noge boginje, ki je hitela čez drn in strn, ko je čula o smrti svojega ljubljenca. Tretja varijanta pa je ta, da je zrastla sama iz Adonisove krvi.

V Italiji se je udomačila vrtnica že zgodaj, in sicer pod uplivom grških kolonij. Jezik sam to kaže: rhodos (grš.) = rdeč; rosa (lat.) = roža. Iz Italije se je razširila kultura rože vsepovsod — a bolj ko je prodirala na sever, manj so tiste rože vonjale. Pod italskim podnebjem je roža izborno uspevala in gojili so že različke (varijetete). Ciceron govori o roži, ko hoče označiti bujno življenje.

Kleopatra je gostila Antonija v obednici, kjer je bilo tlo za komolec visoko pokrito z rožami. Sicilskega Verresa so nosili na rožnih blazinah, sam pa je vonjal pri tem še z rožami napolnjeno mrežico. Pogled v mlajše rimske lirične pesnike uči, kako vlogo je igrala roža v ljbavnem uživanju in v uživanju sploh. Miza pri pojedini je bila čisto pokrita z rožami, ljubeči so polegali po rožah, tla so bila z rožami pokrita, glava plesalke, pevke, dečka, ki je nosil vino — glave vseh so bile ovite z venci iz rož. — Celo pivec se je ozaljšal s temi cveticami.

Da je roža tudi cvetica grobov, to je že stara, psihološko utemeljena navada v Italiji. Roža, ki je nastala iz krvi umirajočega boga, je ravno tako lepa, kot minljiva. Še danes je znan laški pregovor: non v'ha rosa di cento giorni.[5] Ta cvetka nam predstavlja danes višek poln življenja, a pri tem tudi trenotni višek. (Kako si razlagamo vrtnice »gotovih« gospodičen, ki smo jih srečavali pri nas med vojno na ulici?) Poleg tega so vrtnice že tedaj uporabljali za esence, vode in mazila. V zdravilstvu je bilo znano rožnato vino, rožnata voda (še danes jo spoštujejo naše gospodične!). Zato so nastali v mestih in okolici kmalu rožni vrtovi in njih denarni donos je bil lep. V dobi rimskih cesarjev, ko je bila potratnost odličnih krogov in dvora na višku, je nastala tudi velika potrata z ozirom na cvetice. Tako poroča zgodovina o nekem L. A. Veru, da je znašel novo postelj, ki je bila popolnoma obdana od fine mreže, napolnjene z vrtnicami.

Še bolj zanimivo je, kar se pripoveduje o Heliogabalu. Ta cesar, ki izhaja iz Sirije, je obložil svoje preproge z rožami in drugimi dišečimi cvetkami, po katerih je stopal. Pri obedih so ležali njegovi gosti tako zakopani v cvetje, da se nekateri niso mogli — najbrž vsled težkega vina — vzdigniti in so se v cvetju — zadušili.

V srednjem veku, ko je bilo mnogo rastlinskih kultur uničenih, se je roža vseeno ohranila. Pesniki srednjega veka — ki še niso razpolagáli z mnogimi barvami — govorijo često o rožah v svojih delih. Kristjanom je služila cvetica kot priljubljen simbol: devico Marijo so upodablali kot rožo, gotske cerkve so krasili s kamenitimi mističnimi rožami. Tudi na grbih je dobila roža svoje mesto. Znano je znamenje rdeče in bele rože v boju kraljevskih angleških rodbin. V cerkveni zgodovini srednjega veka je igrala vlogo takozvana zlata roža. Na četrto postno nedeljo je posvetil belo oblečeni papež ob prisotnosti celokupnega kardinalskega kolegija zlato rožo, ki jo je potem daroval knezom, kneginjam, cerkvam, mestom. Ta roža je prinašala bogat blagoslov.

Zanimivo je poglavje o slovanskih rusalkah, ki spada na vsak način tudi v našo zgodovino. Rusalke so nam jasen dokaz, kako tvori prirodna ljudska duša mitične osebnosti. Prazniki rož: rosaria, rosalia — so bili še v zadnji dobi rimskega cesarstva v veljavi. Tudi na ilirskem polotoku in ob Donavi so bile pri romaniziranem ljudstvu običajne podobne proslave z nazivom: rusalia (kot nadaljevanje Dionizovega slavlja.) V dobi krščanstva so nastali binkošti kot nadomestilo poganskih rosalijev (oboje so praznovali v maju). Na binkoštno nedeljo (domenica de rosa), so metali raz cerkev rože. Ko so zasedli v šestem stoletju Slovani pokrajine ob srednji in spodnji Donavi in na vzhodu in jugu Karpatov, so sprejeli krščanstvo, deloma so pa ostali pogani. Posledica tega je bila, da se je praznoval istočasno krščanski binkoštni praznik (rožni praznik) in poganski pomladni praznik. Pri nas, pri Srbih, Malorusih in Slovakih se je imenoval binkoštni praznik (ali vsaj praznik, ki se je obhajal istočasno): rusalija. Iz tega praznika se je razvila pri delu Rusov pripovedka o nekem božanskem ženskem bitju, ki oživlja ob tem času polja in gozdove, in imenovali so jo Rusalko. V njej gledamo lep odsev slovanske deklice v maju, ki raja, se smeji in plete vence. Ta zgodovinski izvor »Rusalke« je prvi dokazal naš Miklošič l. 1864, dočim so drugi (posebno Šafařik) iskali izvora v starem veku.

[1] Zgodovinska poročila, ki jih ne priznava rimsko-katoliška cerkev.
[2] Boginja lepote in ljubezni.
[3] Bog vina in razveseljevanja.
[4] Sin boga Apolona.
[5] Ni je rože, ki traja sto dni.

— **Gusarji.** Na širokem morju ob nehjeseyki obali je pritisnil k lahki dvojamborki Eddie-James avtomobilni čoln, iz katerega se je izkrcala dvanajstorica mož, oboroženih do zob. Kdor se je upiral, je bil ranjen. Razbojniki so odnesli 600 zabojev whiskyja in 9.000 dolarjev.

— **»Skopljeni« Prohaska.** V balkanski vojni so dunajske novine javile, da so Srbi ubili v Prizrenu avstrijskega konzula Prohasko, ki pa se je bil samo umaknil v Skoplje, odkoder je poslal svoji vladi brzojavko: »Konzul Prohaska stigao u Skoplje«. Po telegrafistovi krivdi je pristopil n, in na Dunaju so brali: »Prohaska uskopljen«. Avstrija je že hotela radi te političnoerotične race napovedati vojno, ko je dospelo Prohaskovo pojasnilo. Za veliko noč je »Kikeriki« prinesel »Jedem Mann eine Ei, nur dem Prohaska zwei«. Toda lažni rezanec je bil že odpotoval v Buenos Ayres.

— **Čudežno dete.** V Italiji so nedavno poveličevali dvanajstletnega frkolinčka, novega Mozarta, ki je zložil oratorij »Detinstvo sv. Janeza Krstnika«. Kritik in založnik zatrjujeta, da je navdihnjenje tega dela v istini veleumno, in da otrok pozna že vso tehniko svoje stroke. Upajmo, da je v Italiji reklama manj hrupna in lažniva nego v Franciji, kjer so oni dan povzdigovali prav po nepotrebnem, mladostnega pisatelja v deveta nebesa.

— **Pavlihovska.** Znana smešna bajka o Pavlihi, ki se zažene v vodo, da ga ne bi zmočil dež, je dobila krvavo protives v italijanskem selu Logratu blizu Brescie. Dogodek je zanimiv, ker tvori skoro nečuven slučaj vesti. Tu je namreč želja po svetosti zavedla vernika v zločin. Kmet je v spovednici domače župne cerkve umoril duhovnika. Ko je morilec poskusil ubežati, so ga rojaki ustavili. Držal je še v roki velik nož. Izjavil je: »Ta svečenik mi ni maral dati odveze, pa sem ga ubil!«

— **Kar se da, se več nazaj ne vzame.** Te dolenjske rečenice gotovo ne pozna nemški fiskus, ki zahteva od nekega Francoza iz Sainte-Marie-aux-Mines denar nazaj. Ta je namreč med vojno vodil magazin za živila za stalno mesečno plačo 205 mark, priznanih po višje mvoaškem vodstvu. Pet let po premirju je poslal nemški vojaški zaklad, pregledavši stare račune, po strasburškem kompenzačnem uradu bivšemu predstojniku skladišča poziv, naj vrne polovico svojih mesečnih prejemkov, t. j. 4.878 predvojnih mark ali 39 milijonov sedanjih. Seveda je skladiščnik porabil uradni papir — v zahrbtne namene.

•

Francoska metoda je dobra in mi bi se morali vrniti k nji. Ako bi britanska vlada odločno govorila z Nemčijo, bi videli, da se je v tej deželi nekaj izpremenilo, preden bi poteklo teden dni.

(Sunday Pictorial.)

In dovolite, da vam tudi jaz izrazim neko zaupanje?«

»Seveda, oprostite, da sem tako samoljubna.«

»Menda se že petnajst let poznava, ne?«

»Toliko časa, nekako, da.«

»Srečen sem bil, da ste postali moji ženi Magdaleni prijateljica in vrhutega tudi moja, kot je običajno pri uglednih družinah. Zdi se mi, da sem si vas ogledal in ocenil enkrat za vselej: bili ste lepi, to je samoobsebi umevno. Človek se je smel zanesti na vas. Tedaj pa, nekega dne..., nekako pred tremi ali štirimi leti, sem vas našel — kot nocoj — otožno in potrto, — vas, ki ste bili vedno živahni in neustrašni. Takrat sva malo govorila, vstal sem, obotavljal sem se, vi me niste hoteli pridržati in sem odšel. To je vse.«

»Vse?«

»Da. V teku nekaj hipov ste prestali biti krasotno, varno in — nepristopno bitje, pred katerim mi ne bi nikdar prišlo kaj nedovoljnega na misel, kajti sicer bi se moral sramovati pred samim seboj. Takrat ste postali žena brez varstva, občutljiva kot vse druge, bolestna in trpeča. Zbal sem se, ne vas, temveč sebe, da sebe — in sem odšel.«

»Vi se norčujete, vi, ki ste najsrečnejši človek.«

»Nedvomno, srečen sem, zelo srečen. Toda navada v sreči utegne zavesti v strast. Srce je žejno dejanj. In — za nekaj časa — sem se vam izogibal.«

»A, zato?«

»Polagoma se je spet vse uredilo. Vaše oči so sijale tako čisto, tako daljno in blizu obenem, da ste mnogo pripomogli k mojemu umirjenju. Še pravkar ste dejali, da se vam ni še nikdar nikdo razodel. Zmotili ste se. Glejte, tu je moja izpoved, dasi je že iz preteklosti.«

Oba sta umolknila. Noč se je naglo povesila. Gospa Nouhans je boječe prekinila molčanje, ki je postajalo že tesnobno:

»In poslušala sem vašo izpoved do konca!«

»Pustite me samo, prosim vas! Med nama se je nekaj spremenilo.«

»Ničesar se ni spremenilo, čemu bi zamolčavala resnico.«

»Ah, tega ne boste razumeli. Med vašim govorenjem sem začutila, da bi — o, zdaj ne več, temveč nekdaj, ko še nisem imela štirideset let — ne mogla biti tako trdna in nepristopna kot sem zdaj. In zato me je pred vami skoroda sram. Kaj pomeni to, moj Bog, da sem zdaj prvič občutila, kako sem slabotna?«

»Ne razburjajte se, Matilda!«

»Gospa...«

»Da, oprostite. Treba vam je le zaobrniti električni gumb, pa zadobite spet svoj mir.«

»Zato ker me vidite? Ali sem že tako stara?«

»Ne, ne zato! Ampak, ker vidite sebe v vsej jasnosti. Doživela sva, kot mrtve stvari z nama, vijoličasto uro. Ni trajala delj kot par hipov...«

Gospa Nouhans je napravila luč in se pokojno nasmehnila: »...in je spet prešla...«

Tristan Bernard:

Kaj bi nam pač mogli povedati.

Tako vprašanje so si stavili učenjaki, zbrani v Pampelunu, zbrani, da bi iskali komunikacijska sredstva, ki bi bila možna med planetom Zemljo in planetom Marsom. Bili so si vsi edini v tem, da so svetlobni znaki opazovani na površini Marsa pač le znamenja namenjena nam in kojih pomen bi šele bilo treba razrešiti. In o tem ni bilo nobenega dvoma: čemu pa naj bi vendar planet izgubljal čas za razsvetljavo pri belem dnevu, če ne zato da se porazgovori z drugimi

Doktor Izidorus je podal mnenje, ki je bilo enodušno sprejeto.

»Vzemimo,« je rekel ta učeni doktor, »da so Martovci mnogo bolj napredni kakor smo mi v razvoju, in da so z izpopolnjenimi sredstvi telefonije in telefolije spoznali in zvedeli za vse kar se godi pri nas. Poskusimo torej in pišimo jim po francosko. Saj nas bo veljalo le kakih dvaindvajset milijard.

Treba si je bilo oskrbeti za pisanje ljudem, ki prebivajo tako daleč, velikanski list papirja in posebno čisto raven in prostran svet na katerega bi ga položili. Izbrali so klasičen kraj za tak poskus: puščave srednje Afrike, iztrebili so oaze in porušili črnske vasi, da bi list ne dobil gub. Iz istega vzroka so civilizirali cele trume zamorcev in izpreobrnili k vegetarijanstvu; ljudožrce iz Quandi, Quandgé in Quandga, ki so bili tako požrešni na človeško meso, da so z lastnimi ušesi krmili svoje lastne trebuhe.

Zaplenili so vse proizvode črnilnih tovaren, tako da je v Evropi zmanjkalo črnila. Ga. Séverine je morala pisati na drevesno lubje svoje zgovorne proglase na usmiljene ljudi in mestni bobnarji so, kakor nekdaj rapsodi na oglih Limoga, Andelysa in Londenca, deklamirali aleksandrince g. Francoisa Coppéeja

Ko so s pomočjo kemične predelave naredili tinto popolnoma svetlo in bleščečo, so z velikanskimi valjarji, katere so vlekli voli narisali črke na ta papir. Delo je trajalo približno štiri mesece. Ko so Marsova znamenja postala še bolj razločna, so se odločili, da bodo najprej stavili to kratko vprašanje:

»Želite?«

Vsaka od črk je merila sto milj v višino. In s posebno skrbjo so na i postavili tako piko, da je bil njen obseg tak, da bi se cela vojska mogla razporediti po njej.

Ko je bil napis končan, so čakali v veliki Sabonovi opazovalnici na Marsov odgovor. Ni bilo treba dolgo čakati. Štiriindvajset ur pozneje se je počasi črka za črko pokazoval odgovor. Observatorij je brzojavil vzhičenim zemljanom.

Odgovor pa na vprašanje »Želite?« je bil le:

»Nič«.

Čez osrednjo Afriko so razgrnili nov list papirja, na katerega so napisali tole besede:

»Zakaj pa nam tedaj dajete znamenja?«

Mars je odgovoril:

»Saj ne govorimo vam! Ampak ljudem na planetu Saturnu.«